

ZBIÓR
RAPORTÓW NAUKOWYCH

Pedagogika
Współczesna nauka. Nowy wygląd.

Wrocław
30.01.2015 -31.01.2015

Część 1

СБОРНИК
НАУЧНЫХ ДОКЛАДОВ

Педагогика
Современная наука. Новый взгляд

Вроцлав
30.01.2015 -31.01.2015

Часть 1

УДК 37+082
ББК 94
Z 40

Wydawca: Sp. z o.o. «Diamond trading tour»

Druk i oprawa: Sp. z o.o. «Diamond trading tour»

Adres wydawcy i redakcji: 00-728 Warszawa, ul. S. Kierbedzia, 4 lok.103
e-mail: info@conferenc.pl

Cena (zl.): bezpłatnie

Zbiór raportów naukowych.

Z 40 Zbiór raportów naukowych. „Pedagogika Współczesna nauka.Nowy wygląd.»,
(30.01.2015 - 31.01.2015) - Warszawa: Wydawca: Sp. z o.o. «Diamond trading tour»,
2015. - 116 str.

ISBN: 978-83-64652-82-0 (t.1)

Zbiór raportów naukowych. Wykonane na materiałach Międzynarodowej Naukowo-
Praktycznej Konferencji 30.01.2015 - 31.01.2015 roku. Wrocław
Część 1.

УДК 37+082
ББК 94

Wszelkie prawa zastrzeżone.

Powielanie i kopiowanie materiałów bez zgody autora jest zakazane.

Wszelkie prawa do materiałów konferencji należą do ich autorów.

Pisownia oryginalna jest zachowana.

Wszelkie prawa do materiałów w formie elektronicznej opublikowanych w zbiorach
należą Sp. z o.o. «Diamond trading tour».

Obowiązkowym jest odniesienie do zbioru.

Warszawa 2015

ISBN: 978-83-64652-82-0 (t.1)

"Diamond trading tour" ©

SPIS /СОДЕРЖАНИЕ
SEKCJA 13. PEDAGOGIKA.
(ПЕДАГОГИЧЕСКИЕ НАУКИ)

Część 1

1. Кузнецова О.А. 6
ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ СТВОРЕННЯ ПЕДАГОГІЧНИХ УМОВ ДЛЯ САМОРОЗВИТКУ СТУДЕНТІВ У ВНЗ
2. Лісунова Л.В. 10
ЕСТЕТИЧНЕ СПРИЙНЯТТЯ МАЙБУТНІМИ ПЕДАГОГАМИ-ХУДОЖНИКАМИ ТВОРІВ МИСТЕЦТВА НА ТЕМУ НАРОДНИХ СВЯТ
3. Полторак Л.Ю. 16
ДЕЯКІ АСПЕКТИ ПІДГОТОВКИ ВИКЛАДАЧІВ ДО АКТУАЛІЗАЦІЇ ПИТАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ ДО ВИКОРИСТАННЯ МЕТОДІВ АРТ-ТЕРАПІЇ
4. Слятіна І. О. 19
СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО ВИРІШЕННЯ ПРОБЛЕМ ВЗАЄМОДІЇ ШКОЛИ І СІМ'Ї В МУЗИЧНО-ЕСТЕТИЧНОМУ ВИХОВАННІ ПІДЛІТКІВ
5. Толкачова А. С. 24
ВИВЧЕННЯ ІНДИВІДУАЛЬНИХ ОСОБЛИВОСТЕЙ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ЯК НЕОБХІДНА ПЕРЕДУМОВА ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ПОЗАУРОЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ІНТЕРНАТНИХ ЗАКЛАДІВ
6. Уваров Ю.В., Лебедь С.В. 26
ЗНАЧЕНИЕ ОБЩЕСТВЕННОЙ И ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ ОЦЕНКИ ТВОРЧЕСКИХ ДОСТИЖЕНИЙ ДЕТЕЙ С ОСОБЫМИ ПОТРЕБНОСТЯМИ
7. Шевченко Ю.А. 30
ВИКОРИСТАННЯ МЕТОДІВ АРТ-ТЕРАПІЇ В СОЦІАЛЬНІЙ ТА ВИХОВНІЙ РОБОТІ МОЛОДІ
8. Букунова Ж.С. 33
ЭЛЕКТРОННЫЕ СРЕДСТВА ОБУЧЕНИЯ В ПРОЦЕССЕ ИЗУЧЕНИЯ КАЗАХСКОГО ЯЗЫКА

9. Калымбетова Н.П.	35
СОЗДАНИЕ НАГЛЯДНОГО МАТЕРИАЛА В ПРОЦЕССЕ ОБУЧЕНИЯ ЯЗЫКУ СПЕЦИАЛЬНОСТИ	
10. Овчаренко В.П., Щербина І.Л., Костіков О.П.	37
ІНТЕГРАЦІЙНІ ЗВ'ЯЗКИ – НЕОБХІДНА УМОВА ІННОВАЦІЙ В УЧ- БОВОМУ ПРОЦЕСІ	
11. Рускуліс Л. В.	42
ШЛЯХИ ТА УМОВИ ВИКОРИСТАННЯ ДИСПУТУ ТА ДИСКУСІЇ В ПРОЦЕСІ ПІДГОТОВКИ ВЧИТЕЛЯ-СЛОВЕСНИКА	
12. Зайцева Н.В.	46
ОРГАНІЗАЦІЯ АСИНХРОННОЇ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕН- ТІВ ЧЕРЕЗ СЕРВІСИ САЙТУ КАФЕДРИ ІНОЗЕМНИХ МОВ	
13. Харченко О. А.	49
ОРГАНІЗАЦІЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ В ПРОЦЕСІ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНЬОГО ФАХІВЦЯ	
14. Ковальчук М.Б.	52
АЛГОРИТМІЧНИЙ ПІДХІД У ВИЩІЙ МАТЕМАТИЦІ	
15. Коваленко О. Ю.	56
ПІДВИЩЕННЯ ЯКОСТІ НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ У ВИЩОМУ НАВЧАЛЬНОМУ ЗАКЛАДІ ЗА ДОПОМОГОЮ МУЛЬТИМЕДІЙНИХ ЗАСОБІВ У ПРОЦЕСІ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ЕКОНОМІСТІВ	
16. Попіль Л. М., Руденко Н. М.	61
ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НАВЧАННЯ ПРИ ВИВЧЕННІ ДРОБІВ У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ	
17. Терлюк О. О., Руденко Н. М.	68
РОЗВ'ЯЗУВАННЯ ЗАДАЧ ІЗ ЗАСТОСУВАННЯМ ДЕЯКИХ ІНТЕРАК- ТИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА УРОКАХ МАТЕМАТИКИ У ПОЧАТКО- ВІЙ ШКОЛІ	
18. Крисак Л. В.	75
ВІДБІР НАВЧАЛЬНОГО МАТЕРІАЛУ В ПРОЦЕСІ ІНШОМОВНОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМУНІКАЦІЇ МАЙБУТНІХ ЛІКАРІВ	

19. Букунова Ж.С. 79
ЭЛЕКТРОННЫЕ СРЕДСТВА ОБУЧЕНИЯ В ПРОЦЕССЕ ИЗУЧЕНИЯ
КАЗАХСКОГО ЯЗЫКА
20. Довбня С. О. 81
ВПРОВАДЖЕННЯ ПРОГРАМОВО-МЕТОДИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕН-
НЯ ІГРОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ В ОСВІТ-
НИЙ ПРОЦЕС ДОШКІЛЬНИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ УКРАЇНИ
(КІНЕЦЬ ХХ-ГО – ПОЧАТОК ХХІ СТ.: 1991–2012 РР.)
21. Половина О. А. 88
ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ТВОРЧОГО ПОТЕНЦІАЛУ МАЙ-
БУТНІХ ВИХОВАТЕЛІВ
22. Гарашенко Л. В. 95
СУЧАСНІ ПРІОРИТЕТИ У СФЕРІ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ
ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ
23. Гончаренко А.М. 102
СОЦІАЛЬНИЙ АСПЕКТ СТАНОВЛЕННЯ ВЗАЄМИН ДІТЕЙ ДО-
ШКІЛЬНОГО ВІКУ
24. Хало З.П. 105
ПЕДАГОГІЧНІ ЗАСАДИ РОЗВИТКУ ОБДАРОВАНИХ ДІТЕЙ У НІ-
МЕЧЧИНІ
25. Бордюженко Т. А. 109
СТРУКТУРА ТА РІВЕНЬ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ
ПРИРОДНИЧИХ ДИСЦИПЛІН ДО ПРОФІЛАКТИКИ ВЖИВАННЯ
ПІДЛІТКАМИ ПСИХОАКТИВНИХ РЕЧОВИН

Кузнецова О.А.

Кандидат педагогічних наук, доцент
МНУ імені В.О.Сухомлинського

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ СТВОРЕННЯ ПЕДАГОГІЧНИХ УМОВ ДЛЯ САМОРОЗВИТКУ СТУДЕНТІВ У ВНЗ

***Анотація:** у статті розглядаються теоретичні основи саморозвитку особистості у контексті юнацького віку. Велика увага приділяється роботі ВНЗ по створенню педагогічних умов для саморозвитку студентської молоді під час навчання.*

Ключові слова: саморозвиток, активна діяльність, студентська молодь, педагогічні умови, вищий навчальний заклад, самоврядування.

Молодь – це особлива соціально-демографічна група, що переживає період становлення соціальної зрілості, положення якої визначається соціально-економічним станом суспільства. Молодь є дзеркалом, в якому відбивається та соціальна дійсність, в умовах якої вона живе.

Вступаючи в юнацький вік, людина перебуває в розквіті своїх фізичних сил: вона міцна, енергійна, досягла статевої зрілості, повністю відповідає вимогам, що пред'являють до дорослої людини. Досягнення соціальної зрілості відстає від досягнення фізичної зрілості, оскільки оволодіння основною роллю – професією – затримує досягнення статусу дорослого. Цей розрив стає джерелом напруги (у такому положенні знаходиться значна частина студентської молоді) і призводить до необхідності початку саморозвитку.

Поняття «саморозвиток особистості» вивчалось багатьма дослідниками: А. Маслоу, Л.С. Виготським, П.Я. Гальперінім, С.Л. Рубінштейном, Б.Г. Ананьєвим, Р. Бернсом та ін. У психологічному словнику поняття «саморозвиток» розуміється як розвиток, який обумовлений внутрішньою активністю особистості, це є характеристика внутрішньої здібності особистості до роботи над собою, до зростання та розвитку [3]. В.І. Слободчиков дає поняття «саморозвиток» – як фундаментальну здатність людини ставати і бути справжнім суб'єктом свого життя, перетворювати власну життєдіяльність у предмет практичного перетворення [4, 159].

Юнацький вік – це той порівняно короткий інтервал життя, коли настає розквіт розвитку самосвідомості, юнаки визначаються в свої інтересах, цінностях, починається самостійне трудове та суспільне життя, здійснюється вибір професії і майбутнього соціального стану, формуються найближчі і більш віддалені життєві плани, робляться спроби їх реалізації. У цей період починається важливий особистісно значущий вибір, тим самим вибирають і намічають шлях для саморозвитку, приймаються рішення, від яких залежить подальша доля [1].

Загальновідомо, що розвиток (саморозвиток) відбувається в діяльності. З філософської точки зору будь-яка діяльність людини являє собою творчий акт, «бо й суб'єкт і об'єкт виходять з акту діяльності іншими, ніж вони увійшли в нього ...». Будь-яка діяльність людини, її цілі, способи, результати задалегідь програмуються

в його свідомості, направляють і стимулюють цю діяльність. При досягненні поставлених цілей та отриманні очікуваного результату особистість переживає внутрішнє задоволення, радість успіху. Бачення своїх перспектив, відчуття радості успіху, викликає позитивні емоції, стимулюють внутрішню активність і творчий розвиток.

Активність студентів повинна розвиватися в студентському колективі, а для цього мають бути створені відповідні умови – формування у студентів постійної потреби в самовдосконаленні, творчому саморозвитку, необхідності вивчення та творчого використання передового педагогічного досвіду. Психологи визначають потребу як стан людини, який визвано випробовуваною їм нуждою в чому-небудь. Процес задоволення потреби реалізується через його цілеспрямовану діяльність. Потреба є джерелом активності людини, мета якої полягає в усуненні невідповідності між бажанням особи і можливостями її задоволення. Будь-яка діяльність протікає більш ефективно, якщо при цьому в особистості є сильні, яскраві, глибокі мотиви, що викликають бажання діяти активно, долати неминучі труднощі, несприятливі умови, наполегливо просуваючись до наміченої мети [2].

Саме, з метою допомоги студентам у знаходженні мотивів для активної діяльності у ВНЗ повинні бути створені працюючі моделі саморозвитку молоді: морального саморозвитку, соціального саморозвитку, професійно-особистісного саморозвитку.

У моделі морального саморозвитку специфічними принципами є: особиста відповідальність за свої вчинки і за все, що робиться при тобі, стійкість соціально-моральних переконань, незалежність в умовах вибору, принцип моральної стійкості, постійний самоконтроль, орієнтація на загальнолюдські цінності.

Для моделі соціального саморозвитку важливі принципи: соціальної активності з дотриманням правових норм суспільства, принцип культури міжнаціональних відносин, принцип миролюбності, принцип волі з обмеженням соціальних норм суспільства.

Модель професійно-особистісного саморозвитку характеризують такі принципи: готовність до самовираження і самоствердження в області обраної професії і постійного самовдосконалення в цій області, принцип розвитку творчого потенціалу. Професійна спрямованість формується ціннісним педагогічним процесом вузу, що сприяє формуванню індивідуальної програми. Модель професійно-особистісного саморозвитку характеризується наявністю принципу готовності до самовираження і самоствердження в області обраної професії при постійному самовдосконаленні у розвитку свого творчого потенціалу.

На сучасному етапі модернізації освіти особливо гостро стоїть проблема підготовки випускника, готового успішно адаптуватися і вирішувати виникаючі життєві та професійні завдання, тому однією з важливих задач виховної діяльності університету є створення умов для саморозвитку студентів. Студентам треба роз'яснювати, які особисті питання вони можуть вирішувати і як, які у них для цього з'явилися нові можливості. В принципі, багато елементів студентського співуправління, використовуються у вузах давно: діяльність навчально-виховних комісій, організація дозвілля, спорту, представництво студентів у раді університету, інституту, факультету та ін.

Поступово складаються найбільш прийнятні форми реальної участі студентів в управлінні навчально-виховним процесом, всіма сферами побуту та дозвілля

молоді. Все це набуває особливого значення в практиці роботи ВНЗ. З одного боку, співуправління є істотним чинником поглиблення і розширення демократії в повсякденному житті університету, з іншого – самоврядування не може розвиватися у відриві від вузівської демократії та гласності. Самоврядування зараз – один з найважливіших принципів організації навчально-виховного процесу у ВНЗ і одночасно фактор, умова, засіб саморозвитку, професійного становлення майбутнього фахівця.

Активна участь студентів у самоврядуванні, його ефективність значною мірою обумовлені ступенем сформованості окремих компонентів структури самоврядування: визначення мети, прогнозування, планування, самоконтролю і самооцінки, здатності на їх основі змінювати процес спілкування та діяльності.

Принципами для організації активної діяльності у самоврядуванні є:

- Організація цікавої та актуальної для студентів діяльності;
- Добровільність участі студентів в започаткованій діяльності;
- Невтручання (без добровільної згоди) в його особисте життя;
- Можливість «виходу з діяльності» на будь-якому етапі;
- Визнання права кожної людини на вимогу поваги до його поглядів, інтересів, потреб. Його особистості в цілому від усіх членів спільноти незалежно від соціального статусу і віку;
- Характер взаємодії – партнерство.

Для створення умов саморозвитку особистості студента перед ВНЗ ставляться наступні завдання:

1. Створення сприятливого клімату між студентами та керівниками з виховної діяльності. Формування умінь адекватно оцінювати себе і бачити позитивні риси, сильні сторони своєї особистості. Формування уявлень про помилки, як про нормальний і багато в чому позитивне явище в житті людини.

2. Навчання прийомам саморегуляції. Створення умов для набуття вмінь безконфліктного вирішення протиріч.

3. Організація діяльності з виявлення індивідуальних потреб і проблем студентів.

4. Навчання технології встановлення цілей. Навчання технології вибору. Організація діяльності, спрямованої на активізацію пошуку індивідуальних і групових цілей життєдіяльності. Організація діяльності, спрямованої на виявлення оптимальних шляхів руху до мети.

5. Створення ситуацій, при яких прояв самостійності, відповідальності, є необхідною умовою успішної діяльності.

На основі даних принципів і для реалізації вище поставлених завдань у вузі здійснює свою діяльність профспілкова студентська організація, наукова бібліотека, центр з працевлаштування, працюють студентські педагогічні та туристичні загони.

Хотілося би наголосити, що діяльність університету дає можливість для самореалізації студентів з різних напрямків, що в свою чергу допомагає вузу випустити затребуваних фахівців (тобто конкурентоспроможних), які повинні:

- бути впевненими у своїх знаннях, уміннях і навичках;
- знати свої сильні і слабкі сторони і те, як їх використовувати;
- мати здатність до професійної адаптації в сучасних соціально-економічних умовах;
- володіти готовністю до саморозвитку.

Роки студентства – це самостійний етап людського життя, протягом якого студент формує середовище власного розвитку, бере участь у різних видах діяльності, які виступають особистісно-утворюючими чинниками та визначають модель подальшої соціальної поведінки, а через це і умови власного саморозвитку.

Саморозвиток – це складний і багатофакторний процес, він є процесом пізнання людиною власних потенційних можливостей які можна реалізувати в майбутній професійній діяльності. Саморозвиток визначається як процес свідомої, якісної та незворотної зміни особистістю своїх моральних якостей, інтелектуальних і соціальних здібностей і можливостей, своїх фізичних, психічних і духовних сил з метою «добудувати» себе до ідеального образу цілісної особистості. Здатність до саморозвитку – це новоутворення особистості, залежне від зовнішніх умов (від сприятливого навколишнього соціуму). Таким чином, система виховної роботи та опора на студентське самоврядування, дають відчутний результат у створенні умов для саморозвитку студентів у ВНЗ.

Література:

1. Бернс Р. Развитие „Я – концепции” и воспитание. – М.: Прогресс, 1986. – 421с.
2. Маслоу А. Мотивация и личность. – СПб: Питер, 2003. -352с.
3. Мещеряков Б., Зинченко В. Большой психологический словарь. /Изд. 3-е АСТ, 2008. – 816 с.
4. Слабодчиков В. И., Исаев Е. И. Психология развития человека. Учебное пособие для вузов. – М.: Школа-Пресс, 1995. – 384 с.

Лісунова Л.В.
Старший викладач
Харківський національний
педагогічний університет
імені Г.С. Сковороди

ЕСТЕТИЧНЕ СПРИЙНЯТТЯ МАЙБУТНІМИ ПЕДАГОГАМИ- ХУДОЖНИКАМИ ТВОРІВ МИСТЕЦТВА НА ТЕМУ НАРОДНИХ СВЯТ

Ключові слова: Естетичне сприйняття, майбутні педагоги- художники, твори мистецтва, тематика народних свят.

Keywords: Aesthetic perception, art educators, art, folk festivals.

В умовах розбудови української держави методологічною основою національної системи освіти як соціального явища є ідеологія державотворення, зорієнтована на загальнолюдські та національно-культурні цінності. Першочергову роль у цьому відіграє формування естетичного сприйняття, як найважливішого аспекту професійної підготовки майбутніх педагогів-художників засобами творів образотворчого та декоративно-прикладного мистецтва.

Творче використання мистецтва у змісті професійної підготовки майбутніх педагогів-художників розглядалися у наукових працях Антоновича Є., Бутенка В., Зязюна І., Кір'яна М., Коновець С., Кузіна В., Маригодова В., Миропольської Н., Отич О., Радкевич В., Рудницької О., Стрілець В., Цой І., Шевнюк О., Щолокової О. та ін.

Але на сьогоднішній день, на переломному етапі у переосмисленні сталих парадигм в професійній художньо-педагогічній освіті є актуальним пошук нових підходів до розв'язання питань використання творів мистецтва в процесі вивчення художньо-графічних дисциплін, зв'язку цих підходів з теоретичним осмисленням українського менталітету і його основних аспектів, і в світлі цього – з народними святами, природою, поезією, пісенністю, чутливістю, сентиментальністю, образотворчістю.

У Національній доктрині розвитку освіти зазначається, що оновлення змісту навчання і впровадження ефективних педагогічних технологій, демократизація і гуманізація навчально-виховного процесу, органічне поєднання в ньому національного і загальнолюдського початків, пробуджують подальший розвиток у педагогіці проблеми пізнавальної активності, насамперед формування естетичного сприйняття майбутніх педагогів-художників. Цілеспрямоване і послідовне формування естетичного сприйняття майбутніх художників-педагогів – одна з педагогічних умов гуманізації навчально-виховного процесу, відповідність цього процесу принципам народності, природовідповідності, культуровідповідності, якщо це здійснюється засобами мистецьких творів, художні образи яких пов'язані з народними традиціями, наприклад, з народними святами і є найбільш впливовими засобами на естетичне сприйняття особистості.

При сприйнятті цих творів світ сприймається через призму поняття «свято», а святість і святковість збігаються не лише етимологічно, а й буттєво, екзистенціаль-

но, феноменологічно, що визначає сакральні горизонти етнокультури, в тому числі світогляду, ментальності, фольклору, мистецтва. Тому поглиблене вивчення і використання художніх творів на тему народних свят в навчальних курсах художньо-графічних дисциплін майбутніх художників-педагогів направлене на формування у них таких складових естетичного сприйняття: як емоційності, гнучкості мислення, розвитку естетичних потреб, уяви, смаків.

Художні твори на тему народних свят, як ніякі інші, сприяють формуванню ментальних аспектів естетичного сприйняття як професійної якості майбутніх учителів образотворчого мистецтва. Ментальність є прояв колективної психіки, що зумовлюється історичним розвитком спільності людей. «Загальним знаменником» – головною рисою ментальності є особливості світосприйняття, включаючи естетичне сприйняття, які об'єднують представників цієї спільності.

До ментальних аспектів формування естетичного сприйняття належать наукові дослідження Г.Сковороди, П. Юркевича, В. Липінського, М. Гоу, Е.Юнацького, О. Кульчицького, В. Храмова, В. Личковах. Визначення естетичного сприйняття вбирає в себе емоційну, почуттєву сферу ціннісних відносин між людиною і світом, які проявляються в почутті прекрасного, високого, трагічного, комічного. І саме емоційно-почуттєвий характер, кордоцентричність (перевагу серця над головою) української душі одноставно підтверджують дослідники цієї проблеми. Г. Сковорода є фундатор і творець оригінальної української філософії емоційно-вольового ества людини – її серця, тобто кордоцентризму як ділянки душі і почуттів. Значення естетичних переживань виявляється не тільки в устремлінні до добра, до морального удосконалення. Вони є необхідною умовою творчих поривів українців. Творчі ж пориви, а потім насолода і радість від цього – це прояви духовного творчого в людині. З приводу цього професор В. Зінківський зауважує, що ніщо не робить нас людиною в такій ступені, ніщо не вводить нас так в духовне життя, в творчі задуми і перспективи, відкриті перед людством, як естетичні переживання, бо в них ми не шукаємо жодних матеріальних, зовнішніх благ, але вони дають повну внутрішню і чисту радість.

Важливість чуттєвого сприйняття навколишньої дійсності в процесі навчання розкривається в роботах Є.Антоновича, П. Атутова, В. Болтянського, В.І. Євдокимова, А. Зільбернштейна, Миропольської Н., Отич О., Радкевич В., О.Рудницької, Н.Шахмаєва, Л.Фридмана, Щолокової О. та ін.

При формуванні естетичного сприйняття художників-педагогів художніми творами на тему народних свят ми керувалися такими принципами як принцип народності і природо відповідності, культуро відповідності. Поняття «народності» на думку Г.Сковороди зумовлюється всім укладом життя, історичними умовами, мовою, культурою, кажучи сучасною мовою, ментальністю народу[6]. Як зазначив В. Куєвда, поняття «природо відповідність» чимось споріднена з традиційністю як формою, способом буття. Людина, підпорядкована дії традиції, перебуває одночасно під впливом двоєдиної функції: з одного боку – консервація, селекція і засвоєння досвіду, а з іншого – постійне оновлення, розвиток. На думку С. Павлюка естетичне сприйняття як складова свідомості – духовне осереддя кожної національної культури. З педагогічної точки зору народні свята є могутнім фактором впливу на підростаюче покоління, вони відкривають здатність в особистості пошуку себе як основної умови формування естетичного сприйняття майбутніх художників-педагогів, гнучкості мислення,

розвитку естетичних потреб, уяви, смаків.

М. Скуратівський, С. Стефанюк, М. Стельмахович зазначають, що цілий ряд засобів народної педагогіки, безпосередньо пов'язаний з поняттям «народне свято» впливає на формування естетичного сприйняття людини: ритуал, символіка, традиції, побут, звичаї, ремесла, народна естетика, міф та ін.

Проаналізувавши народознавчу та педагогічну літературу, можна зазначити, що міф і казка є основою народних свят та обрядів. На думку С. Стефанюк [7] за сіб «міф» використовується в обрядовості як орієнтація на людину-ідеал (різдвяні міфи про Христа, жінку-ідеал (міфи Святвечора), людину-добротворця (Микола-Чудотворець), тощо і є могутнім засобом в дидактиці.

Художні твори присвячені тематиці народних свят, несуть в собі енергетику міфу народного свята, а художні образи цих творів є, або по меншій мірі тяжіють до архетипичного художнього образу.

Якщо розглянути мистецтво писанкарства, то можна відзначити, що воно є і самостійний вид декоративного мистецтва і одночасно атрибут народного свята Великодня, сприяє усвідомленню багатоманітності світової культури і відчуттю власної унікальності, чим збагачує естетичний досвід особистості, який є складовою естетичного сприйняття. На думку Є. Антоновича, народна художня творчість є особливим типом естетичного освоєння дійсності, в тому числі і естетичного сприйняття етномистецтва, має широкі можливості художньо-образного відображення навколишнього середовища, впливу на почуття, смакові уподобання, ціннісні орієнтації та морально-естетичні ідеали особистості [1]. Створюючи писанку, студенти переживають твори майстрів, композиторів, письменників, поетів, присвячені темі великодньої писанки, ті які вразили, сподобалися, переживають в цей момент емоції, почуття, які були вкладені автором аж до переживання естетичної насолоди. Готуючись до роботи над розписом своєї власної писанки, майбутні художники-педагоги більш активно і старанно вивчають ці твори, в їх свідомості виникає естетична оцінка (структурний елемент естетичного сприйняття). Крім цього розвивається такий елемент естетичної свідомості як творча уява, фантазія. Від моменту співтворчості при перегляді відомих творів студенти поступово переходять до створення власної композиції. Образ предмета, який сприймається, завжди складається з чуттєвого враження і певного суб'єктивного доповнення, пов'язаного з досвідом людини. Це доповнення значно перетворює враження і допомагає осмислити і чуттєво прояснити цей образ [5]. Тому на заняттях увага майбутніх художників-педагогів звертається на важливе значення писанкових орнаментів в роботах Ф. Вовка, М. Драгоманова, О. Косач (альбом «Український народний орнамент» 1876), П. Литвинова (альбом «Южно-русский орнамент» 1878, Київ) другий випуск альбому «Южно-русский орнамент» 1902, Харків), та ін. Писанки пов'язані з багатьма дитячими та юнацькими іграми «Навбитки», «Заклинання весни», «Молодята», «Воротарі», «Сорок клинців», і магічними діями (у великодній ранок молоді вмивалися водою, в яку перед тим клали писанки, що повинні були надати краси і сили), які на думку В. Бичкова, учасникам і глядачам доставляли естетичну насолоду, задоволення, радість, святковий настрій, бо гра є однією з головних і найдавніших форм естетичної діяльності і характер гри з давніх давен зробив її основою сакральних і культових дійств, у тому числі багатьох обрядових дійств народних свят.

В писанкарстві одержує розвиток така естетична категорія як прекрасне. В розкритті матеріалу, який вивчається, майбутні художники-педагоги емоційно і одночасно вдумливо відчують основні позитивні якості художньої виразності писанки: поліхромність, графічність, ажурність, колір, ритм, симетрію, які безпосередньо впливають на формування естетичного сприйняття особистості. Особливо значну роль в естетичному сприйнятті писанок відіграє колір. Особливості (кольорових відтінків) несуть і достатню визначений інформаційний смисл, який не обов'язково усвідомлюється людиною, але обов'язково опредмечується (вербалізується,) в хроматизмі писанки [2]. Педагогічним аспектам писанкарства, у тому числі формуванню естетичних поглядів засобами писанки, присвячені роботи М. Кириченко, С. Антонович, З. Васіної.

Настінний розпис – (живописне зображення) тематичний і орнаментальний, в формі власне розписів, мозаїки і панно був і є незамінним святковим атрибутом і тому потужно впливав своїми казковими чарівними квітами, фантастичними птахами, гармонійністю, ажурністю і легкістю кольорів на особливості світосприйняття людини, включаючи естетичне сприйняття. Головна ознака образної мови, наприклад, петриківського розпису, яким оздоблені селянські будівлі, а в наш час відомі твори в адміністративних будівлях — це прийоми виконання його елементів і способи поєднання кольорів, який є одним із основних факторів впливу на естетичне сприйняття людини [4]. Естетичне сприйняття майбутніми художниками-педагогами творів декоративного мистецтва і, зокрема, народного декоративного розпису, ґрунтується на системі засобів виразності і семантичних засобів в основі яких лежать об'єктивні закони, співзвучні відповідним законам природи і суспільства. Вони діють у багатьох видах мистецтва, тому називаються головними, а саме: закони традиції, цілісності і тектоніки. Як ніяке інше, декоративно-прикладне мистецтво тісно пов'язане із художньою спадщиною, генетичним кодом художньої традиції. Роботи В. Василенка, Ю. Лашука, Л. Орел, В. Щербаківського, М. Юр присвячені художній специфіці декоративних розписів як особливого виду декоративного мистецтва. В процесі осмислення сприйнятих об'єктів майбутніми художниками-педагогами велику роль відіграють також праці З. Васіної, М. Відейка, Л. Гуменної., в яких вказується на те, що особливості естетичного сприйняття сягають до витоків українського декоративного розпису Трипільської культури. В настінних розписах одержує свій розвиток категорія прекрасного.

На лекційних і практичних заняттях по вишивці майбутні художники-педагоги мають можливість ознайомитися з естетично-художніми аспектами різноманітних технік вишивки (вишиті рушники, одяг – є незмінним атрибутом народного свята). Естетика білосніжного полотна і білосніжної сферичної поверхні курячого яйця полягала у тому, що уявлялась народному майстрові землею, покритою снігом. З весною земля оживала різними барвами. Цей перехід до весни він символічно зображав через квіти, гілки, сонце, живі істоти і т. ін. В вишивці одержують розвиток такі естетичні категорії як прекрасне, витончене. Великі можливості для формування естетичного сприйняття майбутніх художників-педагогів відкриваються в працях І. Мотейко «Український народний одяг», О. Гасюка «Художнє вишивання», Т. Островської «Стародавні українські вишивки», де говориться, щоб читати народні візерунки-символи, не досить уміти вишивати чи писати писанки. Для цього потріб-

ні знання з історії, філософії, фольклору та етнографії. Через геніальну систему знаків: квадратиків, хрестиків, «вужиків» розкривається ставлення українця до таких філософських категорій, як Всесвіт, життя на Землі, народження, смерть, осмислення свого місця та поклонання.

У слов'янському світі чучела, опудала – прототипи ляльок-іграшок – робилися на Масляницю, Івана Купала, й на інші свята. В Україні досить стійким і популярним був (а в окремих місцевостях зберігся до недавнього часу) обряд волочіння колодки – Колодій. У деяких регіонах на Купала дівчата робили з соломи ляльку, одягали її у жіночий одяг, вішали на шию намисто, а голову прикрашали стрічками, квітами і віночками. Поруч з обрядовими ляльками споконвічно існувала народна лялька-іграшка для дітей.

Вивчення народної ляльки поряд з колядками, казками, прислів'ями, приказками, думами, баладами становить безцінне духовно-мистецьке національне надбання і несе величезний потенціал для формування всіх структурних складових естетичного сприйняття майбутніх художників-педагогів. Вона передає сутність етнічних смаків та уподобань, національних пластично-декоративних розумінь, образних уявлень. Українська народна лялька – становить частину європейської та світової іграшкової культури.

Концепцію світового значення національних традицій першим обґрунтував академік М.Грушевський, зазначивши, що національна творчість і надбання українського народу не має суперників серед народів Європи і що український народ у творах свого духу заложив пророчисті свідоцтва своїх визначних культурних прикмет, багатих здібностей і здобутків довгого історичного життя [3].

Отже, художні твори на тему народних свят мають потужний потенціал для формування естетичного сприйняття майбутніх художників-педагогів, який спрямований на розвиток відношення до естетичних явищ дійсності і мистецтва як духовної цінності, який удосконалює особистість, припускає вміння емоційно-почуттєво переживати і оцінювати явища навколишнього середовища і мистецтва з позиції гуманістичного естетичного ідеалу, розрізнати прекрасне, бридке, високе, низьке, в житті і мистецтві (естетичні почуття, смаки, інтереси, потреби). Інші виміри естетичного сприйняття як особистісно-індивідуальні професійні якості майбутнього вчителя в добу національно-культурного відродження призвані розкривати різноманітні аспекти діяльності вчителя-гуманіста, його духовне багатство і щастя як творця нової парадигми художньої освіти в XXI столітті.

Література

1. Антонович Є.А. Естетичне виховання підлітків засобами народного образотворчого мистецтва: автореф. дис. на здобуття наукового ступеня канд. пед. Наук. Спец. 13.00.01/Є. Антонович. – Івано-Франківськ, 1997. – С. 8.
2. Антонович Е.А. Декоративно-прикладне мистецтво / Е.А. Антонович, Р.В. Захарчук-Чугай. – Львів: Світ, 1992. – 272 с.
3. Грушевський М. Історія української літератури / М. Грушевський [у 6 –ті Т.] – 9 кн. – Т. 1. – К.: Либідь, 1993. – 357 с.
4. Кириченко М.А. Український народний декоративний розпис / М.А. Кириченко. – К.: Знання-Прес, 2006. – С. 25-27.

5. Роменець В.А. Психологія творчості: навч. посіб. для студ. вищих навч. закл. / В.А. Роменець. 2-ге вид., доп. – К.: Либідь, 2001. – 286, [1] с.
6. Сковорода Г.С. [Твори у 2-х Т.] / Г.С. Сковорода. – К., Т. 2. 1985. –159 . с.
7. Стефанюк С.К. Виховання гуманності підлітків засобами української обрядності: / автореф. дис. на здобуття наук.ступеня канд. педагог. наук: спец. 13.00.01/ С.К.Стефанюк. –Харків,1998. –20 с.

Полторак Л.Ю.

аспірант, викладач кафедри соціальної роботи, управління і педагогіки Чорноморського державного університету ім. Петра Могили

ДЕЯКІ АСПЕКТИ ПІДГОТОВКИ ВИКЛАДАЧІВ ДО АКТУАЛІЗАЦІЇ ПИТАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ ДО ВИКОРИСТАННЯ МЕТОДІВ АРТ-ТЕРАПІЇ

У статті висвітлюються деякі аспекти психологічної, інформаційної та методичної підготовки викладачів для забезпечення готовності майбутніх соціальних працівників до арт-терапевтичної діяльності, подається орієнтовна тематика тренінгів та характеристика спецкурсу «Арт-технології в соціальній роботі».

Ключові слова: майбутні соціальні працівники, методи арт-терапії, арт-терапевтична діяльність.

Keywords: future social workers, methods of art-therapy, art-therapeutic activities.

Актуалізація в системі вищої школи питання підготовки майбутніх соціальних працівників до арт-терапевтичної діяльності забезпечується шляхом психологічної, інформаційної та методичної підготовки викладачів до активного реагування на зазначену проблему.

Психологічна підготовка викладачів до включення у процес підготовки майбутніх соціальних працівників до арт-терапевтичної діяльності має важливе та першорядне значення. Адже психологічна готовність значним чином впливає на ставлення особистості до певного виду діяльності та її внутрішню спонуку брати у ній активну участь.

Складність психологічної підготовки викладачів до активного реагування на зазначену проблему полягає у відсутності у значної частини особистого досвіду арт-терапевтичної діяльності, що змушує їх ставитися до нових методів із певною насторогою. Враховуючи цей факт, нами була запропонована система тренінгів, яка

дає можливість викладачам відчувати на особистому досвіді можливості арт-терапії: «Арт-терапія: що, де, коли?» (спрямований на розкриття основних положень арт-терапії, ознайомлення викладачів із різновидами методів арт-терапії та набуття особистого досвіду терапії за допомогою мистецтва), «Моя істина або розвиток дослідницького інстинкту» (арт-терапевтичне заняття спрямоване на ознайомлення викладачів із арт-терапією та формування позитивного ставлення до інновацій), «Я у соціумі» (тренінг з елементами арт-терапії, спрямований на формування позитивного ставлення викладачів до арт-терапевтичної діяльності, зняття захисних бар'єрів психіки, пізнання себе), «Методи арт-терапії як інструмент активізації навчальної діяльності» (тренінг, який розкриває можливості використання методів арт-терапії у навчальній діяльності, активізацію творчого мислення викладачів та обмін досвідом).

Для залучення у процес підготовки майбутніх соціальних працівників, викладачі мають володіти відповідними знаннями та навичками з означеної тематики. Саме тому, паралельно із психологічною підготовкою має відбуватись й інформаційна підготовка викладачів. До складових забезпечення інформаційної підготовки викладачів нами були віднесені:

організація кафедральних семінарів та круглих столів за наступними темами: «Теоретичні аспекти арт-терапії», «Арт-терапія в соціальній роботі», «Сучасні напрями використання методів арт-терапії», «Використання методів арт-терапії для активізації навчальної діяльності студентів»;

залучення викладачів до відвідування щорічних майстер-класів вітчизняних та зарубіжних фахівців у галузі арт-терапії.

Не менш важливою поряд із психологічною та інформаційною є методична підготовка викладачів, яка полягає у забезпеченні викладацького складу літературою, рекомендаціями стосовно викладання окремих тем навчальних дисциплін, методичними посібниками, робочою та навчальною програмами до спецкурсу «Арт-технології в соціальній роботі».

За навчальним планом спеціальностей 7.13010201 та 8.13010201 – Соціальна робота вивчення курсу «Арт-технології в соціальній роботі» передбачено протягом першого триместру. Навчальний матеріал розподілений на два змістові модулі. Загальний обсяг дисципліни складає 72 години для студентів V курсу, із них 14 годин – лекції, 14 – семінарсько-практичні, 1 година – залік, 44 години – самостійна робота, та 126 годин для студентів VI курсу, із них 14 годин – лекції, 28 – семінарсько-практичні, 1 година – залік, 84 години – самостійна робота.

Метою спецкурсу «Арт-технології в соціальній роботі» є формування у майбутніх соціальних працівників мотивації та творчого мислення щодо використання методів арт-терапії на основі знань про різновиди арт-терапевтичних методів та особливостей їх використання із основними категоріями клієнтів.

Основними завданнями спецкурсу є: висвітлення теоретичних і методологічних засад використання методів арт-терапії в соціальній роботі; розкриття змісту основних арт-терапевтичних методів; ознайомлення студентів з особливостями використання методів арт-терапії з основними категоріями клієнтів; формування у студентів практичних навичок та умінь, необхідних для використання методів арт-терапії; орієнтація студентів на застосування методів арт-терапії у практичній ді-

яльності; формування професійних якостей, необхідних для використання методів арт-терапії; активізація саморозвитку майбутніх соціальних працівників через самопізнання та рефлексію.

По завершенні курсу студенти повинні знати: історію становлення та розвитку методів арт-терапії, етичні норми при використанні методів арт-терапії, особливості діагностики в арт-терапії та її межі, основні арт-терапевтичні матеріали та техніку безпеки під час їх використання, різновиди методів арт-терапії та їх терапевтичні можливості, особливості використання методів арт-терапії з різними групами клієнтів.

По завершенні курсу студенти повинні вміти: психологічно правильно спілкуватися з клієнтами та колегами, спостерігати та інтерпретувати вербальну і невербальну поведінку, проводити профілактику, реабілітацію, адаптацію, корекцію та соціальну терапію методами арт-терапії, проводити діагностику, вести професійні записи, оформлювати робочу документацію, вміти поєднувати теорію і практику, акумулювати, впроваджувати інноваційні, розробляти власні арт-терапевтичні технології.

Розроблений нами спецкурс покликаний інтегрувати інформацію, яку студенти отримали про методи арт-терапії, про категорії клієнтів, їхні психофізіологічні особливості, певні практичні навички використання методів арт-терапії в єдине ціле. В межах даного спецкурсу студенти більш детально ознайомлюються з особливостями використання методів арт-терапії з основними групами клієнтів та закріплюють отримані знання практичним досвідом.

Особливістю даного спецкурсу є:

- його орієнтація на особистісний і діяльнісний підходи;
- залучення сучасного досвіду провідних арт-терапевтів Миколаєва, України та закордонних фахівців;
- подання теоретичної інформації у формі діалогічних лекцій та лекцій-практикумів;
- використання «перевернутих занять»;
- проведення арт-терапевтичних групових занять зі студентами;
- отримання студентами досвіду арт-терапевтичної роботи з клієнтами;
- орієнтація студентів на саморозвиток та самовдосконалення.

На нашу думку, забезпечення психологічної, інформаційної та методичної підготовки викладачів до активного реагування на зазначену проблему є невід'ємним елементом у професійній підготовці майбутніх соціальних працівників до використання методів арт-терапії.

Слятіна Ірина Олександрівна
аспірант кафедри педагогіки та психології
Херсонського національного технічного університету,
концертмейстер кафедри музичного мистецтва
Миколаївського національного університету
імені В.О. Сухомлинського

СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО ВИРІШЕННЯ ПРОБЛЕМ ВЗАЄМОДІЇ ШКОЛИ І СІМ'Ї В МУЗИЧНО-ЕСТЕТИЧНОМУ ВИХОВАННІ ПІДЛІТКІВ

Ключові слова: музично-естетичне виховання, взаємодія школи і сім'ї, підлітки.

Keywords: musical and esthetic education, school and family interaction, teenagers.

Музично-естетичне виховання учнів підліткового віку є актуальним питанням, яке має історичне минуле, характеризується певним інтересом у період сьогодення [4,5,6], а також належить до числа тих, що визначатимуть пошукові дії у майбутньому. Педагогічна практика останнього часу все частіше звертається до мистецтва як засобу виховання школярів, головна мета якого, на думку Д. Д. Шостаковича, піднести людину, зробити її шляхетною, укріпити в ній гідність, віру у свої внутрішні сили, у своє велике призначення. Адже природа музично-естетичного виховання є динамічною, ураховує ті зміни, які мають як зовнішній, так і внутрішній характер. Це зумовлює необхідність внесення відповідних змін у процес залучення підлітків до світу прекрасного, створення умов, які б забезпечували ефективність набуття підлітками необхідного їм музично-естетичного досвіду.

У науковій літературі можна зустріти матеріали, в яких відображається досвід минулих часів, сповнених прагнення використати наявні можливості впливу на музично-естетичну свідомість учнів. Спектр пошукових дій учених (А. Бутник, В.Бутенко, І. Зязюн, Н. Калашник, Л. Масол, С. Мельничук, О. Отич, Г. Падалка, О. Рудницька, Т. Танько, Г. Шевченко, Т. Фурсенко та ін.), торкається також сфери майбутнього, прогнозування та передбачення перспективних кроків у напрямку збагачення музично-естетичного світогляду підлітків.

Прийняття рішень щодо забезпечення музично-естетичного виховання учнів підліткового віку пов'язане з діяльністю школи і сім'ї, її співпраці та взаємодії у напрямку широкого залучення учнів до світу прекрасного. На необхідності зміцнення взаємодії школи і сім'ї у виховання молодого покоління наголошували відомі педагоги К.Ушинський, А.Макаренко, В.Сухомлинський [7,9]. У науковій літературі та в умовах сучасної практики питання взаємодії школи і сім'ї в музично-естетичному вихованні учнів дедалі актуалізується, викликаючи у працівників освіти та батьківської громадськості певний інтерес та зацікавленість. Водночас питання зазначеної взаємодії школи і сім'ї залишається ще недостатньо осмисленим на теоретичному рівні, що призводить до прийняття неоднакових рішень, які не сприяють підвищенню ефективності естетико-виховного процесу.

Аналіз цього питання зумовлений тим, що залучення учнів підліткового віку до світу музично-естетичних цінностей не відбувається спонтанно. У цьому процесі важливу функцію відіграють як внутрішні, так і зовнішні чинники. У підлітковому віці учні виявляють інтерес, орієнтації, потреби у сфері музичного мистецтва, спираються на набуті знання, поняття та уявлення про прекрасне в музичному мистецтві, приймають участь в окремих видах музично-творчої, виконавської діяльності. При цьому важливо зазначити, що естетичне ставлення підлітків до музичного мистецтва залишається ще проблемним. Учні відчують певні труднощі щодо сприйняття, оцінки, творчого освоєння музичних творів, намагаються отримати відповідну допомогу в освітньо-виховному середовищі, які їх оточують.

Безперечно, за таких обставин суттєво посилюється роль зовнішніх чинників, які в силу своїх можливостей здійснюють вплив на музично-естетичну свідомість учнів, передають їм досвід, пов'язаний з освоєнням музично-естетичних цінностей минулого і сьогодення. Можна бачити, що у цьому процесі помітну роль відіграють такі чинники, як: засоби масової інформації (телебачення, радіо, інтернет та ін.), культурно-освітні заклади (театри, філармонії, концертні зали, палаци культури, бібліотеки та ін.), дитячі та юнацькі громадські об'єднання та молодіжні клуби, позашкільні навчальні заклади (музичні школи, студії, гуртки та ін.); музично-творчі колективи тощо.

Участь зазначених чинників естетично-виховного впливу передбачає, передусім, задоволення естетичних потреб та інтересів учнів, надання їм досвіду безпосереднього сприймання та активного спілкування з творами музичного мистецтва. Утім, перебільшувати їх участь у вирішенні проблеми музично-естетичного виховання не можна. Адже їх вплив розрахований переважно на широку аудиторію, що часом дає можливим надання тієї допомоги учням, яку вони потребують в силу розвитку власних музично-естетичних інтересів, орієнтацій, потреб, творчої діяльності тощо.

Учням підліткового віку потрібен музично-естетичний досвід, який би забезпечував необхідну основу для самостійного діалогу з багатогранним світом музичного мистецтва, послідовного й цілеспрямованого розвитку музично-естетичних можливостей, здібностей тощо. Такий музично-естетичний досвід покликаний передавати учням школа і сім'я. Вони є важливими чинниками музично-естетичного виховання учнів, покликаний супроводжувати їх на шляху освоєння музично-естетичних цінностей. Саме за їх участю учні підліткового віку отримують можливість набувати необхідні знання поняття та уявлення про прекрасне та піднесене в музичному мистецтві, оволодівати уміннями і навичками безпосереднього спілкування з музичними творами, цілеспрямовано розвивати якості, необхідні для естетичного освоєння цінностей музичної культури минулого і сьогодення.

Школа і сім'я є важливими чинниками музично-естетичного виховання учнів, від діяльності яких залежить як зміст, так і характер набуття необхідного досвіду освоєння прекрасного в мистецтві та навчальній діяльності. Адже саме школа і сім'я здатні створити умови для ефективної організації музично-естетичного спілкування, навчання, творчості. У цьому переконують приклади того, коли під впливом шкільного та сімейного освітньо-виховного середовища учні активно залучалися до музично-естетичних цінностей, знайомилися з яскравими зразками народного та класичного музичного мистецтва, стверджувалися у своїх естетичних уподобан-

нях, ціннісних орієнтаціях та смакових потребах щодо освоєння та використання на практиці музичних творів окремих композиторів, художніх напрямків тощо.

Наголошуючи на особливій ролі школи і сім'ї в музично-естетичному вихованні підлітків сучасна практика ще не дала чіткої відповіді на питання, що стосуються можливостей їх взаємодії у сфері музично-естетичного виховання учнів. Адже ця взаємодія покликана консолідувати наявні зусилля естетично-виховної спрямованості працівників школи та батьківської громадськості, віднайти існуючі резерви щодо підготовки та проведення заходів музично-естетичного змісту, відкрити нові перспективи та напрямки, в межах яких можуть знайти ефективне вирішення актуальні завдання музично-естетичного виховання підлітків.

Пошук відповіді на вказані питання передбачає, передусім, з'ясування того, якими є потенційні можливості як школи, так і сім'ї у вирішенні питань музично-естетичного виховання учнів підліткового віку. Усвідомлення необхідності консолідованих дій з боку школи і сім'ї переконує в тому, що кожний із учасників процесу музично-естетичного виховання учнів повинен бути функціонально активним і готовим до використання наявних можливостей в якості суб'єкта вказаного процесу.

Створення в школі належного музично-естетичного середовища покликане оптимізувати навчальні заняття з музичного мистецтва, підвищувати ефективність естетико-виховних заходів в системі позакласної та позашкільної роботи, відкривати музично-творчі колективи, музичні гуртки та студії, залучати підлітків до занять в музичних школах, центрах творчості дітей та молоді.

Можна бачити, що потенційні можливості середньої загальноосвітньої школи в музично-естетичному вихованні підлітків пов'язані з інформаційно-змістовим забезпеченням цього процесу. Йдеться про надання школою таких інформаційних послуг, які б задовольняли відповідні потреби учнів щодо пізнання музичної культури, набуття необхідних знань, понять та уявлень, що стосується найважливіших видів та жанрів музичного мистецтва, напрямів музично-естетичної творчості, діяльності відомих діячів культури та музичного мистецтва тощо. За таких обставин посилюється увага вчених-педагогів до питань інформаційного забезпечення підлітків необхідними знаннями в галузі музичного мистецтва, зокрема:

- розробка та упровадження сучасних програм з музичного мистецтва в школі;
- ознайомлення підлітків з необхідною інформацією у галузі історії музичної культури, розвитку окремих видів музичного мистецтва;
- набуття учнями підліткового віку соціальних, музичних та естетичних знань в галузі художньої культури;
- використання в школі сучасних інформаційних засобів, необхідних для повноцінного сприймання музичних творів;
- створення в школі інформаційно-тематичного фонду, необхідного для пізнання музичного мистецтва минулого і сьогодення.

Середня загальноосвітня школа має можливості в межах освітньо-виховного процесу забезпечувати учнів не лише інформаційними та пізнавальними матеріалами, необхідними для формування музично-естетичного світогляду, системи знань, понять та уявлень про музичні цінності. Роль школи виявляється також в тому, що учні мають можливість розвивати такі якості, як вміння сприймати, оцінювати, ана-

лізувати, інтерпретувати ті явища музичного життя, спілкування, творчості тощо. Школа покликана сприяти встановленню плідного діалогу підлітків з цінностями музичного мистецтва, залученню учнів до практики самостійного входження в світ образів, плідного освоєння продуктів музичної творчості, встановлення з творами музичного мистецтва необхідного духовно-практичного зв'язку.

У вирішенні питань музично-естетичного виховання учнів підліткового віку важливе значення має сім'я. В. Сухомлинський вважав, що сім'я – «джерело, водами якого живиться повноводна річка нашої держави» [9]. Її потенційні можливості у зазначеному напрямі полягають в тому, що у умовах сімейного виховання підлітки не формально ставляться до музичного мистецтва. Ми згодні з думкою Т.Фурсенко, що естетичні цінності пов'язані з естетичним освоєнням людиною навколишньої дійсності, які складаються внаслідок специфічної оцінки, переживань, перетворення світу у процесі взаємодії суб'єкта й об'єкта, розвитку естетично-творчих здібностей, потреб, інтересів і смаків [10]. Адже в сімейному середовищі функціонують музично-естетичні цінності, які викликають позитивну реакцію, пов'язані з прослуховуванням пісенних творів, а також інструментальних композицій, сповнених глибоких почуттів та вражень. Музично-естетичні твори, які є улюбленими серед членів сім'ї, позитивно впливають на учнів, формуючи при цьому відповідне естетичне ставлення до музичного мистецтва.

На відміну від школи, і сім'ї відсутні регулярні навчальні заняття з музичного мистецтва, не практикуються спеціальні форми, пов'язані з набуттям досвіду музично-виконавської діяльності. Водночас сімейне середовище здатне в інший спосіб впливати на музично-естетичну свідомість підлітків, забезпечуючи тим самим реальні умови для просування учнів на шляху формування естетичного ставлення до музичного мистецтва. У розпорядженні сім'ї існує апробований історично, протягом багатьох часів арсенал засобів і можливостей впливу на естетичне почуття, поняття, музично-естетичні орієнтації та потреби учнів. Йдеться про сімейні традиції шанобливого ставлення до народної та класичної музики, участь батьків та дітей у музично-творчій та виконавській діяльності, залучення членів сім'ї до народних свят, сповнених традиційним музичним супроводом, сімейних вечорів, присвячених спілкуванню з музичною творчістю окремих виконавців, співаків, композиторів, професійних та народних колективів. Сімейне оточення спонукає учнів до занять певним видом музичного мистецтва, стимулює та підтримує участь підлітків у музично-творчому процесі, пов'язаному з грою на музичних інструментах, написанням та виконанням власних музичних творів, коментуванням музичних записів, сповнених відповідних ідей та принципів щодо музичного відображення навколишньої дійсності.

Потенційні можливості сім'ї в музично-естетичному вихованні підлітків торкаються рідних аспектів її життєдіяльності, функціонування тощо. Можна бачити, що відповідний вплив на музично-естетичну свідомість та діяльність учнів можуть здійснювати сімейні та родові традиції, свята, обряди, поширені в сімейному побуті звички, форми та способи організації життєдіяльності, естетизації окремих епізодів та подій, які мають місце у процесі праці, спілкування, дозвілля тощо. Ще В.Сухомлинський зазначав: «Якщо діти навчаються і виховуються разом, значить і в їхніх батьків знайдуться спільні інтереси, значить на основі цих інтересів і можна організувати єдиний батьківський колектив» [9]. Утім, зазначені прояви естетичного

ставлення до музичного мистецтва в умовах сім'ї не відбуваються самі по собі. Вони є залежними, передусім, від носіїв музично-естетичних традицій. Батьки учнів, інші члени сім'ї мають можливість на власному прикладі демонструвати зміст та способи естетичного освоєння музичного мистецтва.

Сім'я є першоджерельною основою розвитку учнів та набуття ними відповідного життєвого досвіду. Підлітки пізнають в сім'ї навколишній світ, отримують знання, що регламентують їх морально-естетичні відносини з іншими людьми, опановують світоглядні цінності та орієнтири. В руслі набуття життєвих вражень, почуттів, понять та уявлень учні отримують можливість пізнати мистецтво, його різновиди, способи функціонування тощо. Сімейне середовище демонструє учням приклади того, яким чином можна досягнути закони краси в дійсності та мистецтві, які музичні цінності варто шанувати та використовувати в житті.

Таким чином, на основі теоретичного аналізу вказаного питання можемо зазначити, що школа і сім'я мають значні потенційні можливості щодо музично-естетичного виховання учнів підліткового віку. Вони пов'язані з участю вчителів і батьків з забезпеченням процесу музично-естетичного розвитку учнів, ознайомленням учнів з необхідними знаннями в галузі музичного мистецтва, розвитком вмінь і навичок естетичного освоєння музично-естетичних цінностей, а також з залученням підлітків до музично-естетичної та культуротворчої діяльності.

Список використаних джерел:

1. Бугаєць Н.А., Трубавіна І.М. Теорія і практика взаємодії сім'ї та школи. – Х.: ХДПУ, 2001. – 102 с.
2. Бутенко В.Г. Культурологічні аспекти формування естетичної свідомості учнівської і студентської молоді / В.Г. Бутенко // Педагогічні науки: [зб. наук. пр.] – Херсон, ХДУ, 2003. – Вип. 34. – С. 17 – 20.
3. Вікторенко І.Р. Спілкування в сім'ї школяра / І.Р. Вікторенко // Рідна школа. – № 9. – 2001, С. 7 – 10.
4. Закон України «Про виховання дітей та молоді». – 2004. – №3.
5. Концептуальні засади розвитку педагогічної освіти України та її інтеграції в європейський освітній простір. – К. : ППВ, 2002.
6. Концепція «Сім'я і родинне виховання» // Рідна школа. – 1996. – №11-12.
7. Макаренко А. С. Книга для батьків. Про батьківський авторитет / Антон Семенович Макаренко. – К. : Рад. школа, 1972. – 31 с.
8. Співпраця вчителя з батьками / О.М. Коберник, Л.К. Мотрич – К.: Науковий світ, 2002. – 86с.
9. Сухомлинський В. О. Вибрані педагогічні твори / Василь Олександрович Сухомлинський. – [в 3-х т]. – М. : Педагогіка, 1980.
10. Фурсенко Т.Ф. О проблеме ориентации подростков на ценности музыкальной культуры // Проблемы современной педагогической освіти. – Выпуск 2. – Серия: Педагогика і психологія. – Зб. статей. Ч.2. – К.: Пед. преса, 2000. – С.194-200.

ВИВЧЕННЯ ІНДИВІДУАЛЬНИХ ОСОБЛИВОСТЕЙ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ЯК НЕОБХІДНА ПЕРЕДУМОВА ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ПОЗАУРОЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ІНТЕРНАТНИХ ЗАКЛАДІВ

Ключові слова: школа-інтернат, індивідуальний підхід, учні молодшого шкільного віку, позаурочна діяльність.

Keywords: school-boarding-school, individual approach, students of midchildhood, extracurricular activity.

Виховання є безперервним і цілісним процесом. У сучасній школі-інтернаті виховання здійснюється великим колективом людей – педагогами, керівниками навчального закладу, технічним персоналом. Від єдності дій і волі усіх працівників, їх цілеспрямованості і наполегливої діяльності залежить успіх виховання молодого покоління.

Вивчення особистості учня – це дуже складний і довготривалий процес. У розв’язанні цієї проблеми на перший план виступають індивідуальні відмінності між людьми, їхня неоднаковість. За своїм характером, інтересами, схильностями школярі відрізняються один від одного: швидкі – повільні, сміливі – боязкі, організовані – неорганізовані тощо. Це пояснюється, насамперед, і багатством проявів, і різноманітністю рис характеру та якостей особистості [1, с. 9].

Уперше проблема індивідуального підходу навчання та виховання дітей знайшла відбиток у науковому доробку відомого вітчизняного педагога К. Ушинського. У подальші роки це питання стало предметом загально педагогічних і психологічних досліджень (М. Бурнаков, В. Водовозов, В. Галузинський, П. Каптерев, М. Пирогов та ін.). Проте варто зазначити що питання індивідуального підходу названими вище вченими переважно розглядалася як дія одинака-учителя й одинака – учня. Наступний етап розвитку цієї проблеми знайшов своє відображення у працях П. Блонського, А. Гельмонта, де індивідуальний підхід нерідко розглядався однобічно, головним чином як засіб запобігання неуспішності. Нові підходи до реалізації принципу індивідуального підходу до школярів, з урахуванням сучасних психологічних і педагогічних концепцій відображені у працях видатних учених середини ХХ століття (В. Гладких, В. Давидов, І. Лернер та ін.).

У наступні роки педагоги – науковці у творчій співдружності з учителями-практиками дійшли висновку, що за індивідуального підходу слід орієнтуватися, насамперед, на цілісний процес навчання і неповторність особистості дитини з її потребами, мотивами, інтелектуальною, емоційною, вольовою сферами, загальнолюдськими моральними якостями. Знаючи особливості учнів, їхні інтереси, нахили, рівень вихованості, легше скласти доцільний план навчання і виховання молодших школярів і забезпечити його реалізацію [1, с. 10].

Як доводить практика школа-інтернат має більш, ніж звичайний ЗНЗ, можливості щодо систематичної і планомірної організації позаурочної роботи й залучення до неї всіх дітей без винятку.

Не викликає сумніву правомірність твердження учених-дослідників А. Литвинова і М. Миронова, що організація життя і діяльність вихованців у позаурочний час в умовах закладу інтернатного типу має бути педагогічно доцільною, не примусовим і набридливим виконанням наказів фахівців, а радісною, сповненою інтересу, активною діяльністю. Позаурочна робота сприяє кращому оволодінню основами наук, формуванню комунікативної компетентності, фізичному розвитку молодших школярів, їх естетичному вихованню [2, с. 175].

Безперечним є той факт, що у процесі позаурочної діяльності виявляються інтереси й здібності учнів. З огляду на це, у школах-інтернатах створюються різноманітні гуртки, студії, клуби, в які діти вступають добровільно, згідно зі своїми вподобаннями.

Нам імпонує думка М. Плоткіна і В. Цыпурського, які стверджують що всій виховній роботі в загальноосвітньому закладі інтернатного типу, всім виховним заходам має передувати глибока і змістовна діяльність педагогів, спрямована на вивчення особистості своїх школярів, їх індивідуальних особливостей. Знання вихователем індивідуальних особливостей і закономірностей фізичного і психічного розвитку дітей 6-10 років, уміння точно співвідносити їх з методами, формами виховної роботи є вирішальною умовою ефективної позаурочної діяльності.

Отже, проведений нами аналіз психолого-педагогічної літератури дозволив дійти висновку, що сутність позаурочної діяльності в інтернатних закладах, її структура зумовлюють індивідуалізацію цього виду як системи. Індивідуалізація охоплює всі компоненти позаурочної виховної діяльності і забезпечує органічний зв'язок змістової і методичної сторін виховання з внутрішніми процесами особистісного розвитку, враховуючи найістотніші сторони особистості школяра: потреби, мотиви, інтереси, здібності тощо.

ЛІТЕРАТУРА

1. Балуба А. М. Позаурочна виховна робота в школах інтернатах : для вихователів, вчителів, директорів, працівників органів народної освіти / Балуба А. М., Балуба І. А., Вільчинський Е. С. та ін. – К., 1993. – 186 с.
2. Литвинова С. А., Миронова М. М. Методика виховної роботи в школі -інтернаті / С. А. Литвинова, М. М. Миронова, – К. : Радянська школа, 1963. – 224 с.
3. Плоткин М. М., Цыпурский В. Г. Содержание и организация воспитательной работы в школе-интернате / М. М. Плоткин, В. Г. Цыпурский, – М. : Просвещение, 1982. –191 с.

ЗНАЧЕНИЕ ОБЩЕСТВЕННОЙ И ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ ОЦЕНКИ ТВОРЧЕСКИХ ДОСТИЖЕНИЙ ДЕТЕЙ С ОСОБЫМИ ПОТРЕБНОСТЯМИ

Ключевые слова: особые потребности; умственное и физическое развитие; воспитание; образование.

Keywords: special needs; intellectual and physical development; upbringing; education.

В настоящей статье рассматриваются особенности применения общественной и профессиональной оценки творческих достижений учащихся с особыми потребностями.

Практический опыт Учебно-реабилитационного центра «Горлица» в г. Днепропетровск показывает, что дети с проблемами психофизического развития при соответствующем обучении и воспитании, в которое педагоги вкладывают много труда, сил и любви, могут достигать значительных успехов в творчестве, в освоении профессий (некоторые строительные профессии, переплетное дело, цветоводство, швейное дело), становятся полноценными членами общества, способными своим трудом обеспечивать себя материально (в частности, в случаях, когда им не полагается пенсионное обеспечение), могут самостоятельно решать коммуникативные задачи в профессиональной деятельности, в решении общественных и бытовых проблем, в личной жизни [1].

Передача общеобразовательных и профессиональных знаний и формирование соответствующих умений и навыков осуществляется в учебном заведении для детей с нарушениями психофизического развития в малых группах (до 12 человек) и индивидуально, по этапам. Переход к следующему этапу происходит после освоения предыдущего этапа, при этом не придерживаются плана, определяющего достижение определенных результатов к конкретному моменту времени. Работа с каждым воспитанником осуществляется по индивидуальному учебно-воспитательному маршруту. Педагоги также стремятся уделять внимание индивидуальным одаренностям учащихся, развивать у них то, что лучше получается, к чему учащиеся более склонны и способны.

Опыт показывает, что дети с нарушениями психофизического развития могут успешно овладевать навыками в области изобразительного искусства (рисунок, живопись, вышивка, художественный переплет, различные виды традиционного и декоративно-прикладного искусства), а также в области сценического искусства (танец, вокал, хоровое пение, декламация). Занятия изобразительным искусством и сценическими видами искусства способствуют общему развитию ребенка. В частности, развиваются точность движений рук, согласованность зрения и движения (особенно в изобразительном искусстве), а в сценических видах – общие двигательные способ-

ности, осанка, сила, гибкость (танцы), а также культура речи (декламация), умение общаться с людьми и выступать перед людьми.

Занимаясь творчеством, ученик видит и чувствует, что он может развиваться, что, несмотря на заболевания и физические недостатки он может изменять себя в лучшую сторону. Это стимулирует его прилагать усилия к своему дальнейшему совершенствованию, позволяет достигать значительных успехов.

Участие в выставках, концертах, фестивалях и других мероприятиях, которые проводятся в учебном заведении с приглашением представителей других учебных заведений, общественности, а также представление творческих достижений воспитанников на внешних выставках, конкурсах, фестивалях, показывает значение их труда и труда их педагогов, а также других людей, уделивших внимание развитию детей с особыми потребностями (например, обслуживающий персонал учебного заведения, представители общественности, люди творческих профессий и другие люди, независимо от профессии и социального статуса, неравнодушные к судьбе детей с особыми потребностями).

Творческие достижения детей получают оценку посетителей мероприятия (выставки, конкурса, фестиваля), среди которых могут быть и педагоги других учебных заведений, и ученые, и специалисты в видах творчества, представленных на мероприятии. Достижения учащихся могут оцениваться также представителями организационных комитетов мероприятий, членами жюри. При этом жюри может давать в большей степени либо общественную оценку, либо профессиональную, что зависит от состава жюри – это могут быть представители видов творчества, представленных на мероприятии или же представители общественности и других видов творчества.

Среди посетителей выставок, особенно международного или национального уровня, могут быть и авторитетные люди, специалисты в области творчества и в других областях деятельности.

Само участие в мероприятии уже является профессиональной и общественной оценкой творческих достижений. Эти достижения могут отмечаться наградами (например, дипломами, грамотами, медалями, ценными подарками и т.п.) для учебного заведения в целом и для отдельных педагогов и воспитанников за их личные достижения.

Общественной и профессиональной оценкой могут быть также отзывы и оценки посетителей. Устные отзывы и оценки посетителей могут фиксироваться представителями учебного заведения на выставке (мероприятии) в отчетах об итогах участия в мероприятии. Оценка может иметь форму обобщения совокупности отзывов посетителей. Особо интересные оценки или оценки авторитетных людей могут заноситься в отчет отдельно. Оценка творческих достижений на внешних мероприятиях может также представлять собой записи в книге (журнале, тетради) отзывов о мероприятии, а также выражаться в форме благодарственных писем и других поощрений от организаций и лиц, сотрудничающих с оргкомитетом мероприятия (поддерживающих мероприятие) или учредивших специальные награды и поощрения за отдельные виды общественно значимых достижений, а также от посетителей, некоторые из которых также могут представлять различные организации.

Сообщений об оценках, поощрениях и награждениях, полученных на внешних мероприятиях, а также вручение наград могут осуществляться на торжествен-

ных мероприятиях в учебном заведении в присутствии педагогов и воспитанников. При отсутствии по каким-либо причинам отдельных педагогов и воспитанников, награды им могут вручаться, а информация об отзывах и поощрениях сообщаться отдельно – представителями общественности, администрацией или педагогами учебного заведения.

Общественная оценка также может осуществляться различными заинтересованными лицами по просьбе или предложению общественных организаций. При этом представители общественных организаций могут иллюстрировать свои сообщения об учебном заведении и о его достижениях демонстрацией созданных воспитанниками малых форм изобразительного искусства, фотографиями более крупных форм, фото- или видеоматериалами сценических мероприятий. В общественной и профессиональной оценке по просьбе представителей общественной организации могут участвовать и другие лица, желающие помочь творческому развитию детей. Такая оценка может быть в форме краткого отзыва («красиво», «хорошо», «полезно», «может быть применено в конкретных условиях» и т.п.), в форме развернутого устного сообщения, а также в форме письменного отзыва (заключения).

Форма общественной оценки, как правило, зависит от имеющегося времени, других возможностей, компетентности оценивающего. Общественная и профессиональная оценка творческих достижений учащихся с особыми потребностями способствует повышению личной самооценки воспитанника, росту его уверенности в себе (все это очень необходимо ребенку, тем более ребенку с особыми потребностями), совершенствованию его мастерства. Такая оценка позволяет наряду с другими критериями определять перспективы дальнейшего развития, корректировать недостатки воспитанника. Следует стремиться определять те элементы творчества воспитанника, которые найдут применение в его будущей профессиональной и общественной деятельности, а также в его общем развитии.

Общественная и профессиональная оценка творческих достижений учащихся является также дополнительной оценкой деятельности педагога, свидетельством полезности его труда для общества, общественного и профессионального признания достижений детей с особыми потребностями во внешнем мире.

Общественная и профессиональная оценка творческих достижений детей с особыми потребностями имеет значение и для тех, кто выполняет такую оценку. Они больше узнают о проблемах детей с особыми потребностями, убеждаются на конкретных примерах в возможности улучшения состояния таких детей, в их способностях создавать творческие произведения высокого уровня, что стимулирует дальнейшую помощь таким детям и учебному заведению (не только в области оценивания, но и в других направлениях), развивает интерес оценивающих к конкретным видам творчества (искусства), благодаря чему в будущем оценки становятся более оптимальными, всесторонними, в некоторых случаях с указаниями возможностей применения достижений детей для пользы отдельных людей и общества в целом. Познание проблем и достижений воспитанников в некоторых случаях может способствовать возникновению дополнительных идей о месте воспитанников в их дальнейшей жизни, о возможностях их трудоустройства, дальнейшего образования и развития, в особенности, если оценивающий сам работает или имеет контакты в соответствующих областях деятельности.

Общественная и профессиональная оценка творческих достижений учащихся с особыми потребностями имеет большое значение и потому, что некоторые дети имеют такие заболевания (диагнозы), по которым не устанавливается пенсионное обеспечение, в то же время, получаемое ими образование не приравнивается к среднему, что не дает возможности или значительно затрудняет получение дальнейшего образования, в том числе и в высших учебных заведениях. Требуется огромный труд, любовь и творчество педагогов, чтобы подготовить таких детей к жизни, дать им воспитание и образование, позволяющее своим трудом себя обеспечивать.

Литература

1. Заблоцкая Е. Дети чужими не бывают или поездка в учебно-реабилитационный центр «Горлица»// Європейська молодь Дніпропетровщини. 13 июня 2013.: [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://euroyouth-dp.blogspot.com/2013/06/blog-post_10.html (Дата обращения 20.01.2015).

ВИКОРИСТАННЯ МЕТОДІВ АРТ-ТЕРАПІЇ В СОЦІАЛЬНІЙ ТА ВИХОВНІЙ РОБОТІ МОЛОДІ

Ключові слова: арт – терапія, музикотерапія, молодь.

Keywords: art therapy, music therapy, youth.

Сучасний етап економічного і соціального розвитку, ті зміни, які переживає в даний час Україна, тягнуть за собою багатопланові зміни нормативно – ціннісних систем усіх соціальних груп суспільства, серед яких особливе місце займає молодь. Для неї незавершеність і нестабільність цих процесів значно ускладнює процес соціалізації.

Молодість – це завжди період становлення життєвих смислів, вибору особистісних цінностей. Існуючі економічні і соціальні програми практично не враховують специфічну соціальну позицію молодого покоління в процесі суспільного розвитку. У зв'язку з цим необхідно посилити увагу до соціальних проблем молоді, визначенню засобів, форм і методів роботи з молодим поколінням. Для ефективної роботи у молодіжній сфері не вистачає спеціалізованих служб (молодіжних центрів інформації, служб довіри, психологічної допомоги, центрів підліткової медицини, молодіжних клубів та установ для дозвілля), інформації про їх діяльність.

Важливу роль у розвитку особистості відіграє мистецтво. Вплив творчості на духовне та психологічне самопочуття молодої людини загальновідомий. Добре слово, приємна музика, співчуття покращує духовне здоров'я, відновлює віру у власні сили, виявляє приховані можливості людини. Музика має свою мову, яка доносить до нас переживання і почуття, наповнює інформацією, спонукає до дій. Образ звуку у нашому уявленні пов'язаний з образом предмета, з образом слова, з почуттями. Можливості музики дозволяють передати в музичному творі все, що хоче передати композитор.

Великий внесок у розробку проблеми психології сприйняття музики внесли теоретики музичного мистецтва (Б. Асаф'єв, Є. Назайкинський, Ю.Тюлін, В. Медушевський), психологи (М. Блінова, Б. Теплов).

Ми погоджуємося з думкою науковців, які стверджують, що використання мистецтва в якості терапевтичного чинника найбільше доступно для педагога, тим більше, що спеціальних медичних знань при цьому не потрібно.

Згідно Є. Бондаревській і С. Кульневичу, «застосування незвичайного для виховної практики терміна «терапія» не суперечить, а відповідає головній ідеї гуманістичної педагогіки – розвитку творчого потенціалу особистості» [3: 451]. Отже, виникає потреба в пошуку, адаптації та розробці нових педагогічних технологій, які мають неклінічну спрямованість, доступні для освоєння фахівцями, цікаві й ефективні в роботі з молоддю. Названим умовам відповідає арт-терапія, яка

підтверджує всезростаючий потребі сучасної людини щодо її проблем, неспішності або неповної самореалізації.

Арт-терапія в перекладі з англійської – художня терапія. На сьогоднішній день існує: ігрова терапія, казкотерапія терапія творчим самовираженням, драма терапія, музикотерапія, тощо.

Згідно низки зарубіжних досліджень, арт-терапія починалася як робота з психічно хворими в лікарняних умовах [2;13]. Пацієнти, цікавлячись творами одного, ставали більш комунікабельними. Основний лікувально-корекційний ефект досягався за рахунок «відволікання» від переживань і проблем, пов'язаних з хворобою. Цей різновид терапії практикувався арт-педагогами та художниками в медичних установах і отримав назву терапії відволікаючими враженнями за допомогою образотворчого мистецтва, літератури, музики.

Важливу роль відведено засобам музикотерапії в ряді досліджень світових та вітчизняних вчених: М.Бурно, Л.Брусилівський, О.Ворожцова, С.Гроф, Ю.Каптен, С.Машура, В.Петрушин, Г.Побережна, М.Чистякова, С.Шабутін та ін. Всі вони використовують методики для розвитку емоційно-вольової сфери дітей, мовлення, активізації їх діяльності та інтересів у музично-творчій діяльності.

Музика покликана виховувати культуру, розкривати креативні можливості, розширювати потенціал дітей незалежно від особливостей розвитку кожного. Метод музикотерапії допомагає збудувати такий асоціативний ряд: мистецтво – творчість – переживання – творчість.

Музикотерапія, як новий метод оздоровлення та розвитку молодшої людини, має широкі можливості застосування. Вона охоплює всі види музичної діяльності: слухання музики, спів, гру на музичних інструментах, ритмопластику, музично-театралізовану діяльність. Для вирішення цих завдань слід використовувати такі види корекційно-розвивальної роботи: рухова релаксація та злиття з ритмом музики; музично-рухові ігри та вправи; психоемоційна та соматична (на фізичному рівні) релаксація; вокалотерапія (співи); гра на дитячих шумових і музичних інструментах та ритмічна декламація; рецептивне сприймання музики (чуттєве); музикомалювання; рухова драматизація під музику; гра з іграшками; дихальні та гімнастичні вправи під музику. Кожен із даних видів роботи задовольняє індивідуальні потреби кожної людини. Вирішити ряд питань щодо розвитку емоційно-вольової сфери, уваги, інтелекту допоможуть особистісний підхід, доступні методи та відповідні форми музично-педагогічного впливу на особу.

Так, спів покращує дихання, розвиває мовлення, голосовий апарат людини, формує навички спілкування; гра на музичних інструментах розвиває цілий комплекс музичних і загальних здібностей; заняття ритмопластикою покращують поставу, координацію рухів, розвивають почуття ритму, зміцнюють фізично; музично-театралізована діяльність допомагає розслабитись, дає вихід емоціям, формує творчі навички. Крім того, музикотерапія може успішно застосовуватися в логопедії для розвитку у людини слухового уваги, почуття ритму, комунікативних навичок, загальної та артикуляційної моторики. Важливу роль набуває музика в фізкультурно-оздоровчій роботі, так як правильно підібраний музичний супровід, що враховує емоційно-вікові особливості сприйняття, сприяє зміцненню не тільки фізичного, але й психічного здоров'я молодшої людини. Всі перераховані вище види діяльності впли-

вають на інтелектуальний розвиток особистості, покращують роботу мозку, розвивають увагу, пам'ять, знімають емоційне напруження, піднімають настрій, дають заряд бадьорості та енергії.

Слід зазначити, що музичне мистецтво може надавати і негативний вплив на здоров'я молоді. До факторів такого впливу дослідники відносять надмірну гучність звучання музики, використання в музичних творах низькочастотних і дисонансних звуків, рок-музику, що діють руйнівно на нервову систему людини.

Однак, музикотерапія як метод корекції, мало використовується в закладах освіти. Незважаючи на те, що накопичено тисячолітній досвід позитивного впливу музики на людський організм, ця область не досить широко досліджена в педагогіці і до недавнього часу музикотерапія найбільше застосування отримала в музичній психології та медицині, як один з напрямків арт-терапії. На наш погляд, це пов'язано з браком фахівців, які мають відповідну освіту, а так само з відсутністю в освітньому процесі педагогічних коледжів навчальних програм щодо зміцнення здоров'я молодих осіб засобами музики. У зв'язку з цим, актуальним стає питання про додаткову підготовку фахівців установ в області здоров'язбереженням з використанням універсальних оздоровчих можливостей музики.

Список літератури

1. Антонова-Турченко О. Г., Дробот Л.С. Музична психотерапія: Посібник-хрестоматія. – К.: ІЗМН, 1997
2. Арт-терапия. Сост. и общая ред. Копытина А.И. – СПб: Питер, 2001, 252 с.
3. Бондаревская Е. В. Педагогика : личность в гуманистических теориях и системах воспитания: [учеб. пособие] / Е. В. Бондаревская, С. В. Кульневич. – М.: Ростов-н / Д.: ТЦ «Учитель», 1999. – 560 с.
4. Медушевский В. В. Музыкальная терапия: взгляд из глубины музыки. В. В. Медушевский – [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.portal-slovo.ru/art/36058.php>.
5. Назайкинский Е. В. О психологии музыкального восприятия / Е. В. Назайкинский – М.: «Музыка», 1972. – 345 с.
6. Петрушин В. И. Музыкальная психотерапия: Теория и практика / В. И. Петрушин (Учебное пособие для студентов высших учебных заведений).– М.: Гуманит. издат. центр ВЛАДОС, 2000. – 176 с.
7. Побережна Г. Педагогічний потенціал музикотерапії / Г. Побережна – № 2 – 2008.- С. 9-12. – (Мистецтво та освіта).
8. Рудницька О. П. Педагогіка загальна та мистецька / О. П. Рудницька – Т.: Навчальна книга – Богдан, 2005 – 57 с. – (Навчальний посібник).

СОЗДАНИЕ НАГЛЯДНОГО МАТЕРИАЛА В ПРОЦЕССЕ ОБУЧЕНИЯ ЯЗЫКУ СПЕЦИАЛЬНОСТИ

Ключевые слова/ keywords: наглядность/visual material, электронные средства /electronic means, информационные технологии/information technologies, профессиональная направленность / the professional orientation.

Соблюдение принципа практической и профессиональной направленности занятий в университете – главная мотивация и стимул к изучению русского языка студентами. Кроме того, следует учесть, что большая часть литературы по специальности, имеющаяся в фонде научной библиотеки, на русском языке. Главная задача преподавателя русского языка – развитие навыков устной речи, развитие слухового восприятия языка, отработка правильного произношения, интонации.

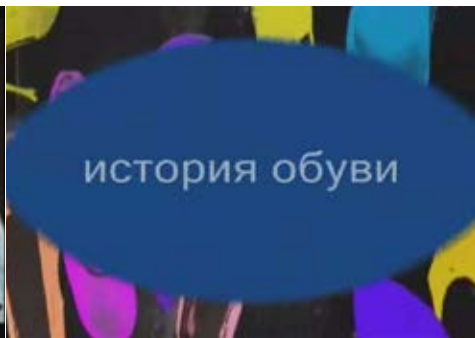
Применение разнообразных видов наглядности способствует более успешному формированию у студентов казахских групп речевых навыков и умений, прочному усвоению языковых явлений, так как прочность запоминания информации зависит от степени эмоционального воздействия вызванного зрительным и слуховым восприятием.

Работа по созданию наглядного материала ведется нами в нескольких направлениях: создание учебного видеоматериала (видеоролики, учебные видеофильмы); создание электронного дидактического материала (презентационные учебные плакаты, электронные учебные пособия).

Так как дисциплина «Профессиональный русский язык» изучается на третьем курсе, к созданию видеороликов «История профессии» («История одежды», «История моды», «История обуви»), «Новейшие технологии в легкой промышленности» («Новейшие технологии в производстве новых материалов», «Новейшие технологии в текстильном производстве», «Новейшие технологии в искусстве дизайна») мы привлекаем студентов. Студенты третьего курса имеют достаточно

Из истории одежды. Рис.1

История обуви. Рис.2

широкое представление о своей специальности, владеют необходимыми компьютерными навыками. Создание такого рода наглядности является своего рода проектной деятельностью под руководством преподавателя (рис.1, рис.2).

Большую роль в достижении наших целей играет создание и использование электронного учебного средства. Работая с электронным учебным средством, студент имеет более широкие возможности для манипуляций с учебным материалом, то есть он может его переписать частично или полностью на различные электронные носители, работать с ним, когда и где ему удобно, дополнять его новой информацией с помощью сети Интернет.

Электронные учебные пособия, созданные нами для дисциплины «Профессиональный русский язык» состоит из различных разделов. В меню ЭУП мы также предлагаем вниманию студентов двуязычный толковый словарь терминов специальности. Опция «Видеолаборатория» нашего пособия студенту необходимо выполнить задания к видеороликам и видеосюжетам на темы, касающиеся истории специальности, новых технологий и т.д. Рабочая учебная программа дисциплины обязывает обучение переводу специальной литературы, поэтому мы создали в своем ЭУП «Виртуальное бюро перевода», где показан алгоритм перевода текста, даются рекомендации по переводу грамматических, синтаксических конструкций русского и казахского языков.

Для развития публичной речи будущих специалистов нами предусмотрен раздел «Трибуна оратора», где студент может познакомиться с образцами речи выдающихся ораторов (С. Джобса, Б. Обамы, Т.Питерса и др.), выслушать советы по подготовке к публичному выступлению. Контроль знаний можно осуществить в разделе «Тестовый контроль».

Обучение, построенное на использовании возможностей новых технологий, формирует новый вид познавательной активности студента – открытие новых знаний, развитие познавательной самостоятельности учащихся, осуществлять поиск и ориентироваться в потоке информации, способствует формированию навыков и умений, необходимых квалифицированному специалисту.

Литература

1. Бидайбеков Е.Ы., Григорьев С.Г., Гриншкун В.В. Создание и использование образовательных электронных изданий и ресурсов. // Учебно – методическое пособие. Алматы, 2006, -136 с.
2. Буторина Т.С., Ширшов Е.В. Дидактические основы использования информационно педагогических технологий в подготовке электронного учебника // Открытое образование. 2001, №4, стр.14 -16 с.
3. Павлова Т.В., Туманова А.Б. О применении новых технологий в обучении русскому языку студентов неязыковых вузов. // Учебник третьего тысячелетия: создание, издание, распространение. Алматы, 2003, стр. 340-345.

Овчаренко В.П.

доцент, кандидат фізико-математичних наук

Щербина І.Л.

студентка 5-го курсу фізико-математичного факультету

Костіков О.П.

доцент, доктор фізико-математичних наук

Донбаський державний педагогічний університет

ІНТЕГРАЦІЙНІ ЗВ'ЯЗКИ – НЕОБХІДНА УМОВА ІННОВАЦІЙ В УЧБОВОМУ ПРОЦЕСІ

В статті обґрунтовується необхідність інтеграційних зв'язків фізики з природничими дисциплінами. В процесі педагогічного експерименту було доведено, що інтеграційні зв'язки між дисциплінами забезпечують ефективність навчальної діяльності і сприяють розвитку в учнів цілісного наукового світогляду.

Ключові слова: викладання фізики, інтеграційні зв'язки, навчальна діяльність, науковий світогляд.

Keywords: teaching physics, integration ties, learning activities, scientific worldview.

Сучасна система освіти направлена на формування високо освіченої, інтелектуально розвиненої особистості з цілісним уявленням картини світу, з розумінням глибини зв'язків явищ та процесів, що представляють дану картину. Введення інтеграції предметів в системі освіти дозволить вирішити завдання поставлені в даний час перед школою і суспільством в цілому. Інтеграційне навчання сприяє інтенсифікації, систематизації, оптимізації учбово-пізнавальної діяльності. Проблеми реалізації інтегративних зв'язків у навчанні приділялась значна увага на всіх етапах розвитку педагогіки. Загально відомо, що успішне розв'язання цієї педагогічної проблеми суттєво впливає на якість і ефективність навчального процесу. Тому вона постійно перебуває в центрі уваги дослідників і вчителів практиків.

Предметна роз'єднаність стає однією з причин фрагментарності світогляду випускника школи, тоді як в сучасному світі переважають тенденції до економічної, політичної, культурної, інформаційної інтеграції. Самостійність предметів, їх слабкий зв'язок один з одним породжують серйозні труднощі у формуванні в учнів цілісної картини світу.

Інтеграційні зв'язки виконують різні функції:

- міжпредметні зв'язки напружені на формування цілісного уявлення про навколишній світ (інтеграція як мета навчання);
- зростання навчального рівня сприяє посиленню виховних функцій. Інтеграція і координація змісту учбових дисциплін закладають міцний фундамент наукового світогляду;
- зростання науково-теоретичного ті ідейно-виховного рівнів змісту знань активізують розумову діяльність учня. Розвивальні функції інтеграційних

зв'язків впливають на розвиток самостійності, пізнавальної активності і зацікавленості школяра.

У програмі «Фізика. Астрономія. 7-11 кл.» вказано, що фізика є фундаментальною наукою, яка вивчає загальні закономірності перебігу природних явищ, закладає основи світорозуміння на різних рівнях пізнання природи. Фундаментальний характер фізичного знання як філософії науки і методології природознавства, теоретичної основи сучасної техніки і виробничих технологій визначає освітнє, світоглядне та виховне значення шкільного курсу фізики як навчального предмета [1]. Саме по цим причинам слід викладати фізику у зв'язку з іншими предметами і будувати в учнів цілісну наукову картину світу.

Важливо враховувати той факт, що інтеграційні зв'язки між предметами мало розроблені, викладені суперечливо, багато розбіжностей серед авторів посібників в розумінні суті цих зв'язків. Вчителі, не маючи чіткої системи методичних рекомендацій по цьому питанню, вимушені вирішувати цю проблему на емпіричному рівні. Проаналізувавши методичну літературу, ми виявили такі недоліки в викладанні природничих наук:

- невиправдано великі витрати часу на дублювання (повторний виклад) одних і тих же питань в процесі викладання різних навчальних дисциплін природничого напрямку;
- недостатня узгодженість в часі вивчення суміжних навчальних дисциплін, що ускладнює використання можливостей одного предмету в підготовці теоретичної і практичної бази для вивчення іншого;
- відсутність єдності в інтерпретації загальних понять, законів і теорій, відсутність єдності в їх розкритті на різних етапах навчання, при вивченні різних навчальних дисциплін;
- обмежене перенесення знань, умінь і навичок, отриманих учнями при вивченні одних навчальних предметів, на вивчення інших навчальних предметів;
- низький рівень систематизації і узагальнення знань, отриманих учнями при вивченні різних дисциплін;
- відсутність єдиного підходу до вироблення в учнів узагальнених умінь і навичок;
- недостатньо повне розкриття взаємозв'язків і взаємообумовленостей явищ, що вивчаються на уроках;
- обмежений показ спільності і, разом з тим, специфічності методів дослідження, а також специфічності ряду категорій, законів і положень для всіх наук [1].

Оскільки інтеграція – це не самоціль, а певна система в діяльності вчителя, то повинен бути і цілком конкретний результат інтегрованого навчання. Він може бути:

- у підвищенні рівня знань по предмету, який вивчається;
- в глибині засвоєваних понять;
- у зміні рівня інтелектуальної діяльності;
- у зростанні пізнавального інтересу школярів;
- у включенні учнів в творчу діяльність;
- знання набувають системності;

- вміння стають узагальненими, сприяють комплексному застосуванню знань, їх синтезу, перенесенню ідей і методів з однієї науки в іншу;
- посилюється світоглядна спрямованість пізнавальних інтересів учнів;
- досягається всебічний розвиток особистості.

Для того щоб застосування інтеграції було можливим і плідним, необхідне планування інтеграційних зв'язків. Зміст, об'єм, час і засоби використання знань і вмінь з інших предметів можна визначити лише на основі планування. Це може бути сіткове, курсове, тематичне чи поурочне планування.

Інтеграційні зв'язки можуть бути здійснені різними шляхами в органічній єдності, цілеспрямовано і систематично. Це можуть бути синхронні багатопредметні зв'язки, перенесення знань з однієї області науки в різні ситуації інших областей, асинхронні (взаємні) зв'язки, понятійні, ідейні, системно – синтетичні, зв'язки по методам наук.

Пізнання фізики невід'ємне від пізнання математики, особливо зараз, коли математичні методи дослідження широко застосовуються у різних галузях. Фізика, з одного боку, використовує математичний апарат для вивчення кількісних зв'язків між явищами та процесами матеріального світу, а з іншого, стимулює розвиток математики, висуваючи для неї задачі створення нового математичного апарату для вираження нових фізичних закономірностей. Зв'язок фізики і математики, як навчальних предметів, повинен здійснюватись у різних напрямках, таких як формування в учнів фізичних і математичних понять, практичних вмінь та навичок.

Взаємозв'язок фізики і математики постійно розширюється. Основна увага приділяється вдосконаленню методики його реалізації, вибору оптимальних напрямків взаємопроникнень у викладанні цих курсів. Оскільки взаємозв'язок значно підвищує науковий рівень викладання кожного з цих предметів, його необхідно здійснювати на всіх етапах навчання. Саме на це націлюють вчителів навчальні програми з фізики та математики [3].

З проведеного аналізу програм з фізики і математики ми виявили досить великі недоліки і розбіжності при вивченні фізики і математичних наук, фактично на кожному уроці, перш ніж розповісти про фізику, вчителю необхідно дати учням математичну базу, для того щоб учні мали змогу його зрозуміти і розв'язувати задачі [4].

Реалізація одного з основних напрямків шкільної реформи – включення основ інформатики в учбовий процес і забезпечення комп'ютерної грамотності. Що можна сказати про зв'язок фізики та інформатики? Цей зв'язок буде поширюватися, без знання фізичних законів неможливий розвиток обчислювальної техніки, а без комп'ютера – прогрес розвитку фізики та інших наук.

Формування наукового світогляду учня неможливе без засвоєння системних знань з хімії, тому що розвиток зв'язків фізики і хімії сприяє формуванню ключових компетентностей учнів, необхідних для творчої самореалізації особистості, розуміння наукової картини світу, вироблення екологічного стилю мислення та виховання громадянина демократичного суспільства. З проведеного аналізу програм з хімії можна зробити висновок, що курси фізики і хімії добре узгоджені між собою. Є лише деякі розбіжності у часі вивчення одних і тих же понять, які можна вирішити шляхом проведення інтегрованих уроків.

Принцип інтеграцій лежить в основі вивчення фізики, оскільки ця наука включає знання з інших областей і у свою чергу необхідна для їх розуміння. При розгляді багатьох явищ і процесів на уроках фізики потрібні знання математики, інформатики, хімії на інші. Разом з тим і для вивчення цих учбових дисциплін необхідні глибокі і міцні знання фізики і методів фізичної науки. Це значить, що в принципі інтеграційних зв'язків знаходять своє втілення диференціація і інтеграція наук, які впливають на розвиток освіти в цілому. Інтеграційні зв'язки можуть бути здійснені різними шляхами в органічній єдності, цілеспрямовано і систематично.

Метою наших експериментів було виявити чи забезпечує цілеспрямоване здійснення інтеграційних зв'язків фізики з предметами природничого циклу ефективність навчально-пізнавальної діяльності, підвищення якості навчальних досягнень учнів, підвищення їх пізнавального інтересу. В експериментах брали учні 11-А класу (ЗОШ №1, м. Слов'янськ) та вчителі фізики, математики, інформатики, хімії.

Задачами першого етапу (констатуючого) педагогічного експерименту було дослідити активність учнів на уроках фізики; з'ясувати чи використовують вчителі ідеї інтеграції при навчанні; дізнатися про якість навчальних досягнень учнів. Під час бесіди з вчителями виявилось, що вони не займалися аналізом програм з інших предметів, не проводили сумісні інтегровані уроки, а використовували свої знання з інших предметів, коли це потрібно, при вивченні своєї дисципліни. Як наслідок учні не могли зв'язати між собою предмети природничого циклу.

Ми розробили систему інтегрованих уроків для повторення курсу фізики при підготовці випускників шкіл до зовнішнього тестування, та методичні рекомендації для вчителів по їх впровадженню. На протязі трьох місяців (під час проведенні педагогічної практики) використовували ці розробки на уроках фізики і спостерігали за наслідками роботи учнів на уроках. Для того, щоб зробити висновки впровадження наших рекомендацій було проведено тестування знань учнів по тих темах фізики, які в цей час вивчалися. В розмові з вчителями виявилось, що проведення інтеграційних уроків зацікавило їх, сумісне пояснення одних і тих же понять з точки зору математики, фізики, хімії та інформатики дає повну інформацію, збагачує знання, робить їх глибокими і повни ми. Результати проведеного педагогічного експерименту були проаналізовані і дали змогу зробити наступні висновки:

- підвищився пізнавальний інтерес учнів – вони стали активніше працювати на заняттях, брали домашні завдання, самостійно знаходили зв'язки між предметами;
- підвищилась якість навчальних досягнень учнів;
- підвищилась ефективність навчально-пізнавальної діяльності.

Таким чином, можна зробити висновок, що здійснення інтеграційних зв'язків фізики з предметами природничого циклу забезпечує ефективність навчальної діяльності, дозволяє сформувані в учнів цілісний науковий світогляд, вміння стають узагальненими, сприяють комплексному застосуванню знань з різних предметів.

Література.

1. Зверев, И.Д. /Межпредметные связи в современной школе: курс лекций / И. Зверев, В. Максимова.// Москва: Педагогика, – 1982. – 195с.

2. Сергієв, О.В. /Міжпредметні зв'язки під час вивчення фізики в середній школі: посібник для вчителів / О.В. Сергієв// – Київ: Радянська школа, – 1979. – 171 с.
3. Радченко А.И. /Интегрированный урок – конференция. 11 класс / А.И. Радченко // Физика в школе. – 2007. – № 5. – С. 17-21.
4. Цацурян А.М. /Опыт применения математики в преподавании физики / А.М. Цацурян // Физика в школе. – 1990. – № 4. – С. 21-23.

ШЛЯХИ ТА УМОВИ ВИКОРИСТАННЯ ДИСПУТУ ТА ДИСКУСІЇ В ПРОЦЕСІ ПІДГОТОВКИ ВЧИТЕЛЯ-СЛОВЕСНИКА

Ключові слова: метод навчання, система методів, диспут, дискусія, дебати.

Keywords: teaching method, system methods, debate.

Актуальність дослідження. Ефективне вирішення завдань сучасної освіти потребує переосмислення традиційного стилю й способів навчання з урахуванням педагогічних інновацій, створення цілісної системи методів, яка дала б змогу реалізувати всі напрями підготовки майбутнього вчителя-словесника [5, с. 10].

Метод (від гр. *methodos* – шлях до чого-небудь) навчання – спосіб взаємозалежної та взаємозумовленої діяльності педагога й студентів, спрямованої на реалізацію цілей навчання, або як систему цілеспрямованих дій педагога, що організують пізнавальну й практичну спрямованість студентів та забезпечують розв'язання завдань навчання [7, с. 185]; об'єднана в одне ціле діяльність викладача та учнів, спрямована на досягнення власне предметних цілей мовної освіти [5, с. 13].

Єдиної універсальної класифікації методів навчання методистам на сьогодні створити не вдалося. Однак у процесі розробки теоретико-методичної системи підготовки майбутнього вчителя-словесника нами проаналізовано декілька поглядів на це складне лінгводидактичне явище. Як зауважує Т. Донченко, не торкаючись позитивних сторін і недоліків усіх класифікацій методів, усі вони мають право на життя, бо розглядають способи навчання й навчальний процес у цілому з різних боків. Багатогранність змісту й цілей навчання вимагає під час побудови роботи на занятті врахування і джерела знань, і характеру пізнавальної діяльності студентів. Для розв'язання освітніх цілей необхідні різні шляхи. Питання ставиться не про виключення якихось шляхів, а про раціональне використання кожного з них і про надання деяких пріоритетів залежно від власне предметних і освітніх цілей та змісту навчального матеріалу [2, с. 4].

Критеріями вибору методів навчання є: 1) мета й завдання навчання взагалі та конкретного етапу зокрема; 2) закономірності та принципи навчання; 3) зміст навчального матеріалу; 4) навчальні можливості студентів; 5) наявність засобів навчання; 6) психолого-педагогічні можливості педагога [4, с. 160].

Система методів повинна забезпечити досягнення всіх цілей курсу української мови та літератури й охоплювати різносторонні аспекти навчального процесу з цих предметів, і перше питання, яке треба з'ясувати, яка система методів забезпечує досягнення власне предметних цілей навчання, оскільки проблема методів щодо окремих методик не стільки теоретична, скільки практична. Залежно від її розв'язання так чи інакше спрямовується і сам процес навчання, діяльність викладача та студента, а відтак більшою чи меншою мірою досягаються цілі навчання [2, с. 4].

Метою нашого дослідження є визначення місця та ролі диспуту та дискусії в системі підготовки майбутнього вчителя-словесника.

Теоретичною основою дослідження стали праці відомих педагогів та лінгводидактів (Н. Волкової, Т. Донченко, А. Кузьмінського, О. Кучерук, В. Лозової, В. Мельничайка, О. Овчарук, В. Омеляненко, М. Пентиліук, О. Поментун, Л. Рожило та ін.).

Виклад основного матеріалу. Метод дискусії та диспуту засновано на обміні думками між слухачами, викладачем і студентами, що вчить самостійно мислити, розвиває здібність до практичного аналізу, старанної аргументації висунутих положень, поважання думки інших, допомагає оволодівати культурою мовлення [6, с. 149]. У процесі дискусії студенти вчать сперечатися, доводити, аргументувати, обстоювати свою думку, адекватно оцінювати себе, поважати думки інших [1, с.323].

Дискусія (від лат. discussion) – широке публічне обговорення якогось спірного питання. Вона значною мірою сприяє розвитку критичного мислення, дає можливість визначити власну позицію, формує навички відстоювати свою думку, поглиблює знання з обговорюваної проблеми. Дискусію відносять як до методів навчання, так і до форм навчання. Певна кількість науковців вважає дискусію різновидом ігрових форм занять, співробітництва, коли з обговорюваної проблеми ініціативно висловлюються всі учасники спільної діяльності. Дискусії вчать глибокому розумінню проблеми, самостійній позиції, оперуванню аргументами, критичному мисленню, зважати на думки інших, визнавати вдалі аргументи, краще розуміти іншого, сприяють уточненню власних переконань і формуванню власного погляду на світ.

О. Пометун, Л.Пироженко визначають кілька варіантів моделювання навчальних тем на основі дискусії: побудова вивчення теми як підготовки до дискусії за всім матеріалом, яка відбувається на останньому (або останніх) занятті; включення дискусійного компонента в окремі заняття теми на етапах перевірки та закріплення; побудова навчання як самостійної або групової роботи з обговоренням її результатів [8, с. 64-66].

На сьогодні в методиці визначаються такі види дискусій:

1. Дискусія побіжна, яка виникає стихійно під час спільного вирішення проблеми.

2. Дискусія, що скерована на формування переконань молоді. Вирішальну роль у такій дискусії мають не стільки факти й аргументи, скільки власні оцінки слухачів, система їх цінностей.

3. Дискусія, метою якої є обґрунтування наукових положень, даних, що вимагають попередньої підготовки студентів за джерелами більш широкими, ніж матеріал підручника.

Серед найрізноманітніших форм дискусій найпоширенішими є:

- «круглий стіл» – бесіда, в якій беруть участь 5-6 студентів, які обмінюються думками як між собою, так і з аудиторією;
- засідання експертної групи («панельна дискусія»), в якій беруть участь 4-6 студентів разом із обраним головою; спочатку група обговорює певну проблему, потім пропонує свою позицію аудиторії у формі повідомлення або доповіді;
- форум – обговорення, в якому експертна група обмінюється думками з аудиторією;

- симпозиум – обговорення, в процесі якого учасники виступають з повідомленнями, представляючи власну позицію, відповідають на запитання аудиторії;
- дебати – обговорення, побудоване на основі заздалегідь запланованих виступів учасників, які представляють дві команди-суперниці; після виступів команди відповідають на запитання, вислуховують спростування своїх аргументів тощо;
- судове засідання – обговорення, що імітує судовий розгляд справи [1, с. 351].

Диспут (лат. dispute – досліджую, сперечаюся) публічна суперечка на наукову чи суспільно важливу тему. Його учасники прагнуть, зіставляючи суперечливі судження, або прийти до загального рішення, знайти істину, або зафіксувати явну перевагу однієї з позицій. Диспути є історичною практикою відтворення розумових процесів, розвитку мислення й мовлення. Удосконалювання цих здібностей дозволяє в мінливій ситуації формувати відповідну мовну поведінку, спонукає самостійно мислити, оригінально й відповідально розв'язувати проблеми, точно й зрозуміло для всіх формулювати судження, коректно робити інших своїми опонентами й однодумцями [3, с. 83].

Наприклад, пропонуємо теми для проведення

а) диспуту:

Мова як джерело відображення українських народних звичаїв та обрядів.

Мовленнєвий етикет як феномен і виразник кожного народу.

Гендерний аспект спілкування.

Етикет електронної пошти.

Електронні фахові словники мого майбутнього фахового спрямування.

б) дискусії:

1. Соціальні мережі: переваги та недоліки для студента.

2. Чи можуть бути в Україні дві загальнодержавні мови?

3. Українська мова за кордоном: стан, розвиток, перспективи.

4. Місце та роль лексики Майдану та Революції гідності.

5. Платною чи безкоштовною повинна бути вища освіта в Україні?

Отже, диспути й дискусії створюють оптимальні умови для збагачення студентів-словесників навчальною інформацією, запобігання можливим помилковим тлумаченням, вчать аргументувати, доводити, обстоювати власну думку, критично ставитись до чужих і власних суджень, сприяють створенню атмосфери доброзичливості, поваги до думок інших.

Список використаних джерел

1. Волкова Н. П. Педагогіка : Навч. посіб. Вид. 2-ге, перероб., доп. / Волкова Наталія Павлівна. – К. : Академвидав, 2007. – 616 с. (Алма-матер).
2. Донченко Т. До проблеми методів навчання української мови // Українська мова і література в школі / Тамара Донченко. – № 7. – 2005. – С. 2-5.
3. Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи; Бібліотека з освітньої політики / Під заг. ред. О. В. Овчарук. – К. : «К.І.С.», 2004. – 112 с. (Колектив авторів: Бібік Н. М., Ващенко Л. С., Локшина О. І., Овчарук О. В., Парашенко Л. І., Пометун О. І., Савченко О. Я., Трубочева С. Е.).

4. Кузьмінський А. І., Омеляненко В. Л. Педагогіка : Підручник / Кузьмінський Анатолій Іванович, Омеляненко Віталій Лукич. – К. : Знання, 2007. – 447 с.
5. О. Кучерук. Концепція системи методів навчання мови в основній школі // Українська мова і література в школі / Оксана Кучерук. – № 7-8. – 2008. – С. 10-16.
6. Лекції з педагогіки вищої школи : Навчальний посібник / За ред. В. І. Лозової – Харків : «ОВС», 2006. – 496 с.
7. Ортинський В. Л. Педагогіка вищої школи: навч. посіб. [для студ. вищ. навч. закл.] / В. Л. Ортинський. – К. : Центр учбової літератури, 2009. – 472 с.
8. Пометун О. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання : наук.-метод. посіб. / О. І. Пометун, Л. В. Пироженко. За ред. О. І. Пометун / Пометун Олена Іванівна, Пироженко Лідія Володимирівна. – К. : Видавництво А.С.К., 2004. – 192 с.

ОРГАНІЗАЦІЯ АСИНХРОННОЇ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ ЧЕРЕЗ СЕРВІСИ САЙТУ КАФЕДРИ ІНОЗЕМНИХ МОВ

Ключові слова: самостійна робота, електронне навчання, навчальні стратегії, сайт.

Key words: independent learning, E-learning, learning strategies, website.

Введення нових освітніх стандартів передбачає зміщення вектора освітньої діяльності у напрямку самостійної роботи. Це є передумовою зміни не тільки змісту підготовки майбутніх професіоналів, а й пошуку інноваційних засобів організації освітнього процесу. Вирішення даного питання тісно пов'язане з електронними засобами навчання та дистанційними освітніми технологіями незалежно від форми освіти.

Як відомо, електронне навчання – це організація освітнього процесу із застосуванням спеціальних баз даних, обробка яких забезпечується технічними інформаційними технологіями, технічними засобами та інформаційно-телекомунікаційними мережами. Особливе значення вище названі ресурси мають в аспекті асинхронної самостійної роботи студентів – суб'єктному виді навчальної діяльності студента, коли взаємодія з усіма елементами електронного середовища відбувається не одночасно[1]. Саме ця форма самостійної роботи студентів стала у 2008 році предметом уваги викладачів іноземних мов Таврійського університету (м. Мелітополь), коли було ініційовано проект розробки і впровадження у навчальний процес кафедрального Інтернет-сайту [2].

Передумовами створення сайту були, з одного боку, стрімке зменшення аудиторного часу на викладання іноземних мов у навчальному закладі і зміщення акцентів на самостійну роботу, з іншого боку – необхідність дотримуватися високої планки вимог до вихідних знань студентів у Типових програмах з професійно орієнтованих ІМ. Під час проектування сайту було докладено чималих зусиль задля створення оптимальних можливостей усунення даного протиріччя і подолання ряду конкретних, супутніх до навчального процесу проблем: по-перше, це несформованість навичок самостійної навчальної діяльності студентів I-III семестрів, а саме на цьому етапі здійснюється навчання з ІМ в рамках ОКР «Бакалавр». По-друге, це – великий розрив у часі між закінченням навчального курсу з іноземної мови (II або III семестр) та вступним іспитом з іноземної мови до магістратури (IX семестр). Навіть для найкращих студентів кафедри – учасників олімпіад, конференцій та закордонних стажувань існуючий перерив стає пірвою.

Цілі створення і сьогодишнього успішного функціонування сайту включають:

1. Створення привабливих умов для активної самостійної роботи студентів, їхнього самовдосконалення та саморозвитку. Цьому аспекту присвячені розділи «Студентам» і «Магістрантам». Залучення студентів до роботи із вищезазначеними розділами здійснюється викладачами через реалізацію робочих програм з

дисциплін та методичні рекомендації до СРС, які включають усі необхідні посилання на матеріали сайту. Ці розділи докладно представляють навчальні стратегії самостійної роботи з іноземної мови – як готуватися до заняття, як працювати з підручниками, посібниками, текстами, як ефективно опановувати лексичний та граматичний матеріал; як оформити та представити результати підготовки індивідуальних творчих завдань. Дані розділи також представляють кращі зразки іноземних презентацій та проєктів авторства інших студентів. Особливо важливою ця інформація є з точки зору формування навичок дослідницької роботи студентства через детальні рекомендації з пошуку, аналізу та обробки науково-статистичних даних і синтезу повідомлення, докладу чи публікації іноземною мовою. У розділі «Студентам» відвідувачам сайту пропонуються дистанційні курси з німецької та англійської мов як засоби асинхронної СРС.

Розділ «Корисні посилання» відсилає гостей сайту до найбільш відомих іноземних освітніх порталів та ресурсів, а також дає змогу визначити свій рівень володіння іноземною мовою згідно з вимогами світових стандартів. Розділ «Матеріали для завантаження» пропонує студентам, що проходять відповідний курс, навчальні посібники з трьох іноземних мов авторства викладачів кафедри – матеріали мають аналоговий еквівалент на кафедрі та у бібліотеці, але кількість завантажень кожного навчального року постійно збільшується, незважаючи на те, що більшість підручників захищені від копіювання або мають водневі знаки. Тобто, неможливо просто прогнати тексти і вправи через електронний перекладач і отримати виконане домашнє завдання. У весняному семестрі розділ «Матеріали для завантаження» користується особливо високим попитом. Студенти 4го курсу масово відвідують сайт кафедри, щоб ознайомитися з програмами вступних іспитів до магістратури з англійської, німецької та французької мов та завантажити тренувальні варіанти вступних тестів.

Прикладом особистісно-орієнтованих пропозицій студентам, що здійснюються через сайт кафедри, є творчий конкурс на краще есе іноземною мовою за підтримки профспілкового комітету, який дозволяє залучати до комунікації іноземною мовою всіх зацікавлених студентів, в тому числі і старшокурсників під час їх перерви у вивченні дисципліни.

2. Другою цільовою установкою сайту є популяризація ролі та значення іноземних мов серед студентів як чинника формування або підвищення мотивації студентів до вивчення мови – за цей аспект відповідають розділи «Іноземна мова у житті студентів» та «Закордонні практики наших студентів» – есе, нариси, короткі тези, розгорнуті розповіді про прагматичне значення іноземних мов на основі власного досвіду – це корисна і пізнавальна інформація як для студентів, так і для викладачів. Поглиблювати зацікавленість іноземною мовою призначений також розділ «Дозвілля» – нестандартизована інформація про країни, мови яких вивчаються, про важливі культурно-соціальні аспекти, а також відомі і популярні пісні іноземними мовами із текстовим супроводом – усе це мотивує студентів до самостійного розширення світогляду, провокує до інтеркультурних порівнянь, а, отже, спонукає користуватися мовою.

3. Третя цільова установка сайту – інформування студентів та громадськості щодо навчального, методично-наукового, виховного та міжнародного аспектів роботи кафедри іноземних мов. Залучення студентів до участі у житті кафедри відбува-

ється через категорію «Анонси», де регулярно повідомляється про усі заходи кафедри та її партнерів, вивішуються запрошення до участі та привітання переможцям олімпіад, конференцій та конкурсів.

Діяльність науково-педагогічного колективу і його ініціативи докладно представлені у розділі «Кафедра іноземних мов». Там також розміщена інформація про події на кафедрі, відеоролики про перебіг всіх позааудиторних стандартних (олімпіад, конференцій) та нестандартних інноваційних заходів. В цьому розділі вивішуються також повідомлення про нові навчально-методичні розробки. Крім того, цей розділ пропонує інформацію про викладачів, їх наукові інтереси і обов'язки, їх електронні адреси, що є також частиною втілення у життя наступної мети – забезпечення зворотного зв'язку у роботі зі студентами. Цієї мети колектив досягає завдяки спілкуванню зі студентами через електронну пошту, а також через проведення опитувань на сайті для оптимізації змісту, форм та методів навчання студентів і для корекції формату спілкування з відвідувачами сайту. На забезпечення зворотного зв'язку у роботі зі студентами орієнтований також розділ «Написати адміністраторам». На жаль, не усі студенти володіють навичками роботи з реєстрацією, менеджерами завантажень та форматами файлів – у цьому адміністратори активно і невідкладно допомагають усім, хто надсилає електронного листа на вказану адресу.

Підсумовуючи, слід зазначити наступне:

1. Сервіси Інтернет-сайту цілком і повністю реалізують визначені для них цільові установки і забезпечують чітку організацію асинхронної СРС.

2. Завдяки можливостям сайту та курсів дистанційного навчання кафедри вдається залучати до навчальної діяльності студентів, які закінчили курс іноземної мови, але мають і інтерес, і потребу у підтримці для покращення рівня володіння іноземною мовою.

3. Для студента сайт пропонує широкий діапазон матеріалів згідно з сучасними вимогами до підготовки висококваліфікованого фахівця та усю можливу підтримку з боку колективу кафедри у справі саморозвитку та самовдосконалення, а отже, сприяє реалізації індивідуальної траєкторії навчання й оптимізації навчальної діяльності студентів.

Література:

1. Михайлова Н.В. Электронная обучающая среда Moodle как средство организации асинхронной самостоятельной работы студентов вуза. Автореф. дис. ... канд. пед. наук. Оренбург, 2012.– 23 с.
2. Кафедра іноземних мов ТДАТУ [Електронний ресурс]. Мелітополь, 2008-2015. Режим доступу: <http://kim-tdatu.org.ua/> (Дата звернення 10.01.2015).

ОРГАНІЗАЦІЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ В ПРОЦЕСІ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТЬОГО ФАХІВЦЯ

Ключові слова: самостійна робота, самостійна діяльність, самоосвіта.

Keywords: independent work, independent activity, self-education.

Через шквально потік наукової інформації репродуктивно-ефективне засвоєння студентами необхідного обсягу знань стає майже неможливим. За таких умов зменшується частка прямого, зовні заданого інформування та розширюється застосування інтерактивних інноваційних методів роботи студентів під керівництвом викладача.

Використання інноваційних технологій є важливим моментом саме у навчанні іноземних мов[1], що спричинює пошук нових форм і методів навчання, орієнтованих на формування творчої особистості, яка вміє поєднувати в різних варіантах теоретичні знання, наукові здобутки з вирішенням питань, що виникають на практиці; інтенсифікує навчальний процес; призводить до підвищення творчої активності студентів під час аудиторних занять шляхом використання ділових, рольових та соціальних елементів ігрового проектування; підвищує мотивацію студентів до поза аудиторного навчання з метою поглиблення знань, навичок і вмінь; призводить одночасно до розробки власних інтерактивних комплексів навчально-методичного забезпечення дисциплін та використання відповідних автентичних.

Протягом останніх років у вищих навчальних закладах освіти велику увагу приділяють самостійній роботі студентів. Поступово змінюється роль викладача у навчальному процесі. Ще кілька років тому викладач виконував функцію основного джерела інформації, а тепер він перетворюється на організатора та керівника, експерта та консультанта самостійної роботи студента. В процесі навчання зменшується частка прямого інформування студента й розширюється застосування інтерактивних форм роботи студента під керівництвом викладача.

Організація самостійної роботи студента стає одним з пріоритетних напрямів роботи педагога в навчальному закладі будь-якого рівня [2]. Організувати самостійну роботу студентів можна різними способами й з різною метою. На наш погляд, необхідно так організувати самостійну роботу студентів, щоб вона разом з накопиченням знань, умінь і навичок давала можливість розвивати і творчі здібності студентів.

Студенти повинні не лише брати активну участь у процесі сприйняття та засвоєння знань, а й мати власну позицію, бути спроможними застосувати вивчене на практиці, творчо переосмислювати, співвідносити здобуті результати діяльності з перспективами своєї майбутньої професії.

Самостійна робота студентів є одним з компонентів навчального процесу, а тому, як і всі складові його, являє собою систему організаційних і дидактичних за-

ходів, спрямованих на підготовку за напрямками і спеціальностями фахівців відповідних освітніх та освітньо-кваліфікаційних рівнів [3]. Традиційно самостійна робота студентів проводиться за такими формами:

- індивідуальні (реферативні повідомлення, самостійна науково-дослідницька робота, індивідуальні консультації, олімпіади тощо);
- групові (проектне та проблемне навчання, навчання у співпраці, ігрове проектування, групові консультації, факультативні заняття);
- масові (проектне навчання, програмоване навчання).

У сучасній педагогічній практиці серед найефективніших методів самостійної роботи студентів, що сприяють індивідуалізації та інтенсифікації навчального процесу, слід виділити: проблемно-пошукові методи; метод проектного навчання; методи колективної розумової діяльності; метод застосування новітніх інформаційно-комунікаційних технологій у навчанні [4].

Проблемно-пошукові методи спрямовані на активізацію пізнавальної діяльності студентів. Застосування цих методів спонукає студентів до проведення самостійних досліджень, підвищує мотивацію подальшої роботи, сприяє розвитку логічного мислення, як наслідок, розвитку творчої самостійної діяльності студентів.

Метод проектного навчання спрямований на досягнення прогнозованих результатів самостійної роботи. Використання цього методу недоцільне та неможливе без чіткого визначення дидактичних завдань, які студенти вирішують у навчальній діяльності за різними типами проектів. Впровадження методу в навчальний процес потребує певних затрат часу на попередню підготовку. Основними вимогами до використання методу проектів є:

- колективна та індивідуальна діяльність студентів;
- постановка проблеми, яка потребує комбінованих знань студентів щодо планування дій, спрямованих на розв'язання;
- використання науково-дослідницьких методів;
- складання плану роботи над проектом;
- фіксування проміжних результатів;
- результати застосування методу проектів повинні мати навчальну практичну значущість.

Сутність методів колективної розумової діяльності полягає в колективній творчості з метою вирішення певних завдань підвищеної складності. Методи колективної розумової діяльності вирізняються новизною, більшою мобільністю у виборі напрямів розв'язання проблеми, більшою самостійністю й творчістю її учасників, комплексним підходом до розв'язання проблеми.

Використання методів застосування комп'ютерних технологій у навчанні має певні особливості [4]. Значне поширення та необхідність їх використання в процесі підготовки фахівців зумовили виділення їх в окрему групу сучасних методів навчання. Сьогодні форми і методи самостійної роботи тісно пов'язані з використанням комп'ютерних технологій, які, безперечно, підвищують ефективність засвоєння студентами навчального матеріалу, сприяють розвитку розумових, творчих здібностей студентів; підвищують їхню зацікавленість та активність в оволодінні знаннями. Використання нових технологій дає змогу вирішити певні дидактичні завдання, що постають перед сучасним викладачем під час організації самостійної роботи сту-

дентів. Методи застосування комп'ютерних технологій у навчанні надають можливість диференціації, поглиблення індивідуалізації навчання, розширення можливостей інформаційних, контролю та самоконтролю, використання творчих завдань. Комп'ютеризація – це необхідна складова нашого сьогодення. Не може людина в певній мірі володіти свіжою інформацією, якщо комп'ютер не став частиною її життя.

Безумовно, використання інформаційних технологій не означає відмови від традиційних засобів навчання, але ускладнення, що виникають у процесі адаптації людини в сучасному світовому просторі, необхідність володіння сучасним фахівцем технічними засобами вимагає, в свою чергу, більш широкого впровадження методів комп'ютерних технологій у навчання.

Враховуючи усе викладене вище, можна констатувати, що самостійна робота студентів – це основна форма організації навчання, яка включає різноманітні види індивідуальної й колективної навчальної діяльності, яка здійснюється на аудиторних та поза аудиторних заняттях з урахуванням індивідуальних особливостей і пізнавальних можливостей студентів під керівництвом викладача або без його безпосередньої участі. Самостійна робота студентів є важливою складовою у підготовці кваліфікованого фахівця, конкурентоспроможного на ринку праці, здатного до компетентної професійної діяльності на рівні світових стандартів.

Література:

1. Шихальова С. В. Впровадження нових інформаційних технологій у процес вивчення іноземних мов / С. В. Шихальова // Педагогічний пошук. – 2002. – № 4. – С. 27– 28.
2. Дичківська І. М. Інноваційні педагогічні технології / І. М. Дичківська. – К.: Академвидав, 2004. – 351 с.
3. Демченко О. Дидактична система організації самостійної роботи студентів /О. Демченко // Рідна школа. – 2006. – № 5. – С. 68–70.
4. Смолкин А. Методы активного обучения / А. Смолкин. – М.: Высш. шк., 1991. – 290 с.

АЛГОРИТМІЧНИЙ ПІДХІД У ВИЩІЙ МАТЕМАТИЦІ

Ключові слова/Keywords алгоритмічне мислення/ algorithmic thinking, мислення/thinking , алгоритм/algorithm.

Людина, живе серед подій, які відбуваються як в її безпосередньому оточенні, так і в цілому світі. Потреби і цілі людини зумовлюють необхідність розібратися в тому, що з чого виходить, як пов'язані об'єкти, явища і події між собою.

Пізнавальна діяльність людини починається з відчуттів і сприймання. Вся необхідна інформація зберігається у пам'яті. Проте таких знань про об'єктивний світ людині недостатньо. Вичерпні знання про об'єкти дійсності, їх внутрішню сутність людина отримує за допомогою мислення.

Мислення – це процес опосередкованого й узагальненого відображення людиною предметів та явищ об'єктивної дійсності в їх істотних зв'язках і відношеннях.

Однією із особливостей мислення є узагальнений характер відображення дійсності. За допомогою мислення людина пізнає істотні ознаки, що виявляються спільними для споріднених предметів.

У сучасних умовах одним із найважливіших компонентів підготовки фахівців до майбутньої професійної діяльності є їх алгоритмічна підготовка, спрямована на формування системи професійно значущих знань, умінь і навичок та необхідних компетентностей.

Як наголошується в деяких дослідженнях, зокрема в дослідженнях Русанової О.О., застосування навчальних алгоритмів є ефективним, оскільки структуризація інформації підсилює встановлені норми та правила вивчення дисципліни.

Алгоритмічний підхід у навчальному процесі вищій професійної школи висвітлено у дослідженнях Ю.М. Іванова, В.В. Гузєєва, Н.В. Кузьміна, М.Лазарева та ін. Зокрема, Ю.М. Іванов відзначає, що алгоритмічний підхід може бути використаний у підготовці інженерів багатьох галузей, особливо тих, що вимагають чіткої послідовності і регламентації дій. Багато елементів алгоритмічного підходу впроваджені в систему навчального процесу вищій професійної освіти. Як стверджує В.Ф. Паламарчук питання про застосування алгоритмів навчання залежить від цілей навчання. Алгоритм викладу та вивчення дисципліни розвиває і поглиблює професійні знання[3].

Термін “алгоритм” прийшов у педагогіку з математики. І якщо виходити не з його математичного поняття, а із загальних позицій, то в основі алгоритмізації процесу лежать правила, що упорядковують діяльність людини під час вирішення якоїсь певної специфічної проблеми у тому числі і педагогічній.

Алгоритмічне мислення це система розумових дій і прийомів, спрямованих на вирішення теоретичних і практичних завдань результатом яких є алгоритми як специфічні продукти людської діяльності [1].

Алгоритмічне мислення – це уміння точно слідувати інструкції або розпо-

рядженню, що вказує строго послідовність у здійсненні певних дій, які забезпечують отримання потрібного результату.

Даний стиль мислення характеризується точністю, визначеністю, формальністю і, як правило, пов'язується з теоретичною діяльністю. Він дозволяє вирішувати завдання, що виникають в будь-якій сфері діяльності людини, а не тільки в теоретичній, наприклад, у вищій математиці.

На поняття алгоритмічного стилю мислення впливають особливості оперативного мислення. Серед таких особливостей виділяється, перш за все, його практична спрямованість. Застосовуючи оперативне мислення при вирішенні різноманітних завдань студент повинен спланувати не тільки дії, але і вибрати ресурси (інформаційні, технічні), які використовуються при розв'язанні.

Основною метою вивчення будь-якої дисципліни, зокрема вищої математики, є не вивчення теорії як такої, а її практичне застосування. Саме тому під час лекцій необхідно детально зупинитися на прикладах розв'язування задач і по можливості формувати алгоритм їх розв'язання. При розв'язуванні типових завдань прослідковується практичне значення досліджуваного матеріалу [2].

Розглянемо на конкретному прикладі алгоритмічний підхід до виконання деяких операцій.

Приклад. Обчислити подвійний інтеграл $\iint_D (x-y) dx dy$ по області D ,

якщо область D обмежена лініями $y = 3x + 1$ та $y = x^2 + 1$.

Розв'язування починаємо зі складання алгоритму розв'язування задачі.

I. Зведемо подвійний інтеграл до повторного.

Алгоритм зведення подвійного інтеграла до повторного

1. Будуємо область інтегрування (рис.1).

2. Визначаємо зовнішню змінну інтегрування.

а) Якщо x – зовнішня змінна інте-

грування, то:

1а. Визначаємо абсциси кінців відрізка a та b , в який проектується на вісь Ox правильна відносно Oy область інтегрування.

2а. Проводимо вертикальні лінії $x = a$ та $x = b$ до перетину із областю і визначаємо верхню та нижню межі області та рівняння $y = \varphi_1(x)$ та $y = \varphi_2(x)$, якими вони описуються. В даному випадку верхня і нижня межі визначаються однією аналітичною.

3а. Подвійний інтеграл по правильній області з простою верхньою та нижньою

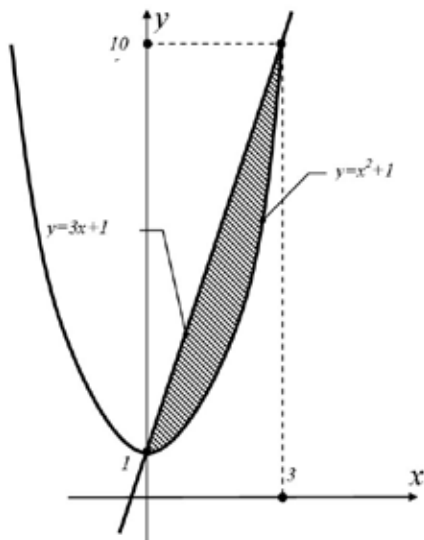

Рисунок 1

межами обчислюється як повторний інтеграл за формулою

$$\iint_D f(x, y) dx dy = \int_a^b dx \int_{\varphi_1(x)}^{\varphi_2(x)} f(x, y) dy$$

або

$$\iint_D (x - y) dx dy = \int_0^3 dx \int_{x^2+1}^{3x+1} (x - y) dy$$

б) Якщо y – зовнішня змінна інтегрування, то:

16. Визначаємо ординати кінців відрізка c та d , в який проектується (правильна відносно Ox !) область інтегрування на вісь Oy .

26. Проводимо горизонтальні лінії $y = c$ та $y = d$ до перетину із областю інтегрування і визначаємо ліву та праву межі області та їх рівняння $x = \psi_1(y)$ та $x = \psi_2(y)$.

36. Подвійний інтеграл по правильній області з простою лівою та правою межами обчислюється як повторний інтеграл

$$\iint_D f(x, y) dx dy = \int_c^d dy \int_{\psi_1(y)}^{\psi_2(y)} f(x, y) dx$$

або

$$\iint_D (x - y) dx dy = \int_0^{10} dy \int_{\sqrt{y-1}}^{\frac{y-1}{3}} (x - y) dx$$

II. Обчислимо подвійний інтеграл.

Алгоритм обчислення повторного інтеграла

Знаходимо первісну внутрішнього інтеграла за умови, що зовнішня змінна інтегрування є сталою. Замість внутрішньої змінної за формулою Ньютона – Лейбніца підставляємо межі інтегрування.

Обчислюємо визначений інтеграл від отриманого в попередньому пункті виразу по зовнішній змінній інтегрування.

Враховуючи наведені алгоритми виконання дій, одержимо:

$$\begin{aligned} \iint_D (x - y) dx dy &= \int_0^3 dx \int_{x^2+1}^{3x+1} (x - y) dy = \int_0^3 \left(xy - \frac{y^2}{2} \right) \Big|_{x^2+1}^{3x+1} dx = \int_0^3 \left(x(3x+1) - \frac{(3x+1)^2}{2} - x(x^2+1) + \frac{(x^2+1)^2}{2} \right) dx = \\ &= \int_0^3 \left(\frac{1}{2}x^4 - x^3 - \frac{1}{2}x^2 - 3x \right) dx = \left(\frac{1}{10}x^5 - \frac{1}{4}x^4 - \frac{1}{6}x^3 - \frac{3}{2}x^2 \right) \Big|_0^3 = \frac{243}{10} - \frac{153}{4} = -13,95 \end{aligned}$$

Одним із основних способів опису алгоритмів у задачах з вищої математики є словесний метод – найбільш наочний і зрозумілий.

Дана методика доступна для будь-якої категорії студентів, хоча і викликає деякі труднощі. Методика алгоритмічного підходу у розв'язуванні задач з вищої математики дозволяє зрозуміти і закріпити принципи вирішення завдань, дає можливість структурувати інформацію.

Список літератури

1. Кнут, Д. Алгоритмическое мышление и математическое мышление. [Электронный ресурс]. - Режим доступа: <http://www.philosophy.ru/library/math/knut/knut.html>.
2. Саликова О.В., Мирошниченко Е.Н. Развитие алгоритмического мышления при обучении студентов в СПО. [Электронный ресурс]. - Режим доступа: http://conference.osu.ru/assets/files/conf_reports/conf8/140.doc/(Дата обращения 10.01.2015)
3. Русанова О.О. Алгоритмічний підхід у навчанні майбутніх інженерів-гірників вищих технічних навчальних закладів. Автореф. дис.... канд. пед. Наук. К. 2006. С. 12.

Коваленко О. Ю.

кандидат філологічних наук,
викладач кафедри іноземних мов
Харківського національного економічного університету
ім. С. Кузнеця

**ПІДВИЩЕННЯ ЯКОСТІ НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ
У ВИЩОМУ НАВЧАЛЬНОМУ ЗАКЛАДІ
ЗА ДОПОМОГОЮ МУЛЬТИМЕДІЙНИХ ЗАСОБІВ
У ПРОЦЕСІ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ЕКОНОМІСТІВ**

Ключові слова: мультимедійні технології, навчальний процес, педагогічні методи, іншомовні компетенції.

Keywords: multimedia technologies, educational process, pedagogic methods, foreign language competence.

Інтеграція України до світової спільноти та розширення міжнародних зв'язків ставлять нові вимоги до рівня професійної підготовки студентів як мовних так і немовних вищих навчальних закладів (ВНЗ). Усе більше уваги приділяється вивченню іноземних мов, оскільки вони є необхідною складовою розвитку міжнародних відносин, культурного обміну між представниками різних країн, обміну інформацією та проведення наукових конференцій. Знання іноземної мови вважаються необхідними для громадян нової Європи, а також для громадян України. До випускників ВНЗ ставляться додаткові вимоги щодо володіння іноземними мовами. Як відомо, провідним напрямком в оволодінні іноземною мовою студентами вищих закладів освіти є здобуття ними такого рівня комунікативної компетенції, яка б дозволяла користуватися іноземною мовою в певній галузі професійної діяльності.

Потреба сучасного суспільства у спеціалістах, які вільно володіють іноземною мовою у побуті та професійній діяльності зумовлює необхідність пошуку нових конструктивних ідей та педагогічних технологій щодо вирішення проблеми інтенсифікації навчання іноземних мов. Усе це потребує пошуку більш ефективних засобів навчання, а саме використання новітніх інформаційних технологій. В основі процесу навчання лежить спілкування іноземною мовою, яке виступає одночасно метою навчання, основним засобом та умовою його досягнення. Спілкування іноземною мовою проймає весь процес навчання. Сучасну модель навчання складно уявити без використання новітніх технологій навчання іноземної мови - без використання мультимедійних технологій.

У нашому дослідженні йдеться про інновації у викладанні іноземної мови, такі як мультимедійні технології та їх переваги перед традиційними, що зумовлює актуальність нашого дослідження. Таким чином, актуальність дослідження проблеми навчання іноземної мови з використанням технологій мультимедіа обумовлена нагальними соціальними потребами в спеціалістах з високим рівнем знань іноземної мови.

Проведений аналіз наукової літератури [1;7], присвяченої проблемі використання мультимедійних технологій у процесі навчання іноземної мови, показав, що ця проблема є дуже актуальною.

Метою нашого дослідження є аналіз ефективності використання мультимедійних технологій у навчальнім процесі ВНЗ, виявлення ролі використання технологій мультимедіа на заняттях з іноземної мови, їх впливу на якість навчання та підготовку студентів до професійної діяльності.

Для ефективної навчальної роботи необхідне якісне дидактичне забезпечення – комплекс взаємопов'язаних за дидактичними завданнями освіти та виховання різних видів змістовної навчальної інформації на різних носіях, розроблених з урахуванням вимог педагогіки, психології та інших наук [4; 5]. Мультимедійні технології є засобом навчання, що містить елементи, властиві будь-якій дидактичній системі.

Проблеми використання мультимедійних засобів у процесі навчання іноземної мови займаються такі дослідники, як Н. Басова, С. Ветров, М. Кларін, А. Меньяленко, І. Підласий, Ж. Поплавська,

А. Проказа, П. Сердюков, В. Краснопольський, Д. Стетченко, В. Тинний та інші. Науковці вважають, що мультимедійні програми є додатковим засобом організації навчального процесу в межах традиційної освітньої системи.

Згідно досліджень Д. Джонсона [2], М. Кларина [4] та інших педагогічні методи та прийоми, які використовуються при навчанні іноземної мови засобами мультимедіа у ВНЗ, можна класифікувати так:

- методи навчання за допомогою взаємодії студентів з освітніми ресурсами при мінімальній участі викладача. Для розвитку цих методів характерний мультимедійний підхід, коли за допомогою різноманітних засобів створюються освітні ресурси: друковані, аудіо-, відеоматеріали та навчальні матеріали, що надходять з комп'ютерних мереж;
- методи індивідуалізованого викладання і навчання, для яких характерні взаємини одного студента з одним викладачем чи одного студента з іншим студентом (навчання “один до одного”);
- методи, в основі яких лежить надання студентам навчального матеріалу викладачем, коли студенти не відіграють активної ролі у комунікації (навчання “один до багатьох”). Ці методи, властиві традиційній освітній системі, одержують новий розвиток на базі сучасних інформаційних технологій;
- методи, характерною рисою яких є активна взаємодія між усіма учасниками навчального процесу (навчання “багато до багатьох”). Розвиток цих методів пов'язаний із проведенням навчальних колективних дискусій, рольових ігор та презентацій полілогів.

Досвід педагогічної діяльності у ВНЗ дає підстави стверджувати, що проблема формування іншомовної компетенції студента ВНЗ має багато різних аспектів і може бути охарактеризованою як така, що не є достатньо вивченою. Їй притаманна наявність деяких протиріч: перше протиріччя полягає між теоретичним і практичним відношенням до проблеми з боку всіх учасників навчального процесу; друге – між розумінням необхідності знання англійської мови та фактичним рівнем знань мови; третє – між розумінням необхідності використання мультимедійних засобів і технологій у викладанні англійської мови з використанням Інтернет-ресурсів і від-

сутність будь-яких змін як у плануванні навчального процесу, постановці нових завдань, уточненні мети кожного рівня навчання, так і в розробці системного підходу до використання мультимедійних засобів навчання, створенні нових, більш сучасних і ефективних технологій і методів навчання.

За останні десятиріччя методика навчання іноземним мовам претерпіла значні зміни убік її поліпшення. У той же час рівень володіння іноземною мовою по закінченні ВНЗ вкрай низький.

З позицій сучасних вимог до процесу навчання серед серйозних недоліків навчання необхідно виділити наступне: слабкий зворотній зв'язок, недостатньо послідовний облік індивідуальних особливостей студентів, перевага словесних методів викладу знань, відставання підручників і навчальних посібників від нових вимог, обмеженість часу, недооцінка важливості формування мотиваційно-емоційної сфери при навчанні іноземній мові, одноманітна форма проведення окремих етапів занять призводять до зниження інтересу до предмета. Тому важливим завданням є підбір матеріалів, що представляють реальний інтерес для тих, хто навчається за своїм змістом.

Викладачі іноземних мов ХНЕУ імені Семена Кузнеця вже давно відійшли від стереотипізованого подання іншомовного навчального матеріалу на своїх заняттях та стверджують, що застосування мультимедійних технологій у навчальній процесі змінюють можливості викладача, роблять заняття більш насиченим і продуктивним. Вони стверджують, що впровадження технологій мультимедіа у навчальний процес має такі переваги: навчає "живої" розмовної мови; дає можливість заговорити, починаючи з першого заняття; знайомить з культурою та традиціями країни мови, що вивчається; враховує індивідуальні потреби кожного; допомагає здолати мовний бар'єр; передбачає максимізацію обсягів навчального матеріалу; проходить у дружній неформальній атмосфері.

Викладачі іноземних мов нашого ВНЗ постійно знаходяться у пошуку ефективних засобів отримання автентичних матеріалів та впровадження різного роду досвіду (педагогічного, методичного, технологічного), що сприяє "покращенню знань, умінь та навичок студентів у мовленнєвій та особистісній компетентності". [7, с. 3]. Прикладом цьому служитиме нова мультимедійна програма ElitPanaboard.

Підбиваючи підсумки викладеного вище, можна зазначити, що можливості та ефективність технологій мультимедіа важко переоцінити. При роботі з мультимедійними засобами інформація передається (і сприймається) різними шляхами, тобто подання інформації дублюється, що значно покращує і пришвидшує її засвоєння. Комп'ютер підвищує ступінь індивідуалізації самого процесу навчання, дозволяючи кожному студенту працювати в потрібному для нього режимі. Крім того, комп'ютер дає можливість отримати саме ту допомогу, яка потрібна студенту на даному етапі. Суттєво змінюється якість контролю за виконанням роботи, що забезпечують гнучке управління навчальною діяльністю. Використання анімації та відеофрагментів активізує емоційне сприйняття інформації, що також має позитивний вплив на засвоєння матеріалу.

Використання мультимедійних технологій дозволяє заощадити час, забезпечує дієвість навчальних матеріалів. Мультимедійна інформація відрізняється чіткістю, лаконічністю, доступністю. У процесі роботи з нею студенти вчаться аналізувати, висловлювати власну думку, вдосконалюють уміння працювати на комп'ютері. Якщо застосування мультимедійних технологій добре продумане, заняття буде образним,

наочним, цікавим, життєвим, дозволить розвивати уміння студентів працювати в парах і групах. Впровадження організаційно-методичної моделі підготовки майбутніх фахівців із застосуванням мультимедійних засобів навчання сприяє значному поліпшенню засвоєння студентами навчального матеріалу з обраних тем, а також підвищенню рівня готовності студентів до застосування мультимедійних засобів навчання у професійній діяльності.

Перспективу дослідження вбачаємо у подальшій розробці мультимедійних засобів навчання іноземній мові, а саме: електронних підручників та навчальних комп'ютерних програм, в основі яких лежить діяльнісний підхід до розвитку творчості, комунікативної та культурологічної компетенції студентів, що є особливо важливим в умовах реформування системи вищої освіти, в тому числі й відомчої, реалізації таких пріоритетних напрямків Національної доктрини розвитку освіти України в XXI столітті [8], як упровадження інформаційних технологій, інтеграція української освіти у європейський і світовий освітній простір.

Таким чином можна зробити висновки, що мультимедійні технології, як інновація у викладанні іноземної мови, в порівнянні з традиційними формами викладання, виконують такі важливі функції як: підвищують мотивацію студентів до вивчення іноземної мови, покращують якість засвоєння матеріалу, розвивають пізнавальну активність студента, покращують умови керування увагою студентів при роботі з аудіовізуальними засобами навчання, стимулюють самостійність студента у вивченні, пошуку, підборі та обробці інформації, що, в свою чергу, пришвидшує процес навчання. Використання мультимедійних засобів у викладанні іноземної мови дозволяє за відсутності природного мовного середовища створити умови, максимально наближені до реального мовного спілкування на іноземній мові. Використовуючи інноваційні технології вища школа має можливість готувати висококваліфікованих фахівців з глибокими знаннями іноземної мови.

Література

1. Гуревич Р. Інформаційно-телекомунікаційні технології в підготовці майбутнього фахівця / Р. Гуревич // Неперервна професійна освіта: теорія і практика. – Вип. 4-К., – 2002. – С. 62 – 67.
2. Джонсон Д. Методы обучения. Обучение в сотрудничестве / Д. Джонсон, Р.Джонсон, Э. Джонсон-Холубек; пер. с англ. З. С. Замчук. – СПб. : Экономическая школа, 2001. – 256 с.
3. Китайгородская Г. А. Методика интенсивного обучения иностранному языку / Г. А. Китайгородская, В. А. Бухбиндер. – К. : Освіта, 1988. – 279 с.
4. Кларин М. В. Педагогическая технология в учебном процессе. Анализ зарубежного опыта / М. В. Кларин. – М. : Знание, 1989. – 80 с.
5. Меняйленко А. С. Новые информационные технологии обучения и “законы” сохранения в педагогике / А. С. Меняйленко, А. Т. Проказа // Нові педагогічні технології в контексті сучасних концепцій змісту освіти. – Луганськ, 1998. – С. 214 – 215.
6. Сердюков П. И. Методические аспекты компьютеризированного обучения иностранным языкам / П. И. Сердюков // Инозем. мови. – 1995. – № 3 – 4. – С. 54 – 57.

7. Сердюков П. І. Теоретичні основи навчання іноземних мов у мовному вузі з використанням інформаційних технологій : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра пед. наук : 13.00.02 / П. І. Сердюков. – К., 1997. – 32 с.
8. Національна доктрина розвитку освіти // Освіта України. – 2002. – № 33. – 23 квіт. – С. 4

Попіль Леся Миколаївна

студентка 3 курсу Університетського коледжу
Київського університету імені Бориса Грінченка,
м. Київ

Руденко Ніна Миколаївна

аспірант, викладач математики Університетського коледжу
Київського університету імені Бориса Грінченка,
м. Київ

ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НАВЧАННЯ ПРИ ВИВЧЕННІ ДРОБІВ У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Анотація. В статті аналізується поняття технологія, навчальна технологія, інтерактивне навчання; розглядаються технології інтерактивного навчання, які ефективно застосовувати на уроках математики при вивченні дробів у початковій школі.

Ключові слова: технологія, навчальна технологія, інтерактивне навчання, інтерактивні технології, дробі, початкова школа.

Abstract. In the article the concept of technology, educational technology, interactive learning are analyzed; interactive learning technology are considered that could be effectively applied during the lessons of mathematics while studying fractions in primary school.

Keywords: technology, educational technology, interactive learning, interactive technologies, fractions, primary school.

Вступ.

Розвиток суспільства на сучасному етапі вимагає якісно нового рівня освіти, який міг би відповідати міжнародним стандартам. Всі зміни, які відбуваються в суспільстві, мають чітке спрямування на особистість. Тому весь дидактичний процес спрямовується на формування в учнів інтересу до навчання, знаходження тих внутрішніх мотивів, які спонукатимуть їх розвиватись.

Вдалиий початок – половина справи, стверджує народна мудрість. Тому саме початкова школа має стати для учня своєрідною лабораторією творення власної думки, де вона цінується, де формується віра у власні сили, де немає місця страху і де учень переживає стан задоволення навчанням [2, 5]. Щоб початок був дійсно вдалим, а навчальний процес був ефективним, в його центрі має знаходитись той, хто навчається. Формування особистості учнів відбувається в процесі навчання, але за умови сприятливого настрою для навчання; відчуття рівності; створення позитивного відношення між членами єдиного колективу; виховання самоповаги, поваги до інших та їх думок і переконань. Цим вимогам відповідають інтерактивні технології, які використовуються на всіх уроках в початковій школі, зокрема на уроках математики.

Саме тому метою цієї статті є визначення найбільш ефективних інтерактивних технологій навчання при вивченні теми «Дробі», як способу взаємодії вчителя з учнями та учнів між собою; ознайомлення з цими методами. **Завданням** цієї статті

є обґрунтування необхідності застосування інтерактивних технологій навчання на уроках математики в початковій школі при вивченні даної теми.

Виклад основного матеріалу.

У молодших школярів необхідно створити конкретні уявлення про процес утворення частин від цілого предмета чи сукупності предметів [1, 296]. За чинною Програмою з математики для загальноосвітніх навчальних закладів (1-4 класи), що спрямована на реалізацію мети і завдань освітньої галузі, визначених Державним стандартом початкової загальної освіти України (2011), у третьому класі учнів ознайомлюють із частинами (їх записом, вчать знаходити частину від числа та число за відомою його частиною) і вводять поняття про дріб, чисельник і знаменник дроби (риска дроби як знак ділення, порівняння дробів із чисельником 1). Оскільки програма побудована концентрично, то в четвертому класі школярі поглиблюють знання з теми «Дроби» (повторюють: поняття «дріб», читання та запис дробів, чисельник за знаменник дроби; вивчають: дроби, що дорівнюють одиниці, порівняння дробів, рівні дроби; вчать розв'язувати задачі на знаходження дроби від числа та знаходження числа за значенням його дроби).

Сприймання та розуміння молодшими школярами навчального матеріалу з теми «Частини та Дроби» відбувається глибше, доступніше, емоційніше, якщо в процесі навчання вчитель використовує наочний матеріал, що зумовлено віковими особливостями дітей, які прагнуть до конкретного, образного, яскравого. Тому вивчаються ці теми за допомогою наочних методів навчання, виконуючи практичні справи, пов'язані з кресленням, вимірюванням, перегинанням, практичним поділом круга, прямокутника, смужки на рівні частини [1, 296]. Але в останній темі при вивченні дробів на нашу думку доцільно застосовувати інтерактивні технології навчання.

Особливістю інтерактивного навчання є головний принцип його методик – кожен учень має стати активним суб'єктом навчання. В сучасній дидактиці це не просто новий термін, виокремлення інтерактивного навчання в окрему групу методів зумовлено певними особливостями в технології застосування [8, 293].

Визначимося спочатку із сутністю вихідної категорії.

Технологія (від грец. *techne* – мистецтво, майстерність; *logos* – наука, закон) у буквальному розумінні – це наука про майстерність. Спочатку цей термін вживали щодо виробництва, пізніше його зміст розширився й почав використовуватися в соціальних і гуманітарних науках. Вищезазначені терміни засвідчують, що дослідники в технологічному підході визначають різні ознаки залежно від сфери вживання тої чи іншої технології й широти охоплення процесу навчання (Г. Селевко, С. Сисоєва, Т. Назарова, П. Сікорський, В. Монахов, В. Беспалько, О. Пехота та ін.). В умовах шкільної освіти обґрунтованим є вживання терміна «навчальна технологія».

Навчальна технологія – це упорядкована сукупність дій і операцій, послідовність яких забезпечує цілісну систему управління навчальною діяльністю учнів з метою набуття ними чітко визначеного результату. В українській педагогіці цей термін поширився з 90-х років минулого століття, хоча в світовій педагогіці він відомий давно [8, 288].

У сучасному розумінні поняття «навчальна технологія» вчені виокремлюють кілька суттєвих ознак. Зокрема, процедура технологічного підходу до організації навчання передбачає: 1) чітку постановку вчителем цілей, їх уточнення з орієнтацією на

досягнення результатів; 2) підготовку навчальних матеріалів та організацію навчання відповідно до наперед визначених цілей; 3) оцінювання поточних результатів, корекцію навчання, спрямовану на досягнення поставлених цілей; 4) підсумкову оцінку результатів [3, 11].

Вихідним у розробленні та застосуванні навчальних технологій є правильне визначення та чітке формулювання цілей навчання. Загальні, розпливчаті цілі не сприяють вибору саме тих методичних засобів, які гарантують досягнення певного результату. Тому основною умовою використання навчальної технології – цілеспрямованість – конкретизація навчальної мети. Що саме може досягти учень: засвоїти правило, запам'ятати означення, застосувати правило за зразком, застосувати його в нових умовах тощо. Залежно від мети опрацювання матеріалу визначається і очікуваний результат навчання. Надійним орієнтиром у конкретизації навчального результату є вимоги навчальної програми до навчальних досягнень учнів. Структура цих вимог відповідає елементам предметних компетентностей: знання, розуміння, застосування, виявлення ставлення.

Істотною ознакою технології є досить детальний опис кожного кроку на шляху досягнення результату та обов'язковість відтворення способу дій.

Чи пов'язані між собою методика і технологія? Технологія навчання повинна мати чіткі процесуальні характеристики, тобто настільки зрозуміло, недвозначно описувати що і як потрібно робити, щоб кожен учитель, застосувавши її, гарантовано досягнув результату. У цьому відмінність технологічний підходу від методичних рекомендацій. Методика передбачає різноманітність способів досягнення мети, які допускають внесення змін і не гарантують очікуваного результату. Навчальна технологія також може змінюватися, однак лише на етапі корекції досягнутого [8, 291]. Тому до інтерактивного навчання ми будемо застосувати поняття не «інтерактивні методи», а «інтерактивні технології»

Слово «інтерактивний» походить від англійського слово «interact», яке в свою чергу складається зі слів «inter», що означає «взаємний», та «act» – діяти. Отже, інтерактивний – здатний взаємодіяти, вести діалог. В цьому й полягає сутність інтерактивного навчання – забезпечити взаємодію між вчителем та учнем, при цьому вчитель має стати товаришем та порадником, та між учнями колективу.

Застосування на будь-якому уроці інтерактивних технологій навчання допоможе вчителю внести у навчальний процес елементи дослідження, пошуку, порівняння різноманітних фактів, явищ, позицій, висновків допомагає учневі чіткіше визначити власну точку зору [7, 6]. До інтерактивних технологій навчання належать: мікрофон, мозковий штурм, займи позицію, навчаючи – вчуся, робота в парах, робота в трійках, розігрування сюжетної задачі, ажурна пилка, коло ідей, акваріум та інші [6, 25-29].

Хочемо приділити увагу груповим інтерактивним технологіям, при використанні яких учні вчать працювати в команді, спілкуватися один з одним, приймати спільні рішення, знаходити компроміс, вирішувати складні завдання шляхом діалогу.

Парна і групова робота організовується як на уроках засвоєння, так і на уроках застосування знань, умінь та навичок [4, 33]. Вони можуть використовуватись майже на всіх структурних етапах уроку, як під час перевірки домашнього завдання, так і під час узагальнення та систематизації. Зупинимось на одній з них. «Робота у парах» дає учням час подумати, обміняти ідеями з партнером і лише потім озвучувати

свої думки перед класом, вона сприяє розвитку навичок спілкування, вміння висловлюватись, критичного мислення, вміння переконувати й вести дискусію [4, 34].

Під час роботи в парах можна швидко виконати вправи, які за інших умов потребують великої затрати часу. Серед них можна виділити такі: обговорити завдання, задачу; узяти інтерв'ю, визначити ставлення партнера до завдання; зробити аналіз роботи один одного; сформувати підсумок уроку чи теми; розробити завдання іншим групам; дати відповіді на запитання вчителя.

Алгоритм організації «Робота у парах» виглядає таким чином:

Дати учням завдання, проаналізувати їх, або провести бесіду, яка допоможе учням зорієнтуватись. Виділити декілька хвилин для індивідуального продумування рішень та відповідей.

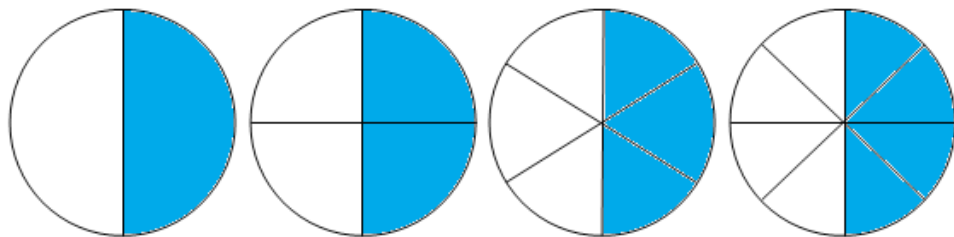
Поділити учнів у пари. Допомогти визначитись з тим, хто буде висловлюватись першим. Час для викладу думки кожного краще регламентувати.

По закінченню часу на обговорення кожна пара повідомляє свої результати.

Пропонуємо вашій увазі фрагмент уроку з математики на тему «Задачі на знаходження дробу від числа», мета якого: а) *навчальна*: формувати вміння учнів знаходити дріб від числа, вправляти у розв'язуванні задач, які включають знаходження дробу від числа; ознайомити учнів з цікавими природними об'єктами, які є на території України; б) *виховна*: розвивати навички самоконтролю, увагу, мислення; формувати комунікативну компетентність; в) *розвиваюча*: виховувати інтерес до математичних знань, культуру письма в зошиті, старанність у навчанні, допитливість, бажання берегти і примножувати багатства рідної землі.

Цей фрагмент демонструє практичне використання інтерактивної технології «Робота у парах». Вона проводиться за індивідуальними картками і використовується для перевірки раніше засвоєних знань. Прогнозований результат застосування даної технології – швидке та ефективне виконання завдання; правильні відповіді, які учні отримали шляхом обговорення та обґрунтування одне одному своїх думок.

Завдання: На малюнку зображені кола, поділені на рівні частини. Яка з цих частин найбільша? Найменша? Запиши всі частини від найбільшої до найменшої.

Перед тим, як отримати завдання, учні за допомогою вчителя згадують як можна отримати частину від цілого, і як зробити правильний запис (що означає знаменник, а що чисельник). При цьому вчитель повідомляє правила проведення «Роботи в парах». Вони звучать так:

Прочитати завдання і інформацію до їх виконання.

Визначити того, хто говоритиме першим.

Свої думки та погляди щодо вирішення завдання висловлювати по черзі.

В результаті потрібно прийти до рішення, з яким згодні обидва учні.

Визначити, хто доповідатиме про результати, та підготуватись до цього.

Щоб забезпечити ефективне спілкування необхідно: встановити контакт з партнером (сісти навпроти один одного, дивитись в очі); за допомогою жестів чи по-смішки допомагати партнерові говорити; при необхідності ставити запитання, що зможуть уточнити відповідь вашого співбесідника; говорити чітко, не відхиляючись від завдання, наводити зрозумілі приклади.

Під час роботи у парах категорично не можна перебивати, змінювати тему розмови, давати оцінку відповіді співбесідника, давати поради, розповідати про власний досвід.

Доповідає про результати пара, яка виконала завдання першою. Представник виходить до дошки й записує відповіді, коментуючи їх.

Відповідь: найбільша частина: $\frac{1}{2}$, найменша частина: $\frac{4}{6}$, всі частини від найменшої до найбільшої: $\frac{4}{8}$, $\frac{3}{6}$, $\frac{2}{4}$, $\frac{1}{2}$.

Як бачимо, виконуючи просте завдання для повторення попередньої теми учні мають змогу навчитись співпраці, взаємоповазі, шанобливому ставленню до чужої думки.

Окрім формування загальнолюдських якостей школяра, на уроках при вивченні дробів можливим і обов'язковим є розвиток їх мислення [5, 3-6]. Це завдання також можна виконати за допомогою використання інтерактивних технологій навчання.

Правильність даного твердження хочемо довести на прикладі використання технології «Мозкова атака» при вивченні дробів. Це ефективний метод колективного обговорення, пошуку рішень, який спонукає учасників виявляти свою уяву і творчість, розвиває математичне мислення. Він передбачає вільне висловлення думок усіх учасників і допомагає знаходити багато ідей та розв'язків [5, 10-11].

Пропонуємо розглянути ще один фрагмент уроку, в якому використовується «Мозкова атака» як технологія, яка сприяє формуванню конкурентно спроможної, творчої особистості, яка вміє мислити, аналізувати ситуацію/завдання, робити висновки та обговорювати їх. Прогнозований результат – повний аналіз запропонованих задач, цілковите розуміння їх змісту учнями.

Робота проводиться за індивідуальними картками і виконується самостійно кожним учнем. Перед розв'язуванням задач вчитель проводить з учнями аналіз їх умов за допомогою технології «Мозкова атака».

Завдання (розв'яжіть задачі):

1. Висота найвищої вершини Кримських гір Роман – Кош – 1545м, це на 516м менше, ніж висота найбільшої вершини України гори Говерли. Яка висота гори Говерли?

2. Найбільше озеро на Україні – озеро Ялпуг (Одеська обл.), його середня глибина становить 6м, що у 3 рази менше, ніж глибина ще однієї перлини нашої української землі озера Синевир(Карпати), яке ще називають «морським оком». Яка середня глибина озера Синевир?

3. Довжина річки Дністер 1361км, це на 840км менше, ніж довжина найбільшої річки України – Дніпро. Яка довжина Дніпра?

Щоб проаналізувати умову задачі за допомогою використання інтерактивної технології «Мозкова атака», вчителю необхідно заздалегідь підготувати запитання, які не нестимуть в собі підказки, але спонукатимуть учнів до активного мислення.

Запитання для аналізу умови та прогнозовані відповіді учнів:

Задача 1.

- Про що задача? (про гори, про Говерлу, про Роман-Кош)
- Що нам відомо про Роман-Кош? (висота – 1545м)
- Що нам відомо про Говерлу? (її висота на 516 м більша ніж висота Роман-Кош)
- Що потрібно знайти? (висоту Говерли)
- За допомогою якої дії? (додавання)

Задача 2.

- Про що задача? (про озера, про Синевир, про Ялпуг)
- Що нам відомо про Ялпуг? (його середня глибина становить 6м)
- Що нам відомо про Синевир? (його середня глибина у 3 рази більше ніж в озера Ялпуг)

- Що потрібно знайти? (середню глибину озера Синевир)
- За допомогою якої дії? (множення)

Задача 3.

- Про що задача? (про річки, про Дніпро, про Дністер)
- Що відомо про Дністер? (його довжина – 1361 км)
- Що відомо про Дніпро? (його довжина на 840 км більша ніж довжина річки Дністер)

- Що потрібно знайти? (довжину Дніпра)

- За допомогою якої дії? (додавання)

- Після детального аналізу кожної задачі учні розв'язують їх.

Відповіді: 1) 2061м; 2) 18м; 3) 2201км.

Використання інтерактивної технології «Мозкова атака» в даному випадку не тільки дає змогу швидко та продуктивно проаналізувати зміст задачі, економлячи час уроку для виконання інших завдань, а й розвиває математичне мислення учнів.

Висновок.

Отже, застосування інтерактивних технологій на уроках математики в початковій школі сприяє зростанню інтересу учнів до навчання в цілому та вивчення окремих тем з курсу. Всі технології навчання відповідають сучасним дидактичним вимогам до навчального процесу. В випадку їх використання великої уваги приділяють психологічному аспекту в розвитку школяра, формуванню в нього загальнолюдських цінностей, навиків спілкування, навчання етикету, а саме правил спілкування. Також учні розуміють, що важливо адекватно сприймати думку іншої людини, цінувати та поважати її. Все це відповідає особистісно-діяльнісному підходу до організації навчання в початковій школі.

Список використаних джерел

1. Богданович М.В., Козак М.В., Король Я.А. Методика викладання математики в початкових класах: Навч. посібник. – 2-е вид., перероб. і доп. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2001.- с. 296.
2. Митник О., Кочерга О. Психолого-педагогічні умови розвитку дитячої творчості в навчально-виховному процесі // Науково-методичний журнал «Початкова школа», №11, 2014.- с. 5.
3. Освітні технології: Навч.-метод. Посіб./ О.М. Пехота, А.З. Любарська та ін.; За заг. ред.. О.М. Пехоти. – К.: А.С. К., 2002 – с.11
4. Пометун О. І. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання : наук.-метод, посіб. / О. І. Пометун. – К. : АСК, 2006.-с. 33-34.
5. Руденко Н.М. Використання інтерактивних технологій навчання у формуванні математичного мислення студентів коледжу//Науково-методичний журнал «Освітологічний дискурс», №2(6) 2014 , с. 3-11.
6. Руденко Н.М. Інтерактивність як спосіб ефективної взаємодії і навчання студентів // Науково-методичний журнал «Нова педагогічна думка», №1, 2014.- с. 25-29.
7. Савченко О. Формування у молодших школярів загальнонавчальних комунікативних умінь і навичок // Науково-методичний журнал «Початкова школа», №10, 2014.- с. 6.
8. Савченко О. Дидактика початкової освіти: підруч. для вищ. навч. закл. – 2-ге вид. – К.: Грамота,2013.-2013. – 504 с.

Терлюк Оксана Олегівна

студентка 3 курсу Університетського коледжу

Київського університету імені Бориса Грінченка, м. Київ

Руденко Ніна Миколаївна

аспірант, викладач математики Університетського коледжу

Київського університету імені Бориса Грінченка, м. Київ

РОЗВ'ЯЗУВАННЯ ЗАДАЧ ІЗ ЗАСТОСУВАННЯМ ДЕЯКИХ ІНТЕРАКТИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА УРОКАХ МАТЕМАТИКИ У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Анотація. В статті аналізуються різні підходи сучасних вчених до інтерактивного навчання; розглядаються технології інтерактивного навчання, які ефективно застосовувати на уроках математики при розв'язуванні задач у початковій школі.

Ключові слова: інтерактивне навчання, інтерактивні технології, задача, обернена задача, початкова школа.

Abstract. In the article the different approaches of modern scholars to interactive learning are analyzed; interactive learning technologies, that could be effectively applied during the lessons of mathematics in solving problems in primary school are considered.

Keywords: interactive learning, interactive technologies, problem, inverse problem, primary school.

Вступ

З кінця минулого століття відбуваються суттєві зміни в характері навчання в контексті глобальних освітніх тенденцій, які отримали назву «мегатенденцій». До них відносяться: масовий характер освіти та її неперервність; значущість як для індивіда, так і для суспільних очікувань і норм; орієнтація на активне освоєння людиною способів пізнавальної діяльності; адаптація освітнього процесу до запитів і потреб особистості; орієнтація навчання на особистість учня, забезпечення можливостей його саморозкриття [2, 3].

Найважливішою рисою сучасного навчання є його спрямованість на те, щоб готувати учнів не тільки пристосовуватися, але й активно освоювати ситуації соціальних змін. Сьогодні навчання впродовж життя є необхідною умовою людського існування. Навчатися необхідно людині, щоб бути. Саме так, ще у 1972 році, сформулювали імператив нашого часу члени спеціальної комісії ЮНЕСКО, результатом діяльності якої стала фундаментальна праця «Учитися бути» («Learning to be») [7, 15].

Все гострішою стає проблема вдосконалення форм організації процесу навчання, знаходження відповіді на запитання: “Як навчати, як створити умови для розвитку та самореалізації особистості в процесі навчання?” Цього можнi досягти, використовуючи інноваційні технології, зокрема технології інтерактивного навчання, перетворюючи тим самим традиційний урок в інтерактивний.

Саме тому **метою** даної статті є уточнення сутності інтерактивного навчання та обґрунтування доцільності застосування інтерактивних технологій на уроках математики в початкових класах. **Завданням** цієї статті є показати вдале застосування

деяких інтерактивних технологій на уроках математики при розв'язуванні задач та складанні обернених задач, а саме застосування технології «Коло ідей» у поєднанні з технологією «Роботою в парах».

Виклад основного матеріалу.

Інтерактивне навчання не є таким вже новим видом інноваційного навчання. Ще середини 70-х років минуло століття вчені почали приділяти увагу цьому виду навчання. Теоретичні та практичні аспекти інтерактивних технологій навчання розроблені в роботах М. Виноградової, Д. Джонсона, В. Дьяченка, О. Пометун, Л. Пироженко, С. Сисоевої, М. Скрипника, О. Стребної та інших українських і зарубіжних вчених.

Вчені у своїх наукових дослідженнях вивчали різні аспекти інтерактивного навчання. Так, М. Виноградова розглядає спільні, кооперативні методи навчання; В. Дьяченко – організаційні особливості структури колективних способів навчання та їх застосування у класно-урочній системі; М. Скрипник зазначав, що інтерактивне навчання – це навчання, яке засноване на взаємодії, під інтерактивним навчанням він розумів застосування сукупності методів; Р. Реванс інтерактивне навчання розуміє як активно-пошукове навчання у дії; Ю. Кулюткін, Д. Джонсон підкресливали проблемний характер інтерактивного навчання, називаючи його «навчанням у співробітництві». Ми приєднуємося до думки вчених, що інтерактивні технології навчання обов'язково мають у своєму підґрунті спільну діяльність, яка відбувається засобами комунікації. О. Пометун [4] розглядає інтерактивне навчання як сукупність технологій, тому що це є конструювання оптимальної навчальної системи, проектування навчального процесу, у який входить планування результатів, проведення всіх етапів інтерактивного уроку: мотивації, оголошення теми та очікуваних навчальних результатів, надання необхідної інформації, інтерактивна вправа, підбивання підсумків, оцінювання результатів уроку. А також оцінка вчителем проведеного уроку, з метою коригування своєї роботи в подальшій педагогічній діяльності, та вибору оптимальних методів та прийомів навчання. Процес організації інтерактивного уроку виглядає як набір методів, прийомів та дрібних технологічних схем [4].

Отже, О. Пометун, розглядаючи проблеми інтерактивного навчання, стверджує, що «це спеціальна форма організації пізнавальної діяльності учнів, яка включає конкретні цілі, а саме створення комфортних умов навчання, за допомогою яких учень відчуває свою успішність, свою інтелектуальну спроможність, що робить продуктивним сам процес навчання» [4, 8-9].

Суть інтерактивного навчання полягає в тому, що навчальний процес відбувається тільки шляхом постійної, активної взаємодії всіх учнів. Учитель і учень є рівноправними, рівнозначними суб'єктами навчання. Учитель виступає як організатор процесу навчання, консультант. Результатів навчання можна досягти взаємними зусиллями учасників процесу навчання. Учні беруть на себе взаємну відповідальність за результати навчання.

Китайський філософ Конфуцій сказав більш як 2400 років тому «Те, що я чую я забуваю. Те, що я бачу, я пам'ятаю. Те, що я роблю, я розумію». Ці три прості твердження обґрунтовують потребу людини в активному навчанні. Дещо змінивши слова великого китайського педагога, можна сформулювати кредо інтерактивного навчання: «Те, що я чую, я забуваю. Те, що я бачу і чую, я трохи пам'ятаю. Те, що я бачу, обговорюю, я починаю розуміти».

На нашу думку, інтерактивні технології доцільно застосувати не тільки в середній школі та для навчання дорослих, а й для учнів початкової школи. Однак, «учителі початкових класів знайомі тільки з окремими елементами інтерактивних технологій навчання, використання їх у практиці початкової школи носить фрагментарний, епізодичний характер, вчителі не готові до застосування інтерактивних технологій навчання» [3, 79].

Провідні українські методисти-математики (М. Богданович, О. Дубінчук, Л. Кочина, Я. Король, М. Левшин, З. Слєпкань, І. Тєслєнко, С. Сєвєрєцова, О. Онопрієнко, Н. Лиспопад) підкрєслєють, що математика є фундаментальною наукою і має необмежені можливості для інтелектуального розвитку особистості, творчого підходу до навчальної діяльності. На перший план виходить розвиваюча функція навчання, пріоритет самостійності та нестандартності думки, що забезпечує застосування інтерактивних технологій навчання на уроках математики, оскільки інтерактивні технології за змістом і структурою навчання можуть бути навчальними.

Застосовувати математичні методи і знання після закінчення школи будуть усі. Тому вже в процесі вивчення математика має виступати перед учнями не тільки як система логічних правил і дедуктивних доведєнь, а й як метод пізнання, за сіб розв'язування питань практичного характеру. Істотне значєння для виконання цих завдань мають зміст і методика навчання учнів початкової школи розв'язувати задачі. *Математичну задачу* розуміють як будь-яку вимогу обчислити, побудувати, довести що-небудь, що стосується кількісних відношень і просторових форм, створєних людським розумом на основі знань про навколишній світ. [1, 224]

У Державному стандарті (2011) в освітній галузі «Математика» виділяються така змістова лінія як «Сюжетні задачі». У початкових класах переважно розглядають так звані *сюжетні задачі*, в яких описується кількісний бік якихось явищ, а знаходження невідомого зводиться до виконання певних арифметичних дій. В умові сюжетних задач подаються значєння величин і деякі залежності (відношення) між цими значєннями, причому ці залежності мають певні числові характеристики. Сюжетну задачу, для розв'язування якої треба виконати одну арифметичну дію, називають простою. Задачу, для розв'язування якої потрібно виконати дві чи більше пов'язаних між собою арифметичних дій, називають складеною. [1, 224]

Поняття *обернена задача* – це така задача, де значєння розв'язку вихідної задачі приймається за данє, а одне з даних вихідної задачі приймається за невідомє, і пропонується знайти його значєння.

Розв'язування задачі — це процес перетворєння її умови, що здійснюється на основі знань з тієї галузі, до якої належить задача, та певних загально-логічних правил. Цей процес складається з таких етапів: ознайомлення зі змістом задачі; аналіз задачі і складання плану розв'язування; виконання знайдєного плану розв'язування; з'ясування, що здобутий результат задовольняє умову задачі (перевірка розв'язання); аналіз розв'язування (обґрунтування прийомів розв'язування, розгляд інших способів розв'язування) [1,225].

Проблеми, які виникають у учнів при розв'язуванні задач, на нашу думку досить легко уникнути застосовуючи інтерактивні методи навчання. Бо вони дають можливість поєднати індивідуальну, парну, групову, колективну роботу, їх застосування має передумовою моделювання життєвих ситуацій завдяки симуляції та імі-

таційним іграм, вирішення проблемних ситуацій, проведення дискусій тощо. Для розв'язування задач пропонуємо застосовувати такі інтерактивні технології як «Коло ідей» Та «Робота в парах».

Технологія «Коло ідей» – ефективна у вирішенні гострих, суперечливих питань та є базовою для створення списку загальних ідей. Метою цієї технології є залучення всіх учасників до дискусії. Вона дозволяє уникнути ситуації, коли перша група, що виступає, подає всю інформацію з проблеми.

Порядок проведення:

1. Учитель висуває дискусійне питання та пропонує його обговорити в кожній групі.

2. Після того як вичерпано час на обговорення, кожна група доповідає всьому класу лише один аспект того, що вони обговорювали.

Групи висловлюються по черзі, поки не будуть заслухані всі доповіді.

Під час обговорення теми складають список запропонованих ідей та записують його на дошці.

Цю технологію можна ефективно застосовувати при роботі над будь-якою темою, що викликає в учнів багато суперечностей та питань. В даному разі над задачею. [6, 25-29]

Технологія «Робота в парах» – ця форма роботи дозволяє учням набути навичок співробітництва, оволодіти вміннями висловлюватися та активно слухати.

Правила проведення:

1. Учні читають завдання та інформацію до його виконання.

2. Визначають, хто говоритиме першим.

3. Висловлюють свої думки, погляди на проблему по черзі.

4. Мають виробити спільну думку.

5. Визначають, хто доклататиме про результати роботи всьому класу, та готуються до цього.

Для ефективного спілкування в парах:

1. *Зверніть увагу на:* мову тіла: сідайте обличчям до того, з ким говорите, нахилийтеся вперед, встановлюйте контакт очима; допомагайте партнерові говорити, використовуючи слова та жести заохочення (кивок головою, доброзичливу усмішку, вигук «так-так»); якщо необхідно, ставте уточнюючі запитання (запитання, які допомагають прояснити ситуацію); говоріть чітко, по суті справи, наводячи приклади й пояснюючи свої думки.

2. *Запам'ятайте, чого не слід робити під час активного слухання:* давати поради; змінювати тему розмови, оцінювати особу, яка говорить; перебивати; розповідати про особистий досвід.

На уроках математики цей метод доцільно проводити майже на всіх етапах уроку. Його можна проводити як при розв'язуванні задач, так і при роботі над прикладами та виразами [6, 25-29].

Пропонуємо Вашій увазі фрагмент уроку з математики на тему «Множення одноцифрового числа на двоцифрове виду $3 \cdot 15$. Правило множення числа на суму чисел. Задачі з даними, що перебувають у пропорційній залежності: вартість, ціна, кількість» (за підручником «Математика» Ф.М. Рівкінд) [5]. **Мета уроку:** а) навчальна: ознайомити учнів з правилом множення числа одноцифрового числа на двоцифрове,

вчити розв'язувати задачі з даними, що перебувають у пропорційній залежності: вартість, ціна, кількість; б) *розвиваюча*: удосконалювати вміння складати обернені задачі та обчислювальні навички; в) *виховна*: розвивати навички самоконтролю, увагу, мислення; формувати комунікативну компетентність.

Робота над задачею із застосування технології «Коло ідей».

Вчитель: Читаємо задачу не менше трьох разів, потім ми з Вами складаємо коротку умову, далі Ви у парах розв'язуєте задачу, визначаєте хто говорить першим та висловлюєте свої думки по черзі. Потім визначимо, хто доклататиме про результати роботи всьому класу.

№693. Купили 3 шарфи по 18 грн. кожний і 3 шапочки по 20 грн. кожна. Яка вартість усієї покупки? Розв'яжи задачу. Склади і розв'яжи всі можливі варіанти обернених задач.

Вчитель: Використовуємо метод «Коло ідей». Я передаю вам уявний мікрофон, Ви – оголошуєте свої ідеї, але говорити має право тільки той учень у кого мікрофон, коли один учень висловлюється всі уважно слухають і не розмовляють.

Діти висувують ідеї (варіанти ідей можуть бути схожими і повторювати одна одну):

- 1) спочатку ми визначимо скільки грн. коштують всі шарфи;
- 2) знаходимо скільки грн. коштують всі шапочки;
- 3) знаходимо вартість всієї покупки.

Вчитель відбирає правильні відповіді: Молодці, а тепер давайте запишемо всі можливі варіанти розв'язання даного завдання.

Вчитель: Складаємо коротку умову.

Записуємо коротку умову задачі

3 шарфи – 18 грн. ? грн.

3 шапочки – 20 грн.

Розв'язування задачі за допомогою технології «Робота в пара»

Учні працюють. Обговорення

Підсумок задачі:

– Що ми знаємо про шапочки?

– Що ми знаємо про шарфи?

– Яка вартість всієї покупки?

– За допомогою якої дії ми можемо знайти вартість всієї покупки?

Розв'язання:

1) $18 \cdot 3 = 54$ (грн.) – коштують всі шарфи.

2) $20 \cdot 3 = 60$ (грн.) – коштують всі шапочки.

3) $54 + 60 = 114$ (грн.)

Відповідь: 114 грн. вартість усієї покупки.

Діти в парах складають обернені задачі. Потім під керівництвом вчителя, визначають хто буде доповідати класу. Вчитель тільки допомагає у відборі правильно складених обернених задач і слідкує, щоб розв'язання були правильні.

Обернена задача 1. Купили 3 шарфи по 18 грн. кожний і 3 шапочки. За всю покупку заплатили 114 грн. Скільки коштує одна шапочка?

1) $18 \cdot 3 = 54$ (грн.) – коштують 3 шарфи.

2) $114 - 54 = 60$ (грн.) – коштують 3 шапочки.

3) $60 : 3 = 20$ (грн.) – коштує одна шапочка.

Обернена задача 2. Купили 3 шарфи по 18 грн. кожний і декілька шапочок по 20 грн. За всю покупку заплатили 114 грн. Скільки шапочок купили?

1) $18 \cdot 3 = 54$ (грн.) – коштують 3 шарфи.

2) $114 - 54 = 60$ (грн.) – коштують 3 шапочки.

3) $60 : 20 = 3$ (ш.) – купили шапочок.

Обернена задача 3. Купили 3 шапочки по 20 грн. кожна і 3 шарфи. За всю покупку заплатили 114 грн. Скільки коштує один шарф?

1) $20 \cdot 3 = 60$ (грн.) – коштують 3 шапочки.

2) $114 - 60 = 54$ (грн.) – коштують 3 шарфи.

3) $54 : 3 = 18$ (грн.) – коштує 1 шарф.

Обернена задача 4. Купили 3 шапочки по 20 грн. кожна та декілька шарфів по 18 грн. кожний. За всю покупку заплатили 114 грн. Скільки купили шарфів?

1) $20 \cdot 3 = 60$ (грн.) – коштують 3 шапочки.

2) $114 - 60 = 54$ (грн.) – коштують шарфи.

3) $54 : 18 = 3$ (ш.) – купили шарфів.

Як бачимо, на даному прикладі, що під час розв'язання однієї задачі ми можемо використовувати декілька інтерактивних технологій. Підсумовуючи таке заняття можемо сказати, що застосування інтерактивних технологій – це дуже важка та кропітка праця вчителя молодшої школи. Вчитель повинен вміти організовувати таку роботу, мати всі необхідні для цього знання і бути готовим проводити такі заняття, оскільки вони є складними і при відведенні підсумків при колективній роботі, і в організації самої роботи учнів – ідеальної тиші на такому занятті ніколи не буде.

Висновок.

Отже, застосування інтерактивних технологій на уроках математики в початковій школі сприяє зростанню інтересу учнів до навчання в цілому та вивчення окремих тем з курсу. Інтерактивне навчання дозволяє розв'язати одразу кілька завдань: розвиває комунікативні вміння й навички, допомагає встановленню емоційних контактів між учасниками процесу, забезпечує виховне завдання, оскільки змушує працювати в команді, прислухатися до думки кожного. Використання інтерактивну знімає нервову напруженість, дає можливість змінювати форми діяльності, переключати свою увагу на основні питання.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Богданович М.В., Козак М.В., Король Я.А. Методика викладання математики в початкових класах: Навч. посібник. – 3-е вид., перероб. і доп. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2006.- 336 с.
2. Кларин М.В. Инновации в мировой педагогике: обучение на основе исследования, игры и дискуссии. – Рига, НППЦ «Эксперимент», 1995 – 176 с.
3. Лупенко-Ковтун С. Організаційно-педагогічні умови формування готовності майбутніх учителів початкових класів до застосування інтерактивних технологій навчання / С. Лупенко-Ковтун// Проблеми підготовки сучасного вчителя. – 2011. № 4 (Ч. 1) – ст.79-84
4. Пометун О.І. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання: наук.-метод. посіб. / О.І. Пометун, Л.В. Пироженко. – К.: Вид-во А.С.К., 2004. – 192 с.

5. Рівкінд Ф. М. Математика: Підруч. для Зкл. загальноосвіт. навч. закл. – К.: Видавничий дім «Освіта», 2013. – 192 с.
6. Руденко Н.М. Інтерактивність як спосіб ефективної взаємодії і навчання студентів / Н.М. Руденко// Науково-методичний журнал «Нова педагогічна думка» – 2014. №1- ст. 25-29.
7. Сисоєва С.О. Інтерактивні технології навчання дорослих: навчально-методичний посібник.- К., 2011.- 320 с.

ВІДБІР НАВЧАЛЬНОГО МАТЕРІАЛУ В ПРОЦЕСІ ІНШОМОВНОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМУНІКАЦІЇ МАЙБУТНІХ ЛІКАРІВ

Ключові слова: іншомовна професійна комунікація, навчальний матеріал, автентичні відеоматеріали, інформаційно-комунікаційні технології.

Keywords: professional foreign language communication, training material, authentic videos, information and communication technologies.

У сучасних умовах розвитку суспільства й постійного розширення міжнародних контактів іноземна мова (ІМ) стає найважливішим засобом професійного спілкування спеціалістів різних галузей. Останнім часом в Україні все більше уваги приділяється проблемі викладання іноземних мов з урахуванням потреб майбутніх фахівців. У цьому контексті доцільною й методично виправданою є професійна орієнтована комунікативна підготовка з іноземної мови у вищому навчальному закладі (ВНЗ), що припускає формування в студентів здатності іншомовного спілкування в конкретних професійних, ділових, наукових сферах і ситуаціях.

Необхідність вивчення ІМ студентами медичних ВНЗ є безперечною. Чимало українських лікарів беруть участь у спільних проектах з іноземними науковцями, готують публікації для закордонних видань, проходять стажування у провідних медичних клініках світу, викладають фахові дисципліни іноземною мовою для студентів-іноземців тощо.

Освітньо-кваліфікаційна характеристика (ОКХ) спеціаліста з напрямку «Медицина» конкретизує основні вимоги, які ставляться перед студентами медичних ВНЗ. Відповідно до цих вимог, лікар повинен володіти щонайменше однією іноземною мовою на професійному та побутовому рівнях [4, 48].

Прагнення спілкуватися в межах професійних тем і ситуацій, викликане у майбутніх лікарів, необхідно реалізувати шляхом створення умов для підвищеної мовленнєвої активності тих, хто навчається. Головним методичним принципом виступає принцип комунікативності в рамках діяльнісно орієнтованого та комунікативного підходів, які є найбільш раціональними для навчання з прагматичною метою і забезпечують комунікативну спрямованість навчання, що полягає в практичному використанні ІМ у відповідних умовах, специфічному оточенні та в окремій сфері діяльності [1, 9]. Для нас цей принцип означає, що процес навчання повинен враховувати майбутню спеціальність студентів, максимально повно моделювати професійну активність та умови, у яких відбувається усне діалогічне мовлення.

Практика організації процесу професійно орієнтованого навчання ІМ свідчить про те, що навчальні матеріали повинні відповідати таким вимогам: відображати специфіку спеціальності; відповідати критеріям методичної автентичності; сприяти розвитку комунікативних навичок; будуватися за принципом проблемності; надава-

ти лінгвістичну інформацію відповідного рівня; враховувати рівень професійної та мовної підготовки студентів.

Відбір іншомовного галузевого навчального матеріалу, термінологічної лексики, автентичних текстів за фахом, відеоматеріалів займає важливе місце у процесі формування професійної іншомовної компетентності студентів медичних спеціальностей. Основні стратегії відбору фахової лексики, згідно з Загальноєвропейськими рекомендаціями з мовної освіти, включають урахування професійних потреб при відборі ключових термінів у галузевих тематичних сферах [1].

За відсутності реальних умов іншомовної професійної комунікації великого значення набуває використання таких засобів навчання, які б максимально наблизили процес вивчення мови до ситуацій реального та професійного спілкування [2, 161]. Ми припускаємо, що найефективнішими можуть стати фахові автентичні відеоматеріали (АВМ). Під фаховим автентичним відеоматеріалом ми маємо на увазі діалогічну за формою аудіовізуальну інформацію, яка стосується тематики майбутньої спеціальності, зокрема медичної, та демонструється в навчальних цілях з використанням мультимедійних пристроїв.

Проблеми використання АВМ для навчання діалогічного та монологічного мовлення вивчалися багатьма вітчизняними та зарубіжними вченими. Серед них: Бичкова Н.І., Кутузова Г.І., Ляховицький М.В., Писаренко В.І., Lonergan J., Stempleksi S. виділили функції відеофонограми у процесі навчання та способи застосування кіно-, теле- та відеофільмів; Кіржнер С.Е., Щукіна Е.І. створили модель побудови відеофоноправ для аудиторної роботи; Конотоп О.С., Пащук В.С. досліджували питання навчання діалогічного і монологічного мовлення із застосуванням художніх фільмів; Окопна Я.В., Чужик А.С. визначили засади навчання діалогічного мовлення на основі відеофільмів; Яхнюк Т.О. розробила методику застосування фрагментів відеофільмів для навчання лексики з соціокультурним компонентом.

Провідними критеріями відбору фахових АВМ більшість науковців вважають критерій змісту, мовні критерії, кількісні критерії, ситуативність, ілюстративність, доступність, пізнавальну, методичну та лінгвістичну цінність. Критеріями відбору фахової лексики з автентичних джерел визначено критерії професійної спрямованості, адекватності, частотності, практичної необхідності, тематичності тощо.

Цінність автентичних відеоматеріалів (АВМ) полягає в тому, що вони комплексно зображують проблемну ситуацію, використовуючи вербальну й невербальну інформацію (ракурс, колір, звукові ефекти, демонструючи всі елементи проблемної ситуації), в якій функціонує іншомовна особистість. Особливо важливим є наявність в АВМ зразків професійно спрямованих діалогічних висловлювань носіїв ІМ, які є опорою для навчання студентів професійно орієнтованого діалогічного мовлення.

Пізнавальна та професійна цінність АВМ полягають у демонстрації реальних медичних проблем і шляхів їх вирішення, що забезпечує змістовий план мовлення студентів, а також мотивує їх до створення власних висловлювань. Візуальна інформація (мова тіла, жести, одяг, чіткість зображення та звуку), представлена у відео матеріалі, дає студентам можливість бачити більше того, що вони чують, та інтерпретувати текст ширше, оскільки наявний відеоряд, по відношенню до словесного наповнення, здатен частково компенсувати недостатнє знання мови [3, 123].

В свою чергу, використання інформаційно-комунікаційних технологій відкриває для вивчення ІМ нові можливості, серед яких більша наочність через використання звуку та анімації, різноманітні прийоми візуалізації вимови, інтенсифікація та індивідуалізація навчального процесу, доступ до фахових джерел та словників різних типів, комунікація з носіями мови засобами мережі Інтернет тощо [5]. Використовуючи інформаційні ресурси мережі Інтернет, можна інтегрувати їх у навчальний процес, для ефективного вирішення цілого ряду дидактичних завдань: формувати стійку мотивацію іншомовної діяльності; поповнювати словниковий запас, як активної так і пасивної лексики; активізувати розумові здібності студентів; робити заняття більш наочними; забезпечувати навчальний процес новими автентичними фаховими матеріалами; привчати студентів до самостійної роботи.

Конкретизувавши вищесказане, ми пропонуємо вибірковий перелік відеоматеріалів, які можуть доповнювати теоретичний матеріал для подальшого опанування тем із фахових дисциплін, а також можуть бути використані по завершенні певного циклу занять з медичної проблематики:

Тема 1. Медична етика (a talk-show “Inside the Actors Studio”).

Тема 2. Медичне обстеження (video materials At the doctor’s office).

Тема 3. Будова тіла людини (Acland’s Atlas of Human Body – 16 episodes).

Тема 4. Людські хвороби (a documentary – “Medicine – Greatest Discoveries” medicine’s achievements and its prospects for the 21st century – an unrivalled account of the evolution of medical knowledge and practice from ancient Egypt to the latest technologies).

Тема 5. Сучасна медицина (a documentary – “Getting better: 200 years of Medicine” explores three remarkable stories of medical progress: Cancer, HIV/AIDS, Surgery).

Також, студентам пропонується вийти на сайт **Національної служби охорони здоров’я Великобританії** – <http://www.nhs.uk/Pages/HomePage.aspx>. Сайт має кілька розділів: Medical Advice, Health A-Z, Live Well, Care and Support, Health News та Medical Videos. Розділ Live Well пропонує безліч статей з різних фахових тем, поради та інформацію про те, як зберегти і підтримувати своє здоров’я і здоров’я своїх близьких. У розділі Health A-Z можна відшукати інформацію про різні хвороби і їх лікування. У рубриці Medical Advice можна по симптомах визначити хворобу, відправити e-mail, отримати відповіді на питання. Також сайт пропонує великий вибір статей про сучасні наукові дослідження і актуальні медичні проблеми. У рубриці Medical Videos представлені відеоматеріали стосовно різних хвороб, нових лікувальних методик, конференцій за участю провідних лікарів світу, порад щодо невідкладної допомоги, грудного вигодовування немовлят, проведення запланованої вакцинації, профілактики вірусних захворювань тощо.

Отже, формування іншомовної професійної компетентності студентів медичних спеціальностей за допомогою якісно відібраного галузевого навчального матеріалу та поступового переходу від набуття лексичних мовленнєвих умінь до процесу іншомовної професійної комунікації повинно відповідати сучасним вимогам. Стратегії відбору навчального матеріалу потребують постійного удосконалення у співпраці з профілюючими кафедрами медичного ВНЗ з визначенням відповідної тематики навчання іноземної мови професійного спрямування.

Література:

1. Загальноєвропейські Рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання / [науковий редактор українського видання докт. пед. наук, проф. С.Ю.Ніколаєва]. – К.: Ленвіт, 2003. – 273 с.
2. Кіржнер С.Е. Принципи та критерії відбору автентичної відеофонограми для навчання майбутніх юристів усного професійно спрямованого англомовного монологічного мовлення / С.Е. Кіржнер // Вісник Київського національного лінгвістичного університету. Серія: Педагогіка та психологія. – К., 2008. – Вип. 15. – С. 161-167.
3. Конотоп О.С. Методика навчання майбутніх філологів англійського діалогічного спілкування з використанням відеофонограми: дис. кандидата пед. наук:13.00.02/ Конотоп Олена Сергіївна. – К., 2010. – С.123-125.
4. Складові галузевих стандартів вищої освіти напряму підготовки 1101 «Медицина» освітньо-кваліфікаційного рівня «спеціаліст» за спеціальностями 7.1101.01 «Лікувальна справа», 7.1101.04 «Педіатрія», 7.1101.05 «Медико-профілактична справа». – К., 2003. – 405 с.
5. Шелест Н. О. Формування іншомовної комунікативної компетентності у студентів немовних спеціальностей [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.psych.kiev.ua/Збірник_наук._праць._-_Випуск_11.

ЭЛЕКТРОННЫЕ СРЕДСТВА ОБУЧЕНИЯ В ПРОЦЕССЕ ИЗУЧЕНИЯ КАЗАХСКОГО ЯЗЫКА

Ключевые слова/ keywords: информатизация/informatisation, информационные технологии/information technology, электронное учебное пособие /electronic textbook, дидактический материал / educational materials, познавательная активность / cognitive activity.

В настоящее время задачам информатизации общества и всех его сфер, к числу которых относится и образование, уделяется повышенное внимание. Приоритетность знакомства будущих специалистов – членов информационного общества с новейшими техническими средствами передачи накопления и обработки информации неоднократно отмечалась во многих государственных программах и законах не только нашей страны.

Широкое определение понятия «информатизация» дал в своих публикациях академик А.П.Ершов. Он писал, что «информатизация – это комплекс мер, направленный на обеспечение полного использования достоверного, исчерпывающего и своевременного знания во всех общественно значимых видах человеческой деятельности [1, с.38].

Внедрение информационных технологий в различные области современной системы образования принимает все более масштабный и комплексный характер.

Программа обучения казахскому языку как неродному в вузах Казахстана позволяет с помощью информационных технологий создавать и использовать различный электронный дидактический материал: учебные видеофильмы, электронные учебные пособия, презентации, флипчарты, мультимедийные тренажеры ит.п.

По нашему мнению, формированию и совершенствованию навыков всех видов речевой деятельности на казахском языке эффективно способствует применение электронно-дидактических средств обучения. Используя электронное средство обучения и преподаватель, и студент имеют широкие возможности для манипуляций с учебным материалом: осуществить обратную связь, быстро найти нужную информацию, проверить знания обучаемого, переписать частично или полностью на различные электронные носители, распечатать необходимый фрагмент, прослушивать фрагменты аудиозаписей, работать с ним, когда и где им удобно.

В нашей практике мы используем электронные учебные пособия на протяжении трехступенчатого процесса обучения казахскому языку: первый курс – начальный, ознакомительный; второй – основной, научный стиль речи; третий – обучение языку специальности.

Для курса «Кәсіби қазақ тілі» (профессиональный казахский язык) нами создано электронное учебное пособие, ориентированное на язык специальности «Туризм». ЭУП содержит следующие разделы: «Силлабус» (рабочая учебная программа

дисциплины) – обязательный элемент пособия, «Практикум», «Словарь», «Тестирование», «Турагентство», «Туристическая карта Казахстана», «Автор».

В разделе «Практикум» мы предусмотрели знакомство с необходимым теоретическим материалом и выполнение практических заданий, которые разбили на 20 самостоятельных занятий, работать с которыми можно, используя внутреннюю вкладку «Содержание». Раздел «Словарь» толкование терминов специальности и их перевод на казахский язык. Перейдя во вкладку «Тестирование», можно проконтролировать уровень знаний полученных по дисциплине. Чтобы активизировать познавательную деятельность студентов и приблизить к сфере профессиональной деятельности, а также развить коммуникативные навыки, мы предлагаем работу в разделе «Турагентство». Здесь студент может выступить в роли туроператора. В данном разделе предусмотрены задания на составление рекламного текста, перевода, предлагается работа с видеороликами на темы: «Лучшие отели мира», «Лучшие курорты мира», «Лучшие рестораны мира».

«Туристическая карта Казахстана» – это раздел, в котором студенты знакомятся с интерактивной картой Казахстана, где отмечены все города страны, наиболее интересные туристические маршруты и краткая информация о них. И наконец, мы приглашаем всех в «Комнату отдыха», где можно послушать песни (например, о городах Казахстана), посмотреть клипы и видеоролики о достопримечательностях Казахстана, местах отдыха, природных заповедниках.

Итак, использование возможностей информационных технологий на занятиях казахского языка при подготовке специалистов повышает творческий потенциал студентов, повышает мотивацию обучения и самостоятельность, развивает мышление, развивает культуру учебной деятельности, углубляет эстетическое содержание тем.

Литература

1. Бидайбеков Е.Ы., Григорьев С.Г., Гриншкун В.В. Создание и использование образовательных электронных изданий и ресурсов.// Учебно – методическое пособие. Алматы, 2006, -136 с.
2. Буторина Т.С., Ширшов Е.В. Дидактические основы использования информационно – педагогических технологий в подготовке электронного учебника// Открытое образование.2001, №4, стр.14 -16 с.

Довбня С. О.
старший викладач,
Київський університет
імені Бориса Грінченка

**ВПРОВАДЖЕННЯ ПРОГРАМОВО-МЕТОДИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
ІГРОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ В ОСВІТНІЙ ПРОЦЕС
ДОШКІЛЬНИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ УКРАЇНИ
(КІНЕЦЬ ХХ-ГО – ПОЧАТОК ХХІ СТ.: 1991–2012 РР.)**

Ключевие слова: програмно-методическое обеспечение; игровая деятельность; дети дошкольного возраста.

Ключові слова: програмово-методичне забезпечення; ігрова діяльність; діти дошкільного віку.

Keywords: software and methodological support; play activity; pre-school children.

Період – кінця ХХ-го – початку ХХІ ст.: 1991–2012 рр. в Україні – ознаменований переходом до утвердження нової системи цінностей в суспільстві, створенням національно зорієнтованої законодавчо-правової основи системи освіти, програмотворенням змісту дошкільної освіти спрямованої на розвиток особистості дитини, впровадженям компетентнісної парадигми. Нові пріоритети й цінності мали вплив на впровадження програмово-методичного забезпечення ігрової діяльності дітей дошкільного віку в сучасну педагогічну практику дошкільних навчальних закладів.

Концептуальні положення дошкільної освіти, впровадження програмово-методичного забезпечення ігрової діяльності дітей дошкільного віку в сучасну педагогічну практику, удосконалення фахової майстерності вихователів у нових соціально-економічних умовах обґрунтовано у наукових працях провідних вітчизняних дослідників Л. Артемової, Г. Беленької, А. Богущ, О. Кононко, Т. Поніманської, Н. Кудикіної та ін.

Цінними для нашої роботи є обґрунтовані в науковому доробку І. Зязюна напрями впровадження результатів наукових досліджень в освітню практику, зокрема такі: підготовка аналітичних матеріалів і доповідних записок щодо шляхів підвищення якості освіти за матеріалами проведених досліджень; видання різного виду наукових, науково-методичних праць (монографії, посібники, довідники, статті, звіти, інформації тощо) в загальнонаціональних і регіональних журналах, збірниках, газетах; у зарубіжних виданнях; інформаційні повідомлення з використання інтернет-технологій (сайти, семінарів з впровадження результатів наукових досліджень, круглих столів, виставок, прес-конференцій, симпозіумів, форумів, майстер-класів, тренінгів тощо [7, 8].

Урахування наукових доробків Л. Артемової, А. Богущ, О. Кононко, Т. Поніманської, Н. Кудикіної, І. Зязюна та узагальненого передового педагогічного досвіду роботи дошкільних навчальних закладів й окремих педагогів з організації ігрової діяльності дітей дошкільного віку дозволило визначити два усталені та розширені

напрями впровадження програмово-методичного забезпечення ігрової діяльності дітей дошкільного віку в освітній процес дошкільних навчальних закладів.

Впровадження програмово-методичного забезпечення ігрової діяльності дітей дошкільного віку в освітній процес дошкільних навчальних закладів періоду – кінця ХХ-го – початку ХХІ ст.: 1991–2012 рр. в Україні та його етапів: 1-го (1991–2000 рр.) – наукових пошуків та програмотворення й 2-го (2001–2012 рр.) – стандартизації дошкільної освіти відображено у фахових виданнях «Дошкільне виховання», «Дитячий садок», «Бібліотечка вихователя дитячого садка», «Палітра педагога» за двома напрямками, а саме:

I напрям – описи різних видів ігор педагогами-практиками;

II напрям – узагальнення теоретичних напрацювань з питань змісту й організації ігрової діяльності дітей дошкільного віку та висвітлення передового педагогічного досвіду роботи дошкільних навчальних закладів та окремих педагогів.

I напрям – описи різних видів ігор педагогами-практиками – був характерним для 1-го (1991–2000 рр.) етапу – наукових пошуків та програмотворення. З урахуванням змісту програмово-методичного забезпечення ігрової діяльності, вперше на зазначеному етапі втілено ідею «особистісно орієнтованого» підходу, а саме: проведення індивідуальних форм роботи з дітьми протягом дня та орієнтація вихователів на застосування майстерності, творчості. Як зазначає В. Кремень, людина (як у молодшому, так і в дорослому віці), повинна бути критично й творчо мислячою, громадянсько активною і відповідальною, тобто мотивованою до свого розвитку, навчання, освіти [2, 10].

Впровадження програмово-методичного забезпечення ігрової діяльності дітей дошкільного віку в сучасну педагогічну практику дошкільних навчальних закладів зазначеного періоду та його 1-го етапу (1991–2000 рр.) відображено у фаховому виданні «Дошкільне виховання». У статтях педагогів-практиків І. Товкач, Л. Олійник акцент спрямовувався на методичні розробки дидактичних ігор з урахуванням національних та регіональних підходів, що сприяли як вирішенню завдань розумового розвитку так і вихованню громадських почуттів; були спрямовані на формування в дітей старшого дошкільного віку вміння мислити самостійно, творчо; зосереджувати, розподіляти й переключати увагу; запам'ятовувати й відтворювати, знаходити нестандартні рішення тощо.

Таким чином, програмово-методичне забезпечення ігрової діяльності дітей дошкільного віку впроваджувалося на 1-му етапі (1991–2000 рр.) в освітній процес дошкільних закладів з урахуванням:

- національних та регіональних підходів до вирішення завдань виховання й навчання у дошкільних закладах;
- орієнтації на духовний розвиток особистості й реалізації особистісно орієнтованого підходу.

II напрям – узагальнення теоретичних напрацювань з питань змісту й організації ігрової діяльності дітей дошкільного віку та висвітлення передового педагогічного досвіду роботи дошкільних навчальних закладів та окремих педагогів є особливістю 2-го етапу (2001–2012 рр.) і також відображено в періодичних виданнях («Дошкільне виховання», «Дитячий садок», «Бібліотечка вихователя дитячого садка», «Палітра педагога»).

Враховуючи актуальні проблеми дошкільної освіти зазначеного етапу (впровадження принципу дитиноцентризму, діяльнісно-компетентнісного підходу; національні та регіональні чинники; орієнтація на духовний розвиток особистості), що мали місце у змісті програмово-методичного забезпечення ігрової діяльності, сучасні українські автори (О. Богініч, А. Бурова, І. Прус, О. Корнев, Т. Дудова, Н. Водолага, Л. Вадченко, С. Северина, Н. Гордійчук, Г. Кравцов, Г. Карнюк, М. Шуть, Н. Кудикіна, О. Павлушкіна, К. Петрова, Т. Ревагіна, М. Савченко) у своїх публікаціях розкривають:

- теоретико-методологічні засади організації ігрової діяльності;
- психолого-педагогічні особливості включення дітей дошкільного віку в ігровий процес;
- роль гри в особистісному розвитку дитини;
- особливості дидактичних, рухливих ігор та українських народних дитячих ігор малих форм у контексті їх навчально-виховного потенціалу;
- методичні аспекти організації творчих ігор й ігор з правилами.

Авторським колективом ДНЗ № 1 «Дзвіночок» м. Шостки Сумської обл. презентовано новий апробований досвід «В світі дитячої гри», у якому передбачено сприяння формуванню особистості дитини, розвитку її творчих здібностей, набуттю нею соціального досвіду, формуванню вміння перебувати у колективі (бути членом колективу, дотримуватися встановлених у ньому правил та водночас зберігати індивідуальність), що, в свою чергу, сприятиме психологічній підготовці дитини до майбутньої навчально-пізнавальної діяльності [9].

В узагальненому досвіді роботи дошкільних навчальних закладів, впровадженому, зокрема, у практику роботи ДНЗ № 4 «Волошка» м. Умані Черкаської обл., педагогами було запропонована авторська система проведення сюжетно-рольових ігор для дітей середнього дошкільного віку [4]. Для цієї системи характерним було збагачення змісту ігор, формування різних способів рольової поведінки, навчання дітей умінню підтримувати дружні стосунки та регулювати свою поведінку в різних типах стосунків між рольовими позиціями – управління, підкорення, рівноправності. Використовуючи ситуацію спільної гри з дітьми, педагоги формували у них вміння співвідносити назву ролі з певним набором дій і іграшок, а також виділяти різні «набори» ролей (паралельні та взаємодоповнюючі). Також вихователі сконцентрували увагу на взаєминах дітей навколо ролі й виконання правил, що відповідали справжнім людським стосункам [4, 62]. Такий підхід до організації дитячої гри є свідченням усвідомленого ставлення вихователів до даного виду діяльності як провідної у формуванні навичок моральної поведінки.

З метою розвитку вільного володіння дітьми старшого дошкільного віку основними розумовими операціями, логічними прийомами, способами розв'язання завдань на шашківниці, а також удосконалення пізнавальної діяльності дітей, її активізації й виховання у дошкільників дисциплінованості, інтересу до гри представлений досвід роботи З. Бондарчук, вихователя-методиста ДНЗ «Веселка» м. Володарськ-Волинського Житомирської обл., у якому розроблений авторський план роботи гуртка «Граємо в шашки» [6, 3–8]. Це засвідчує творчий підхід вихователів до організації та змісту ігрової діяльності дітей дошкільного віку.

З досвіду роботи О. Олійник, педагога дошкільного навчального закладу № 4 м. Тальне Черкаської обл., бачимо, що у дошкільному віці важливим засобом естетичного виховання є ігрова діяльність, яка спрямована на: отримання емоційного задоволення, поповнення джерел натхнення; активізацію інтересу до діяльності й розвитку творчого потенціалу; освоєння діалектики спілкування; переживання ситуації успіху; подолання різних труднощів, які виникають в інших видах діяльності; виявлення відхилень від нормативної поведінки, сапопінання в процесі гри; внесення позитивних змін до структури особистісних показників інтелектуального та морального розвитку; засвоєння загальнолюдських соціально-культурних цінностей толерантного співіснування; включення в систему суспільних відносин, засвоєння норм колективної взаємодії з однолітками [8, 9]

На думку педагога, саме в процесі авторських дидактичних ігор, які розроблені за темами: «Згадай красиву квітку, тварину, пісню»; «Хто красивіший»; «Чарівні картинки»; «Розкажи про мене казку» (квітка, метелик тощо) діти не тільки розуміють красу дійсності, а й набувають умінь та навичок красиво оформити свої дії, використовувати наявні знання, порівнювати й об'єднувати предмети за найрізноманітнішими ознаками, гнучко і динамічно мислити [8, 23–35].

Досвід організації сюжетно-рольових ігор дітей дошкільного віку окремими педагогами ДНЗ України широко представлений у журналах «Дошкільне виховання», «Палітра педагога» та в газеті «Дитячий садок» за 2004–2008 рр., а саме: публікуються описи організації сюжетно-рольових ігор соціального характеру для дітей середнього та старшого дошкільного віку: «Цирк», «Будівельники», «Лікарня», «Аптека», «Магазин», «Перукарня», «Пошта», «Таксі», «Бібліотека» «Інспектор ДАІ», «Банк», «Ательє», «Бібліотечка для дітей дошкільного віку», «Супермаркет», «Пожежники», «Зоопарк», у яких вихователі ознайомлюють дітей із сучасними професіями дорослих та звертають особливу увагу на формування у дошкільників умінь спільно будувати і розвивати ігровий сюжет, розуміти партнерів по грі та узгоджувати свої дії з їхніми тощо.

Особливістю 2-го етапу було те, що вперше 14 жовтня 2003 р. Головним управлінням освіти і науки Київської міської державної адміністрації з метою реалізації програми «Столична освіта (на 2001–2005 рр.)» було проведено міський конкурс на кращу розробку авторської гри для дітей дошкільного віку. Це свідчить про підвищення уваги педагогів до дитячої гри й пошук шляхів її популяризації. У цьому конкурсі авторської гри взяли участь педагогічні колективи дошкільних навчальних закладів м. Києва та окремі педагоги. На конкурс було представлено понад сто авторських ігор у десяти номінаціях: ранній вік; творчі ігри; фізичне виховання; безпека життєдіяльності; основи екології, ознайомлення з природою; розвиток мовлення, ознайомлення з навколишнім; формування елементарних математичних уявлень та інтелектуальні ігри; музичне виховання; корекційна робота; ділові ігри для педагогів.

Зазначене вище дозволяє дійти висновків про те, що педагогічна мета представлених авторських ігор різних видів була інтегрована в процес сенсорного виховання, мовленнєвого розвитку, ознайомлення дітей дошкільного віку з навколишнім світом, формування елементарних математичних уявлень тощо.

Заслугують на увагу авторські ігри, розроблені в рамках зазначених номінацій педагогічними колективами дошкільних навчальних закладів м. Києва та окремими педагогами, що сприяють розширенню світогляду дитини, передачі піз-

навального й життєвого досвіду, формуванню ігрових умінь на кожному етапі гри, спонукають до творчого пошуку (Н. Макаренко, «Вправні пальчики», ДНЗ № 31, Голосіївський р-н; Л. Бойко, Є. Овсяннікова, килимок «Мозаїка», ДНЗ № 590, Оболонський р-н; Н. Кривушина, «Склади з частин ціле», ДНЗ №265, Печерський р-н; Н. Мовчан, «Розклади подарунки для білочки», ШДС «Всесвіт», Дарницький р-н; О. Ясменко, В. Земнухова «Піф-циркач», ДНЗ 679, Подільський р-н; Т. Матвійчук «Місто майстрів», ДНЗ №591, Дніпровський р-н та ін.) [3].

Цей досвід дозволяє стверджувати, що педагогічними колективами м. Києва були забезпечені умови організації життя дітей у дошкільних навчальних закладах, що відповідали сучасним потребам. Особистісно орієнтований підхід до організації ігрової діяльності спрямовувався на мовленнєвий, емоційний, комунікативний, розумовий розвиток дитини, спонукав педагогів-практиків до творчого пошуку, створення авторських ігор, які формують у дітей самостійну діяльність й здійснюються за особистісною ініціативою дитини; розвивають пізнавальну активність, допитливість, швидкість розумових операцій, ініціативу в прийманні рішень, творчі здібності та емоційність.

Враховуючи зміст і завдання розділу «Гра» у чинних програмах, якими передбачається проведення сюжетно-рольових ігор за самостійним задумом дітей, що розкривається через відповідні події (сюжет, фабула) і розігрування ролей ігор-драматизацій за змістом літературних творів й дидактичних ігор, які зорієнтовані на те, щоб навчати й розвивати дітей через ігровий задум. Це спонукало педагогів-практиків розробити оригінальні авторські творчі ігри («Зоопарк», «Магазин іграшок», «Прем'єра вистави» тощо), які було укладені у добірки дидактичних ігор з нестандартним матеріалом та ігор-драматизацій, представлених у досвіді роботи як дошкільних навчальних закладів, так і окремих педагогів, як-от: педагогічного колективу ДНЗ с. Доброводи Уманського р-ну Черкаської обл.; Л. Єніної, завідуючої ДНЗ № 303, Дніпровського р-ну м. Києва; Н. Кривошлик; К. Петрової; Г. Заренок; О. Валько; Г. Малай та ін.

Для реалізації основних завдань та змісту Базового компонента (2008) вихователями м. Харкова було представлено низку авторських ігор різних видів, що спрямовані на формування гармонійно розвинутої особистості. Зокрема, В. Ачківська – переможець конкурсу «Вихователь року-2008», вихователь ДНЗ № 35 Ленінського р-ну м. Харкова, розробила авторські дидактичні ігри та вправи для сенсорного виховання дітей дошкільного віку, що забезпечують розвиток у дітей спостережливості, уваги, пам'яті, сенсорних орієнтацій дітей у величинах, формах, кольорах, максимального задіюють інтелектуальний потенціал у пізнанні світу і себе [5, 20–48].

Таким чином, характерним для 2-го етапу (2001–2012 рр.) було те, що педагоги дошкільних навчальних закладів, ураховуючи оновлений зміст програмово-методичного забезпечення ігрової діяльності, створювали інноваційну авторську тематику, розробки та планування ігрової діяльності, що забезпечувало оптимальні умови організації життя дітей та діяльності педагогічного колективу, які відповідають потребам виховання й освіти кожної дитини, оскільки звернені до її сутності, здібностей та особливостей, що забезпечується реалізацією принципу дитиноцентризму.

Відзначимо, що в оновлених Державних стандартах дошкільної освіти України – Базовому компоненті дошкільної освіти, який був прийнятий у 2012 р., та в

нових програмах для дошкільних навчальних закладів («Дитина», «Впевнений старт» та ін.) уперше було чітко визначено зміст щодо формування у дітей дошкільного віку ігрової компетенції. У оновленому Базовому компоненті дошкільної освіти ігрова компетенція визначається як результат освітньої роботи і полягає в обізнаності дітей з різними видами іграшок; здатності використовувати їх у самостійних іграх; організовувати різні види ігор відповідно до їх структури, реалізовувати власні ігрові задуми; дотримуватися ігрового партнерства та ролевих способів поведінки, норм та етикету спілкування у процесі гри [1].

Головним завданням сучасного дошкільного навчального закладу, на думку вітчизняних науковців (А. Богуш, Н. Гавриш, Н. Кудикіна, Т. Поніманська та ін.) є формування в дітей ігрової компетенції, що, в свою чергу, є невід'ємним компонентом їхньої загальної компетентності (соціальної, комунікативної, інформативної, когнітивної, загальнокультурної, спеціальної) тощо.

Підсумовуючи результати аналізу впровадження програмово-методичного забезпечення ігрової діяльності дітей дошкільного віку в сучасну педагогічну практику з урахуванням напрацьованого досвіду, можемо стверджувати, що всі розробки авторських ігор різних видів та планування ігрової діяльності дітей дошкільного віку ґрунтуються на наукових розробках у площині ігрової діяльності дошкільників (використання гри як провідної діяльності дітей дошкільного віку, як засобу формування дитячої особистості, ігрової компетенції).

Таким чином, суттєвий вплив на впровадження програмово-методичного забезпечення ігрової діяльності дітей дошкільного віку в сучасну педагогічну практику дошкільних навчальних закладів зазначеного періоду (1991–2012 рр.) та його етапів: 1-го (1991–2000 рр.) та 2-го (2001–2012 рр.) мали: національні та регіональні підходи до визначення змісту ігрової діяльності дітей; орієнтація на духовний розвиток особистості й реалізація принципу дитиноцентризму; організація ігрової діяльності на основі суб'єкт–суб'єктної взаємодії між педагогом та дітьми дошкільного віку; узагальнення та поширення передового педагогічного досвіду з ігрової діяльності дітей дошкільного віку; формування професійно-педагогічної культури педагогів, прирощення знань, продукування нових педагогічних ідей, технологій тощо.

Література:

1. Базовий компонент дошкільної освіти України [Текст] : схвал. рішенням колегії М-ва освіти і науки, молоді та спорту України 04.05.2012 р. № 5/2-2 // Інформ. зб. та коментарі М-ва освіти і науки, молоді та спорту України. – 2012. – № 13/15. – С. 43–64.
2. Біла книга національної освіти України [Текст] / за ред. В.Г. Кременя. – К. : ТОВ «Інформаційні системи», 2010. – 342 с.
3. Даниленко Н. Гра – це величезне світло [Текст] / Н. Даниленко // Дит. садок. – 2004. – Лют. – Чис. 5. – С. 2.
4. Дидактичні ігри [Текст] // Б-ка вихователя дит. садка. – 2007. – Трав. (5). – С. 62–96.
5. Додусенко Н.О. Из досвіду роботи вихователів – переможців конкурсу [Текст] / Н.О. Додусенко, В.М. Кравцова // Дошк. навч. закл. – 2008. – № 9–10(21–22). – С. 20–48.

6. З досвіду роботи З.В. Бондарчук, вихователя-методиста ДНЗ «Веселка», м. Володарськ-Волинський, Житомирська обл. [Текст] // Б-ка вихователя дит. садка. – 2008. – Листоп. (11). – С. 3–8.
7. Зязюн І.А. Педагогічний професіоналізм у контексті професійної свідомості [Текст] / Іван Андрійович Зязюн // Педагог професійної школи : [зб. наук. праць]. – К., 2001. – Вип. 1. – С. 8–13.
8. Олійник О.Г. Виховання естетичних почуттів у дітей дошкільного віку [Текст] : [з досвіду роботи ДНЗ № 4. м. Тальне, Черкас. обл.] / О.Г. Олійник // Дошк. навч. закл. – 2008. – № 6. – С. 23–35.
9. У світі дитячої гри [Текст] : [Досвід роботи педагогів ДНЗ № 1 «Дзвіночок» м. Шостки Сумської обл.] // Б-ка вихователя дит. садка. – 2001. – Листоп. (15). – С. 1–8.

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ТВОРЧОГО ПОТЕНЦІАЛУ МАЙБУТНІХ ВИХОВАТЕЛІВ

Ключевые слова: творческий потенциал, будущие воспитатели, диагностические методики, психолого-педагогические условия.

Ключові слова: творчий потенціал, майбутні вихователі, діагностичні методики, психолого-педагогічні умови

Keywords: creativity, future teachers, diagnostic techniques, psychological and pedagogical conditions.

Розвиток творчого потенціалу особистості є одним із найактуальніших завдань сучасного суспільства, яке перебуває на етапі глобальних перетворень в системі освіти України, інтеграції у світовий освітній простір. Відповідно до європейських вимог та вітчизняних державних документів (Державна національна програма «Освіта» (Україна ХХІ століття), Національна доктрина розвитку освіти України, Закон України «Про освіту», Концепція національного виховання) потребують оптимізації педагогічні механізми творчого розвитку особистості, здатної до професійного самовдосконалення та самореалізації. Відповідно до цього виникає необхідність внесення кардинальних змін до змісту, форм і методів професійної підготовки майбутніх педагогів, у яких мають бути сформовані уміння реалізації креативного підходу до розвитку особистості дитини, її творчого потенціалу, формування активно-перетворюючої позиції.

Наріжним каменем сучасної освіти є з одного боку прагнення до стандартизації та інформатизації, з іншого – продукування нестандартних творчих ідей, що можливо за наявності високого рівня розвитку творчого потенціалу, який є рушійною силою і джерелом розвитку особистості.

Проблема аналізу творчого потенціалу особистості не є, безперечно, новою в психологічній науці. Хоча, з одного боку, вивчення проблеми розвитку творчого потенціалу майбутніх вихователів не втратило своєї актуальності в наш час, адже творчий потенціал – це необхідна складова особистості, яку слід, безперечно, вивчати, діагностувати і розвивати. З іншого боку, технократичні підходи до розвитку інтелекту, мислення людини, на яких базуються досить багато сучасних методик навчання, обмежують можливості людини, не дозволяють їй реалізувати свій творчий потенціал, формують шаблонність мислення, сприяють формуванню педагогічного кліше, гальмують розвиток особистості тощо. Вкрай прискорена інтенсифікація навчання, перевага інформаційного підходу у навчанні, що вимагає максимальної актуалізації особистісних ресурсів за умов їх надзвичайно низької зацікавленості, призводять до стресів, хвороб і згасання мотивації до самоосвіти, самовдосконалення та усвідомленого професійного вибору.

Вихід з цієї ситуації, на наш погляд, можливий за умови пошуку виявлення потенційних можливостей особистості та використання мистецтва, як базового засобу фахової підготовки майбутніх вихователів, що уможливорює усвідомлення себе як творчої особистості, здатної до самореалізації, набуття досвіду нетрадиційної творчої діяльності, відновлення і подальшої підтримки здоров'я, становлення цілісності особистості.

У контексті вивчення наукових праць творчий потенціал розглядається як системна характеристика особистості, яка дає їй можливість створювати, творити, знаходити нове, невідоме їй самій; ця характеристика дозволяє людині самостійно приймати рішення, діяти оригінально та нестандартно в різноманітних ситуаціях.

Творчий потенціал особистості трактується науковцями з різних позицій, а саме:

- як основа психічного розвитку індивіда, завдяки якій визначаються темпи та напрями формування особистості (О.Матюшкін, В.Давидов);
- як структурне утворення, що вміщує задатки, нахили, інтереси, прояви загального інтелекту, інтуїтивізм, здібності та ін. (В.Моляко, В.Шадріков, Є.Голубева, Д.Богоявленська, Е. де Боно, Ю.Бабаева, В.Риндак, М.Каган, С.Рубінштейн, О.Леонтьев, О.Попель та ін.);
- як вияв сутності особистості (С.Хмельковська, П.Кравчук);
- як засіб реалізації творчої та інтелектуальної активності особистості (Ф.Виданов, Д.Богоявленська);
- як механізм творчого мислення особистості (А.В. Брушлинский);
- як структура, що вміщує чотири групи особистісних якостей креатива, а саме: світоглядні, ціннісні, інтелектуальні та вольові якості (І.Львова);
- як процес виявлення людиною власної індивідуальності (Є.Яковлева);
- як соціально-психологічну установку на нетрадиційне розв'язання протиріч об'єктивної реальності (Є.Колеснікова);
- як синтетичну (інтегруючу) якість, що характеризує можливості особистості (І.Мартишок, В.Овчинников, М.Колосова, Є.Глуховська, Н.Посталюк);
- як сукупність реальних можливостей, вмінь та навиків, які визначають рівень їх розвитку (Г.Піхтовніков, Л.Московичева);
- як спеціальну якість індивіда, що характеризує відповідність діяльнісних властивостей особистості соціальній нормі (С.Евінзон);
- як внутрішню готовність особистості до самореалізації в творчій діяльності (Г.Валеев);
- як систему знань людини, на основі якої будується, регулюється діяльність особистості (Г.Браже, Ю.Кулюткін);
- як потенційну креативність (Г.Плотова);
- як когнітивну креативність (К.Гуськова);
- як властивість людини, що зумовлюється мотиваційною готовністю до творчості (Є.Голубева, В.Дружинін, В.Кочубей, А.Маслоу, Дж.Гілфорд, Ю.Гільбух, Я.Пономарьов, Є.Яковлева, Г.Костюк);
- як системна структура, що вміщує лише інтелектуальні характеристики та виявляється у відповідних показниках творчої активності особистості (Дж.Гілфорд, К.Тейлор);

Таблиця 1.

Результати анкетування «Виявлення інтересів майбутніх вихователів»

Уподобання, інтереси	ЕГ-1 (%)	ЕГ-2 (%)
Читають художню літературу	12%	9%
Слухають сучасну музику	80%	88%
Займаються спортом, відвідують спортивні секції	12%	16%
Спілкування з друзями	90%	85%
Мають бажання займатися в гуртках художньої самодіяльності	70%	55%
Мають бажання займатися в інших гуртках, клубах за інтересами, секціях	15%	20%
Грають в комп'ютерні ігри, переглядають телебачення	40%	25%
Не мають ніяких уподобань	7%	9%

- як своєрідну характеристику, прояв якої залежить від творчої унікальності особистості (Є.Варламова, І.Семенов, С.Степанов).

У контексті даного дослідження дефініцію «творчий потенціал» розглядаємо, ґрунтуючись визначенням В.Моляко, як «ресурс творчих можливостей людини, здатність конкретної людини до здійснення творчих дій, творчої діяльності», як здібність до творчості [4, 7-8].

Проблема розвитку творчого потенціалу особистості не зводиться до вирішення конкретних завдань, а має розглядатися у площині «особистість – соціальне оточення». Тому важливим є аналіз соціальної ситуації розвитку – місця особистості в системі соціальних відносин. Система соціальних взаємозв'язків тільки тоді стає ситуацією розвитку, коли її вимоги сприймаються особистістю як актуальні саме для неї. Соціальна ситуація розвитку впливає на розвиток не тільки творчих здібностей, а й ціннісних орієнтацій, певних знань, умінь, навичок, що необхідно враховувати під час фахової підготовки майбутніх вихователів.

Вивчення наукового доробку у площині дослідження дозволило констатувати, що здібності формуються у діяльності, проте у сучасних дослідженнях значна увага приділяється особливостям психічної організації суб'єкта, тобто потенціальним резервам особистості, від яких залежать творчі досягнення. Аналіз теоретичних досліджень дозволив визначити розуміння інтегративного характеру творчого потенціалу, в якому переплітаються мотиваційні, когнітивні, евристичні, операційні та інші чинники. Серед найпоширеніших способів формування творчого потенціалу науковці виділяють тренінги інтелекту і емоційно-особистісної сфери, методи розвитку творчого і критичного мислення [1; 2; 5].

Аналіз викладацької практики дозволяє зауважити: розпорошеність дисциплін естетичного напрямку (ОКР «бакалавр»: I курс – виразне читання, III курс – методика образотворчої діяльності, дитяча література, IV курс – методика музичного виховання; ОКР «спеціаліст», «магістр» – технології художньо-естетичного розвитку) та відсутність дисциплін «Акторська майстерність», «Основи живопису», «Співи» знижує ефективність професійної підготовки майбутніх вихователів та їх професійну мотивацію.

З метою діагностики творчого потенціалу було проведено дослідження у двох експериментальних групах: ЕГ-1 (магістри) та ЕГ-2 (спеціалісти) [3]. Результати

Таблиця 2.

Результати проведеної методики «Самооцінка творчого потенціалу особистості» (Н.П.Фетіскін)

Рівень	Високий	Середній	Низький
Експериментальна група – 1	14%	68%	18%
Експериментальна група – 2	8%	71%	21%

Таблиця 3.

Порівняльна таблиця результатів методики визначення загальних творчих здібностей людини

Рівень	Дуже високий	Високий	Середній	Низький	Дуже Низький
Експериментальна група – 1	9%	23%	59%	9%	0%
Експериментальна група – 2	4%	13%	50%	29%	4%

анкетування «Виявлення інтересів майбутніх вихователів» представлені у табл. 1

Як видно з таблиці, студенти майже не читають художньої літератури, а саме 12 % ЕГ-1 та 9% ЕГ-2 читають у вільний час. Як правило, надають перевагу фантастиці, сучасним романам та поезії. 35% ЕГ-1 та 32% ЕГ-2 займалися в гуртках художньої самодіяльності в школі, а 70% студентів ЕГ-1 та 55% ЕГ-2 мають бажання займатися художньо-естетичною діяльністю (вокал, хореографія, театральні постановки); мають бажання займатись в інших гуртках та клубах за інтересами 15% студентів ЕГ-1 та 20% ЕГ-2, в основному відвідувати спортивні секції; більшість студентів позитивно ставляться до художньо-естетичної діяльності, вважають її необхідною складовою професійної підготовки (72% ЕГ-1 та 65% ЕГ-2), але є частина студентів, котрі вважають це марною тратою часу (7% ЕГ-1 та 9% ЕГ-2).

За результатами методики «Самооцінка творчого потенціалу особистості» (Н.П.Фетіскін) у ЕГ-1 та ЕГ-2 визначились три рівні творчого потенціалу (високий, середній, низький). Очевидно, що результати обох груп відрізняються, адже показники ЕГ-1 на даному етапі дослідження значно вищі ніж показники ЕГ-2. Результати даної методики висвітлені в табл. 2.

За результатами даної методики ми отримали три рівні самооцінки творчого потенціалу: високий, середній та низький. Серед студентів ЕГ-1 переважає середній рівень самооцінки творчого потенціалу (68% опитуваних). Це студенти, які під час навчання у школі займалися у гуртках художньої самодіяльності, клубах за інтересами, секціях. Тому вони залюбки приймають участь у відкритих виховних заходах, конкурсах, святкових концертах, що відбуваються у ВНЗ. У 14% студентів виявився високий рівень творчого потенціалу. Як правило, це обдаровані студенти. 18% досліджуваних мають низький рівень творчого потенціалу. Як правило, такі студенти мають низький рівень знань, вони пасивні, не приймають участі у соціально-гуманітарній роботі, надають перевагу спілкуванню у соцмережах.

Серед респондентів другої групи теж переважає середній рівень самооцінки творчого потенціалу (71%). Більша частина опитуваних приймають активну участь у соціально-гуманітарній роботі, з задоволенням відвідують дисципліни естетичного спрямування та творчо підходять до виконання завдань. 8% респондентів даної гру-

Таблиця 4.

Результати діагностики особистісних творчих здібностей Є.Є. Тунік

Особливості творчої особистості	ЕГ-1	ЕГ-2
Допитливість (Д)	55%	33%
Уява (У)	59%	42%
Складність (С)	50%	21%
Схильність до ризику (Р)	68%	29%

пи виявилися з високим рівнем самооцінки творчого потенціалу. Непокоїть досить великий відсоток студентів, які мають низький рівень 21%.

За даними методики визначення загальних творчих здібностей людини, модернізованої к.п.н., проф. М.С.Янцуром, ми можемо спостерігати наступні результати у ЕГ-1 та ЕГ-2, які представлені в табл. 3.

Результати проведеної методики дозволили нам спостерігати наступну картину: більша частина студентів ЕГ-1 (59%) мають середній рівень, а 23% – високий рівень загальних творчих здібностей. З дуже високим рівнем виявилось 9% респондентів. Така ж кількість опитуваних має низькі показники. Більшість опитуваних ЕГ-2 (50%) мають середній рівень загальних творчих здібностей; у значної частини (29%) виявився низький, а у 13% високий рівень загальних творчих здібностей. Невисокий відсоток, а саме 4% опитуваних, мають дуже низький і така ж кількість – дуже високий рівень загальних творчих здібностей особистості.

За допомогою діагностики особистісних творчих здібностей (Є.Є.Тунік), ми з'ясували основні чотири особливості творчої особистості, а саме: допитливість (Д), уява (У), складність (С), схильність до ризику (Р) та міру їх вияву в респондентів. Результати даної методики представлені в табл. 4.

Ми можемо зробити порівняльний аналіз результатів обох експериментальних груп. При оцінці даного опитувальника використовуються чотири фактори, що тісно корелюють із творчими проявами особистості. Вони включають допитливість (Д), уяву (У), складність (С) та схильність до ризику (Р). Отже, допитливість виражається у 55% опитуваних ЕГ-1 та у 33% ЕГ-2. Уява проявляється у 59% студентів ЕГ-1 та у 42% опитуваних ЕГ-2. 50% респондентів першої групи та 21% другої групи виявляють складність. І нарешті, схильність до ризику визначилась у 68% опитуваних ЕГ-1 та у 29% ЕГ-2.

Таким чином, зібраний діагностичний матеріал став підставою для розподілу майбутніх вихователів за рівнями розвитку творчого потенціалу: низький; середній; достатній (високий).

Ефективність формування творчого потенціалу майбутніх вихователів визначається конкретно-методичними принципами:

1) формування моральності, суспільної переконаності майбутнього вихователя повинно здійснюватися на основі і в процесі засвоєння моральних художньо-естетичних ідеалів, створених в літературі, музиці, образотворчому мистецтві;

2) пізнання мови мистецтва, художньо-естетична підготовка розглядається не як самоціль, а як важлива умова особистісного та професійного самовдосконалення;

3) засвоєння дисциплін художнього напрямку має забезпечувати розвиток таких психічних якостей особистості, як уява, образне мислення, фантазія, емоційний відгук;

4) творчий потенціал майбутніх вихователів активізується за наявності психолого-педагогічних умов, спрямованих на його виявлення та розвиток [54].

Для реалізації завдання пропонуємо використання у процесі професійної підготовки майбутніх вихователів ОКР «бакалавр» інтегрованої дисципліни «Технології естетичного розвитку особистості», яка включає модулі «Музичні технології», «Образотворчі технології», «Театралізовані технології», «Літературні технології», яка підпорядкована єдиній меті – якомога ефективніше допомогти розкриттю особистості майбутнього вихователя, розвинути природні здібності, створити атмосферу творчої співдружності та спрямована на:

- Виявлення талантів студентів.
- Формування почуття прекрасного, естетичного смаку, розширення кругозору.
- Розвиток вміння передавати емоції та почуття твору, який виконується.
- Розвиток акторських здібностей, навичок співу, хореографії, створення художнього та сценічного образу.
- Формування професійних умінь і навичок творити прекрасне самостійно та допомогти опанувати технології художньо-естетичного розвитку дітей дошкільного віку.
- Виховання культури спілкування, створення атмосфери доброзичливості та дружелюбності.

Для оптимізації розв'язання даного завдання необхідне створення наступних психолого-педагогічних умов:

- відбір доцільного для розв'язання освітніх завдань, доступного й цікавого для студентів змісту дисципліни «Технології естетичного розвитку особистості»;
- єдність і взаємозумовленість розвитку інтересу, збагачення уявлень, удосконалювання творчих і виконавських умінь художньої діяльності, художньо-естетичних і пізнавальних здібностей;
- інтеграція емоційно-естетичного й пізнавального в процесі спілкування з мистецтвом;
- варіативність використовуваних методів і прийомів активізації інтересу до творів мистецтва та стимулювання естетичної діяльності студентів;
- визнання власного бачення, трактування студентом творів, подій, явищ мистецтва за умови обґрунтування;
- активізація творчої ініціативи, самостійності майбутніх вихователів щодо використання технологій естетичного розвитку у роботі з дітьми
- послідовна, доцільна й дієва взаємодія із музейними педагогами, бібліотекарями, акторами, літераторами, художниками, митцями); включення (а не залучення) у розв'язання завдань;
- насичення освітнього середовища ВНЗ матеріалами, предметами, що забезпечують ініціювання інтересу до пізнання світу мистецтва.

Отже, якісні дані діагностичних методик дали можливість відзначити, що у значної частини респондентів (65%) наявний середній рівень розвитку творчого потенціалу. У них виявлено творчі здібності: більшість із них танцює, співає, показує гарні спортивні результати. Крім того, ці студенти мають достатній рівень фа-

хових знань. Високий рівень розвитку творчого потенціалу спостерігається лише у незначної частини опитаних. Це студенти, які багато читають, гарно навчаються, вони обдаровані від природи, у них є чітко виражені інтереси до того чи іншого виду діяльності, активна життєва позиція. Низький рівень розвитку творчого потенціалу притаманний 21% респондентів. До цієї категорії належать байдужі студенти з низькими показниками у навчальній діяльності та пасивні у соціально-гуманітарній роботі. Даний розподіл здійснювався на основі критеріїв сформованості творчого потенціалу, серед яких інтереси, потреби, здібності, емоційне забарвлення, ставлення, творча спрямованість, уміння, навички тощо. Такі дані стали підставою для визначення психолого-педагогічних умов розвитку творчого потенціалу майбутніх вихователів та дали можливість простежити взаємозалежність рівня сформованості творчого потенціалу від задіяності у різноманітних творчих заходах. Варто констатувати той факт, що підвищення рівня творчого потенціалу майбутніх вихователів потребує систематичного психолого-педагогічного супроводу, педагогічного впливу зі сторони викладачів, а також підвищення рівня знань педагогічних працівників щодо розвитку творчого потенціалу студентів під час фахової підготовки.

Література:

1. Гуськова Е.А. Психологические условия реализации творческого потенциала студентов в учебно-воспитательном процессе вуза: дисс. ... канд. психол. наук. – М., 2007. – 212 с.
2. Вишнякова Н.Ф. Креативная психопедагогика: психология творческого обучения / Н.Ф.Вишнякова. Минск, 1995. – 240 с.
3. Методики социально-психологических исследований личности и малых групп / Сб. научных трудов под ред. А.Л.Журавлева, Е.В.Журавлевой. – М., 1995.
4. Моляко В. О. Психологічна теорія творчості // Обдарована дитина. – 2004. – № 6. – С. 2-9.
5. Овсянецька Л. Творчий потенціал людини: соціально-психологічна парадигма // Соціальна психологія. – 2004. – № 2 (4). – С.140-145.

Гарашенко Лариса Василівна,
кандидат педагогічних наук, старший викладач
Київського університету імені Бориса Грінченка
м. Київ, Україна

СУЧАСНІ ПРІОРИТЕТИ У СФЕРІ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Анотація

У статті обґрунтовано необхідність оптимізації фізичного виховання дітей дошкільного віку на сучасному етапі розвитку освіти. Визначено пріоритети у сфері фізичного виховання дітей дошкільного віку в контексті впровадження у систему освіти оздоровчої парадигми як вагомого компонента філософської гуманістичної освіти та ціннісно-оздоровчого напрямку в навчально-виховному процесі дошкільного навчального закладу.

Ключові слова: принцип гуманізму, принцип оздоровчої спрямованості, діти дошкільного віку, навчально-виховний процес.

Abstract

In the article the necessity of optimizing the current system of physical education of preschool children. Priorities in the field of physical education of preschool children in the context of the education system in health paradigm as an important component of philosophical and humanistic education and health value directly in the educational process.

Keywords: the principle of humanity, the principle health centers, preschool children, the educational process.

Зміни у суспільно-політичному, соціально-економічному та культурному житті сучасної України визначили стратегію удосконалення системи освіти, базовим підґрунтям якої є її гуманістична спрямованість. На переконання В. Андрущенка, від розвитку освіти значною мірою залежить вигляд майбутнього суспільства, культури та особистості [1, с.11]. За твердженням І. Бега, вироблення стратегії виховання і розвитку особистості в глобалізаційних умовах вимагає знання і врахування

тенденцій, що відображають пріоритети новоевропейського технологічного світогляду як метакультурної ситуації, що визначає основні вектори людського поступу [2, с.14].

Специфічною ознакою перебудови системи дошкільної освіти на початку XXI століття є здоров'язбережувальна спрямованість модернізації дошкільної освіти, що зближує інтереси педагогів, медиків, психологів і батьків. Показовим є той факт, що у світлі реалізації концепцій модернізації дошкільної освіти початку XXI століття виокремлюється інноваційний підхід саме у царині формування оптимального стану здоров'я дітей та забезпечення їхнього гармонійного розвитку.

З цієї точки зору О. Богініч проведено вагоме теоретичне обґрунтування необхідності впровадження у систему освіти оздоровчої парадигми як вагомого компонента філософської гуманістичної освіти та ціннісно-оздоровчого напрямку в навчально-виховному процесі. Дослідниця, синтезувавши надбання гуманістичної педагогіки, духовно-ціннісних перетворень, великого потенціалу фізичного виховання дітей дошкільного віку, а також, урахувуючи проблеми погіршення здоров'я дітей, вперше в Україні обґрунтувала принцип гуманізації та принцип оздоровчої спрямованості навчально-виховного процесу і виокремила їх у стратегічні принципи сучасної освіти [5].

У публікаціях О. Богініч визначено умови для реалізації принципу оздоровчої спрямованості навчально-виховного процесу: відповідність змісту навчання, адекватність методів та засобів навчання, відповідність організаційних форм роботи віковим особливостям, інтересам та потребам дитини; розвиток самоцінних форм активності дитини дошкільного віку; варіативність застосування ефективних профілактичних, оздоровчих технологій та діагностичних методик у навчально-виховному процесі; організація процесу життєдіяльності дитини відповідно до правил охорони її життя та здоров'я; адекватність самого процесу життєдіяльності тим основам безпечного та здорового способу життя, що ми декларуємо; відповідність професійної та життєвої поведінки педагога вимогам, що забезпечують збереження і зміцнення здоров'я [5].

Виходячи із такого розуміння доцільності модернізації системи освіти, ми цілковито переконані, що саме гуманістична освіта визначає здоров'язбережувальну спрямованість фізичного виховання дітей дошкільного віку. Загальновідомо, що фізичне виховання визначається як фундаментальна основа здоров'я, як процес формування рухового потенціалу, формування позитивних установок на фізичну активність та ціннісного ставлення до здоров'я. Оздоровчі завдання фізичного виховання дітей дошкільного віку, що спрямовані на охорону життя і зміцнення здоров'я, всебічний фізичний розвиток, удосконалення функцій організму, загартування, стійкості до захворювань та негативних умов навколишнього середовища, підвищення загальної працездатності, результат яких виявляється у конкретних показниках (рівень здоров'я, фізичного розвитку та рухової підготовленості), дають можливість стверджувати, що ці завдання актуальні, значущі та набувають нового осмислення. У контексті орієнтирів гуманістичного виховання, зміни світоглядних позицій і переорієнтації цінностей, оздоровчі завдання фізичного виховання дітей дошкільного віку пов'язуються із формуванням усвідомлення цінності здоров'я та умінь застосовувати здобуті знання і навички щодо збереження,

зміцнення і формування здоров'я як основоположної цінності.

У сучасних умовах реформування дошкільної освіти активна реалізація ідеї здоров'язбереження як стратегічної мети діяльності дошкільного навчального закладу взаємозв'язана з актуальністю змін у дошкільній освіті та оптимізацією сучасної системи фізичного виховання дітей дошкільного віку. Супроводжується цей процес зміною пріоритетів у сфері фізичного виховання дітей дошкільного віку.

Перш за все, основною закономірністю організації педагогічного процесу в дошкільному навчальному закладі визначено нерозривний зв'язок та тісну взаємозалежність між основними педагогічними категоріями: навчанням, вихованням, розвитком і здоров'ям. Виходячи із попередніх тверджень, ми акцентуємо увагу на принципових міркуваннях О. Богініч, які полягають у тому, що запровадження особистісно орієнтованого підходу, забезпечення оптимальної реалізації особистісного потенціалу дитини, варіативності і доцільності використання інноваційних та оздоровчо-профілактичних технологій мають стати пріоритетами у роботі дошкільного навчального закладу, щоб оздоровчі завдання носили прерогативний характер, а здоров'я становило якісну передумову життєдіяльності дітей [4; 5].

Відзначаємо зміну ціннісної орієнтації системи фізичного виховання дітей дошкільного віку в напрямі від системи цінностей радянської держави і суспільства до загальнолюдських цінностей. Формування фізичної культури особистості стає процесом усвідомленого залучення до її цінностей.

Стає очевидним пріоритетність особисто орієнтованого підходу, що дозволяє створювати засобами фізичного виховання і здоров'язбережувальної педагогічної діяльності найбільш повні можливості для організації життєдіяльності та самореалізації кожної дитини в особистісно значимих видах діяльності. Психолого-педагогічним підґрунтям оздоровчої спрямованості навчально-виховного процесу стали напрацювання Ш. Амонашвілі щодо принципів побудови взаємовідносин між педагогом і дітьми; О. Кононко про оновлення організації життєдіяльності дитини в умовах дошкільного навчального закладу на основі збереження інтегрованого показника фізичного і психічного здоров'я, дитячої субкультури, впровадження у життя принципів активності, системності та природовідповідності, визнання пріоритету «дитячих видів діяльності» та форм їх організації; В. Петровського, який підкреслює вагомість можливості вибору дитиною найбільш самоцінних для неї видів діяльності, реалізації завдань розвитку на основі захоплюючої власної активної діяльності та врахування особистісних досягнень [4; 5].

Пріоритетним стає впровадження діяльнісно-компетентнісного підходу, що змінює цільову спрямованість фізичного виховання дітей дошкільного віку у напрямі від формування знань, умінь і навичок до формування здоров'язбережувальної компетентності кожної дитини, яка вміє застосовувати вміння у конкретній життєвій ситуації. Виходячи із концептуальної ідеї І. Беха щодо значимості діяльнісно-компетентнісного підходу у вихованні та навчанні дітей, особливо акцентуємо на твердженні вченого, що особистісна орієнтація сучасної освіти передбачає такий спосіб засвоєння змісту освіти суб'єктом, під час якого відбувається своєрідне «зняття» об'єктивного значення матеріалу та виявлення в ньому суб'єктивного сенсу особистісно стверджуваних цінностей [3].

Пріоритетом у фізичному вихованні дітей дошкільного віку стала зміна позицій учасників навчально-виховного процесу, коли дитина стає активним суб'єктом власної діяльності. Зміна позицій вихователя полягає у створенні умов для саморозвитку, самореалізації кожної дитини, забезпеченні ситуації успіху та суб'єктивної поведінки з урахуванням базових можливостей дитини і результативності її здобутків. На важливих аспектах змін в організації фізичного виховання дітей акцентує увагу О. Богініч. По-перше, у контексті реалізації гуманістичного принципу виховання віра в дитину, її можливості, перспективи прогресивних досягнень мають складати основу взаємовідносин у процесі організації рухової діяльності. По-друге, оцінка рівня рухової підготовленості має базуватися не лише на кількісних та якісних показниках, а й на індивідуальних можливостях кожної дитини, врахуванні зусиль, які дитина докладає для досягнення певного результату [4].

Однією із важливих характеристик здорової особистості дитини є активність. Саме активність визначає здоров'язбережувальну поведінку і стан здоров'я, забезпечує перетворення дітей із пасивних об'єктів, які вихователі захищають від негативних впливів навколишнього середовища, на суб'єктів процесу здоров'язбереження з відповідальним ставленням до власного здоров'я та здоров'я інших. Для нашого дослідження особливо важливі висновки О. Богініч, що самостійність та активність дітей у здобутті рухового досвіду допоможуть сформуванню у дітей здатності генерувати ідеї, асимілювати власний досвід, передбачати результати. Усе це позитивно позначиться на рівні їхньої рухової компетентності, формуванні активної життєвої позиції [4].

Для дієвої реалізації ідеї здоров'язбереження фізичне виховання дітей дошкільного віку спрямовується на задоволення потреб, інтересів, мотивів, що стимулюють пошук ефективних засобів їх задоволення. Спираючись на численні дослідження про те, що використання ігрового методу навчання є найбільш близьким природі дитини дошкільного віку, підвищує ефективність впливу на рівень засвоєння дітьми рухових дій (Л. Артемова, Е. Вільчковський, Л. Глазиріна, Н. Потехіна, Е. Степаненкова, Є. Тимофеева, В. Шишкіна), О. Богініч наголошує, що для оптимізації навчально-виховної роботи з фізичного виховання, зважаючи на особливу роль ігрової діяльності в житті дітей дошкільного віку, ігровий метод доцільно використовувати як один з провідних методів навчання на різних етапах формування рухової навички. Звертаючи увагу на цей аспект фізичного виховання, автор підкреслює, що ігровий метод, представлений рухливими іграми, ігровими вправами, ігровими прийомами, передбачає використання різноманітних компонентів ігрової діяльності лише у поєднанні з іншими дидактичними методами і прийомами [6]. Цінним для практичного застосування є обґрунтування дослідницею вимог до вибору методів і прийомів: урахування вікових особливостей дітей (швидка втомлюваність, нерівноваженість процесів збудження і гальмування); забезпечення достатнього рівня рухової активності дітей на заняттях завдяки створенню ігрової мотивації та забезпечення стійкого інтересу до виконання рухів; ігрові завдання мають сприяти якісному виконанню основних рухів [6].

Характерною ознакою зміни пріоритетів у фізичному вихованні дітей дошкільного віку є реалізація права самостійного вибору програм та розробки авторських. Перехід дошкільних навчальних закладів від діяльності за базовою програмою до поліпрограманного простору дозволило визначити напрям реалізації фізичного ви-

ховання від жорсткої методики проведення фізкультурних занять, розвитку моторики дитини, коли показники фізичної підготовленості не враховували повною мірою рівень фізичного розвитку та стану здоров'я до самостійного вибору кожним дошкільним навчальним закладом власного напряму здоров'язбережувальної діяльності.

Ознакою зміни пріоритетів у фізичному вихованні стала необхідність забезпечення варіативності впливу на дитину, що передбачає відхід від традиційних методів виховного впливу роботи та зміну змісту фізкультурно-оздоровчої роботи, використання багатого арсеналу різноманітних засобів фізичного виховання і форм роботи з дітьми, використання здоров'язбережувальних технологій в навчально-виховному процесі дошкільного навчального закладу. Вивчення особливостей дошкільної освіти в сучасних умовах робить очевидним той факт, що вдосконалення фізичного виховання у дошкільних навчальних закладах вимагає певної технологізації навчально-виховного процесу, а володіння вихователем педагогічними здоров'язбережувальними технологіями є важливим критерієм його готовності до професійної діяльності. Крім застосування традиційних фізкультурно-оздоровчих засобів, актуальним є активний пошук інноваційних технологій, спрямованих на підвищення якості здоров'я та рівня фізичного розвитку дітей. А для цього у нагоді стануть ті інноваційні технології, що базуються на емоційно насичених засобах впливу на дитину, образно-ігрових атрибутах, що підвищує інтерес дітей до них, бажання брати активну участь на основі усвідомлення ціннісного аспекту всіх фізкультурно-оздоровчих заходів [5].

У відповідності до тверджень О. Богініч, здоров'язбережувальна технологія, як складова структурна одиниця системи освіти, виступає в ролі якісної характеристики освітніх технологій, визначаючи ефективність збереження здоров'я суб'єктів навчально-виховного процесу під час досягнення освітнього результату. У цьому зв'язку автор зазначає, що особливістю здоров'язбережувальної технології є забезпечення пріоритетності впровадження моніторингу здоров'я в освітній процес. Під цим кутом зору особливу увагу автор звертає на залежність оцінки ефективності застосування освітніх інноваційних технологій від ступеня забезпечення здоров'язбережувальної базисної основи [5].

Використання здоров'язбережувальних технологій має передбачати чітке і обґрунтоване планування, у яких формах фізкультурно-оздоровчої роботи їх використовувати та місце таких технологій у розпорядку дня, а також відповідальних за проведення. Застосування кожної з них має свою специфіку, набір засобів, способів і прийомів, вимагає певних матеріальних умов, часових витрат, місця у розпорядку дня, врахування пори року, кількості дітей в групі, групи здоров'я (основна, підготовча, спеціальна), результатів діагностики та прогнозування здоров'я, фізичного розвитку і рухової підготовленості дітей, спеціальних умінь вихователів, врахування напрямів діяльності дошкільного навчального закладу. Ефективність їх застосування значною мірою залежить від інтеграції освітньої та лікувально-оздоровчої діяльності дошкільного навчального закладу, тісної співпраці педагогів і медичних працівників. Велика кількість здоров'язбережувальних технологій вимагає від педагогічного колективу їх вивчення, обговорення, вибору, адаптації до умов і можливостей дошкільного навчального закладу.

У контексті реалізації ідеї здоров'язбереження у фізичному вихованні дітей дошкільного віку виокремлено необхідність активізації системної щоденної фізкультурно-оздоровчої роботи, включення рухового компонента в усі види дитячої діяльності, в тому числі розумової. Основною ознакою є забезпечення раціонального співвідношення організаційних фізкультурних заходів і самостійної рухової діяльності дітей упродовж дня.

Ми переконані, що потреба у самостійних заняттях фізичними вправами повною мірою залежить від систематичності та якості обов'язкових фізкультурних занять. Відомо, що дитина, яка не здатна самостійно використовувати фізичні вправи у своїй діяльності, а також у різних життєвих ситуаціях, значною мірою втрачає потенційну можливість бути здоровою, активною та життєрадісною. Розвитку самостійної рухової активності сприятиме цілеспрямований педагогічний вплив: організація пізнавальної діяльності, спрямована на прищеплення навичок здоров'язбереження; створення предметно-розвивального середовища, що стимулює розвиток самостійних і творчих рухів дитини; забезпечення взаємозв'язку між організованими і самостійними видами рухової діяльності та формами фізкультурно-оздоровчої роботи з дітьми. Розвиток інтересу до рухів відбувається на основі життєвої потреби дитини бути сильною, сміливою, спритною. У зв'язку з цим виникає необхідність науково обгрунтованого оптимального співвідношення навчання і самостійних тренувань дітей засобами рухливих ігор, фізичних вправ з використанням спеціального обладнання, тренажерів, природного середовища [4; 5; 6; 7].

Цілком слушними є наукові доробки Ю. Змановського про визначення оптимального рівня фізичної активності дитини дошкільного віку. Заслугою вченого було обгрунтування взаємозв'язку фізіологічних і психічних функцій організму, який виявляється у тому «... що рухові навантаження адекватної для даного організму модальності і величини сприймаються ним як бажані й потрібні. Ефект наслідування, особливо розвинутий в ранньому і дошкільному віці, сприяє залученню дітей до фізкультури і за оптимальних умов це може перетворитися у стереотип поведінки, стати невід'ємною складовою життя. Тоді навіть при генетично властивій низькій потребі у рухах дитина поступово втягується у фізкультуру, стає внаслідок тренувань активнішою» [7, с.7].

У ролі важливого пріоритету фізичного виховання дітей у контексті здоров'язбереження виступає застосування технологій, в основі яких лежить міжпредметна інтеграція, що спричинена вимогами до рівня розумового розвитку, освіченості дітей, необхідністю засвоєння великого масиву інформації. Та проблема не вичерпується інтеграцією різних видів діяльності як стратегії реалізації змісту освіти з метою цілісного впливу на дитину (Н. Гавриш). Ми повністю погоджуємося із О. Богиніч, яка вважає неправомірним, коли автори з метою новітніх пошуків намагаються на занятті з фізичної культури реалізувати математичний, мовленнєвий чи природничий зміст. Усі форми роботи з фізичної культури, переконана дослідниця, повинні проводитися самостійно з метою забезпечення оптимальної рухової активності дітей та їх фізичного розвитку [4]. Дотримуємося тотожного погляду на проблему інтеграції у процесі фізичного виховання і переконані, що фізична культура сама по собі володіє унікальними засобами і методами, потенціал яких необхідно більш глибоко вивчати та використовувати, у тому числі й для розвитку розумової і пізнавальної сфери дітей дошкільного віку.

Особливим пріоритетом сучасного фізичного стає усвідомлення, що основною метою фізичного виховання в умовах дошкільного навчального закладу має бути не підготовка до школи, а забезпечення оздоровчої та розвивальної функції фізичної освіти дошкільників, у процесі реалізації яких і забезпечуватиметься їх фізична готовність до навчання у школі (О. Богініч) [4].

Отже, визначені нами пріоритети у сфері фізичного виховання дітей дошкільного віку в умовах реформування системи дошкільної освіти в контексті осмислення сучасних трансформацій світового освітянського простору засвідчили, що вони набувають значимості основних базових засад організації фізичного виховання в дошкільному навчальному закладі.

На сучасному етапі розвитку дошкільної освіти надзвичайно важлива робота усього колективу дошкільного навчального закладу щодо створення умов здорового способу життя, передачі культурного досвіду, життєвих принципів, збереження дитини як самостійної особистості, забезпечення соціальної адаптації, комфорту і безпеки життєдіяльності.

Література:

1. Андрущенко В.П. Основні тенденції розвитку вищої освіти України на рубежі століть (Спроба прогностичного аналізу) / Віктор Петрович Андрущенко // Вища освіта України. – 2001. – № 1. – С. 11–17.
2. Бех І. Особистість у просторі духовного розвитку : навч. посіб. / Іван Дмитрович Бех // – К. : Академвидав, 2012. – 256 с.
3. Бех І. Курс на діяльнісно-компетентнісний підхід / І. Бех, Л. Зайцева // Дошкіль. виховання. – 2013. – № 1. – С. 2–5.
4. Богініч О. Пріоритети у сфері фізичного розвитку дитини дошкільного віку / Ольга Богініч // Оптимізація фізичного розвитку дитини у вітчизняній системі освіти : монографія / Е. Вільчковський, Н. Денисенко, А. Цьось та ін. – Запоріжжя: ЗОІППО, 2010 . – С. 124–148.
5. Богініч О. Створення здоров'язберігаючого середовища у дошкільному навчальному закладі / О.Богініч, Н.Левінець, Ж. Петрова // Сучасні технології в дошкільній освіті України : зб. матеріалів наук.-метод. семінару / упоряд. І. Загарбницька. – К., 2008. – С. 7–9.
6. Богініч О. Л. Фізичне виховання дошкільників засобами гри : навч.-метод. посіб. / Ольга Любомирівна Богініч. – К.: СП «ЧИП», 2001. – 126 с.
7. Змановський Ю. Що може дитина: нейропсихологічні аспекти дошкільного виховання / Юрій Змановський // Дошкіль. виховання. – 1981. – № 10. – С. 6–7.

СОЦІАЛЬНИЙ АСПЕКТ СТАНОВЛЕННЯ ВЗАЄМИН ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Ключові слова: взаємини, педагогічні умови, спілкування, дошкільний вік.

Проблема становлення взаємин дітей дошкільного віку, способи їхньої взаємодії завжди були у полі зору наукових досліджень. Особливої ваги надається спілкуванню як фактору особистісного становлення та емоційного розвитку (О.В.Запорожець, В.К.Котирло, М.І.Лісіна, Т.О.Репіна, А.Г.Рузька, О.О.Смирнова). Сьогодні загострюються суперечності між визнаною позицією толерантності у міжособистісних взаєминах та практичним поширенням конкурентно-індивідуалістичної спрямованості особистості.

Іноколи виникає питання: чи правомірно надавати взаєминам дітей дошкільного віку такої значущості, якщо вони з часом можуть вибудуватися самі по собі. Та чи не ігнорується за такого підходу наука про життя у злагоді з собою, з природним довкіллям. Саме тому сучасність висунула нові вимоги до дошкільної освіти, загострюючи увагу на соціальній компетентності дітей як фактору особистісного становлення [3, 4, 7].

У дошкільному віці дитина вперше знайомиться з соціальними нормами, з віком їх роль зростає й вони починають регулювати поведінку дошкільника. Позитивний соціальний досвід накопичується з роками, що співвідноситься з різноманітними взаєминами з однолітками та з дорослими і є основою для адаптації дошкільника в нових соціальних умовах. Дошкільники відрізняються особливим сприйманням, емоційною чутливістю, підвищеною пізнавальною активністю, засвоєнням уявлень про норми та правила моралі й вмінням їх по-своєму реалізувати [1, 2, 6].

У дошкільному віці відбувається становлення довільних психічних процесів, що значною мірою впливає на поведінку: планувати, передбачати, зіставляти, обирати свої способи дії в природі, серед людей. [6].

Однак, науково доведено, що стихійно досягнутий рівень морального розвитку дошкільника не забезпечує належної гармонійної взаємодії з партнером по спілкуванню. Становлення таких взаємин відбувається як результат індивідуального досвіду на фоні спілкування, що є однією з провідних діяльностей та систематичних планомірних педагогічних впливів [5]. Особливої уваги вимагає проблема забезпечення педагогічних умов, розвивального середовища, в якому можливе ефективне становлення взаємин на різних вікових етапах дошкільника. Таким розвивальним середовищем є група однолітків, де акумулюється все багатство суспільних відносин.

Спонтанну взаємодію з однолітками дошкільники реалізують, переважно беручи до уваги ознаку прихильного ставлення, привабливості, обираючи, як правило, партнера спільної статі. Дитина недостатньо знає та оцінює деяких своїх однолітків,

покладаючись на зовнішній ефект або послуговуючись оцінкою дорослого. Однак, реальність ставить вимоги вступати в контакт, результативно діяти як з приємними, так і з байдужими, неприємними, з тими, хто вправніший і хто безпорадний. Проблема торкається олюднення взаємин, забезпечення такого середовища, де знайдеться місце для кожного, розкриється його неповторність, своєрідність.

Про взаємини у родині варто сказати окремо. Хронічно втомлені та зайняті добуванням чи примноженням добробуту батьки передають дитину в кращому разі до рук бабусі, яка податливіша у взаєминах, намагається нічим не порушити радість спілкування з онуками, насолоджуючись ним зараз і тут. Ухил на доброту вносить, на думку батьків, надлишок м'якості, пестошів, відсутність орієнтації на підготовку до школи. Дорослі занадто перебільшують роль організованого навчання, нівелюють значення різнобічного, збалансованого розвитку дитини. Проблема побудови взаємин власної дитини з однолітками, знаходження нею свого місця в дитячому колективі не виглядає для батьків важливою, значущою. У родині домінує авторитарний стиль спілкування (73%), проте він майже втричі рідше слугує орієнтовною моделлю побудови взаємин з ровесниками (26%).

Батьки поглядом, мімікою демонструють схвалення «вигідних» для дитини вчинків, перемогу у суперечці, конфліктній ситуації, навіть якщо способи дії викривали егоїзм. І, навпаки, коли дитина демонструвала елементи альтруїзму, була схильна до компромісу, проявляла поступливість, жалість до партнера, то це викликало у батьків здивування, байдужість чи осуд. Виявилось, що подібної лінії поведінки дошкільник притримується і вдома, що не викликає особливого занепокоєння членів родини.

Батьки хлопчиків подібної поведінки мають на меті виховати сильного, незалежного і навіть зухвалого сина, який не буде задумуватися над способами досягнення мети і не зважатиме на стосунки, що ускладнюються, на інших людей та проблеми, що їм завдав. Дорослі вважають, що саме така поведінка їхньої дитини безпечніша в сучасному жорстокому житті. Дещо м'якший, гуманніший стиль виховання в родині сповідують матері, урівноважуючи таким чином батьківські впливи.

Результати дослідження показали, що у контактах з однолітками домінує партнерський стиль (63%), а не копіюється той, що сформувався в сім'ї. Узгодженість дій, взаємна поступливість, спільна радість від процесу і результату сприяє партнерським взаєминам, проявам механізму контролю і саморегуляції, широті застосування різноманітних засобів комунікативної поведінки. «Домашній» стиль діти швидко видозмінюють в залежності від інтересу до партнера, спільної діяльності. Вони здатні проаналізувати або завбачити непродуктивну діяльність чи її відсутність за умови використання авторитаризму. Домінування партнерства пояснюється природною схильністю дітей до спільної взаємодії.

Шлях до встановлення таких взаємин не однозначний та суто індивідуальний. Уявлення про антигуманне та гуманне, здатність до морального висновку і вчинку формуються на когнітивному рівні. Чіткі оціночні еталони і знання способів їх реалізації вибудовуються дитиною на основі аналізу літературних творів, рольової гри, поведінки однолітків. Дошкільник передбачає і конфліктні ситуації, уявно легко їх уникає.

Трансформуючи зовнішні педагогічні впливи, дитина прагне до таких дій і вчинків, які б приймалися іншими. Відбувається пошук гуманістичних орієнтирів, формуються емоційно-психологічні характеристики через почуття. Така гармонія

викликає у малюка емоційний комфорт і, як будь яка інша емоція, залишає в пам'яті помітний слід та бажання ще насолодитися подібним станом. Ще Аристотель вбачав в цьому такий причинно-наслідковий зв'язок: „В інтелекті нема нічого, що не про-йшло б через почуття”.

Регулятивно-поведінковий рівень передбачає конструктивність у реалізації образу поведінки при побудові взаємин. Це етап перенесення досвіду гуманних взаємин з уявного плану в реальний з опорою на норми і правила спілкування. Особисті переконання стають лакмусом перевірки на придатність різноманітних вербальних та невербальних засобів спілкування. Таким чином, виникає дійова непримиренність до антигуманного у взаєминах своїх, інших через жест, міміку, слово. Чи кожен дошкільник здатен вербально або невербально відмовити так, щоб запросили ще раз, або так, щоб більше не запрошували, тактовно припинити небажану розмову, втішити словом, аргументовано заперечити дорослому, долаючи страх перед помилкою чи зауваженням, заігтувати партнера по спілкуванню на свою позицію, переконливо формулюючи власне судження. Як бачимо, шлях цей складний, тривалий, потребує ґрунтовних наукових розробок, різнопланових методичних рекомендацій.

Отже, характер взаємин батьків і педагогів з дітьми слугують орієнтовною моделлю побудови старшими дошкільниками контактів з однолітками, проте однознач-но їх не визначають; стихійно досягнутий рівень морального розвитку дошкільників недостатньо забезпечує гуманну взаємодію з однолітками; ефективність побудови гуманних взаємин між дошкільниками є результатом різнопланового спілкування у різних видах діяльності з використанням вербальних та невербальних засобів.

Література:

1. Баркан А.И. Практическая психология для родителей, или Как научиться понимать своего ребенка. Москва: АСТ-Пресс, 2001..– 429 с.
2. Богуш А.М., Варениця Л.О. Діти і соціум: Особливості соціалізації дітей дошкільного та молодшого шкільного віку. Луганськ.: «Альма-матер», 2006..– 368 с.
3. Захарова Т.Н. Механизмы и условия формирования социальной компетентности дошкольников // Ярославский педагогический вестник.. 2011. – № 2 – С. 113 – 117.
4. Кононко, О. Л. Виховуємо соціально компетентного дошкільника. Київ.: Світлич, 2009.. – 201 с.
5. Кошелівська Оксана Іванівна. Стимулювання морального вибору дошкільників у процесі педагогічного впливу. Дис... канд. пед. наук. Київ, 2002. с.246
6. Кузьмінський А.І., Омелянко В.Л. Педагогіка родинного виховання. Київ.: Знання-Прес, 2006. – 418 с.
7. Рождественская Н.А. Способы межличностного познания, их развитие и формирование у учителей, родителей и школьников. Москва.: Изд-во МГУ, 2004..- 65 с.

Хало З.П.

кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри практики німецької мови
Дрогобицького державного педагогічного
університету імені Івана Франка

ПЕДАГОГІЧНІ ЗАСАДИ РОЗВИТКУ ОБДАРОВАНИХ ДІТЕЙ У НІМЕЧЧИНІ

У статті обґрунтовується педагогічні засади розвитку обдарованих дітей у Німеччині. Аналізується роль і місце розумового розвитку дитини як невід'ємного складника змісту освітнього процесу у дошкільному закладі Німеччині та його застосування на практиці в Україні

Ключові слова: дошкільник, інтелектуальний розвиток, мовлення, дошкільне виховання, обдарованість.

Keywords: preschool, cognitive development, speech, preschool education, talent.

Вивчення обдарованості дітей тісно пов'язано передусім з розумовим розвитком. Цій проблемі присвячено чимало наукових робіт (А.П. Болтунов, АА. Люблінська, А.И. Макарова) [1].

Слід зазначити, що, незважаючи на велику, тривалу та часом широку історію вивчення обдарованості на Заході і в нашій країні, власне термінологія щодо визначеної теми ще не установилася. Поняття «обдарованість», як свідчать наукові дослідження, має кілька різних значень: як уявлення про спадкоємні передумови, рівень інтелектуального розвитку, що характеризує кожну людину тощо [1]. Ми користуємося цим терміном у найбільш уживаному його значенні, маючи на увазі високий рівень розвитку різних здібностей – розумових і спеціальних [1].

Коли мова йде про «обдарованість», то насамперед всі мають на увазі маленьких «геніїв», про яких ми часто чуємо по телебаченню. Якнайменше два відсотки дітей вважаються обдарованими. Але вони обдаровані у якісь певній сфері – наприклад: мовній, музичній, математичній, мистецькій чи соціальній. Часто такі діти стикаються з проблемами неповної задіяності у дитячому садку, у них занижена мотивація, спостерігається агресія, соціальна ізоляція тому, що їхню обдарованість часто не помічають, і вони розкриваються не повністю.

Великий талант у дитини може виявлятися по – різному: це може бути швидкість, кмітливість, хороші здібності до навчання, добра пам'ять, особливий естетично-художній талант (музика, живопис); психомоторний талант, особлива фізична вправність у спорті, при ремісничих видах діяльності; соціальний талант; планує передбачення і конструктивне мислення і т.д.

Типові ознаки можливого великого таланту можна спостерігати у пізнавальній сфері у різних видах діяльності, у соціальній поведінці. Причому це не означає, що дитина високообдарована, якщо хтось знаходить лише одну з цих ознак [4].

Проблемі пошуку, впливу на обдарованих дітей та роботи з ними чимало уваги присвячено у наукових працях німецьких дослідників. Вони вказують, що важливим для обдарованих дітей передусім є те, щоб дорослі помічали їхню обдарованість

і, якщо можливо, інтегрували в будні. При цьому діти повинні бути не ізольовані, щоб підсилити свою мотивацію.

Німецькі дослідники стверджують, що майже у кожній групі дитячого садка можна знайти одну – дві дитини, які за рівнем розвитку помітно випереджають ровесників. Таких дітей німецькі вихователі називають «розумниками» чи просто «сильними дітьми», маючи на увазі високий рівень розвитку їхніх здібностей.

Обдаровані діти як свідчать дослідження, випереджають однолітків у розумовому розвитку на 2–3 роки. Але у цьому екстремально швидкому розумовому розвитку дітей є небезпека того, що вони уже в дошкільному віці відчувають, що їм пред'являють занижені вимоги, оскільки повинні пристосовуватися до темпу інших дітей. Коли запропоновані садку види діяльності стають дітям нудними (адже вони їх знають і потребують більших знань), то малюки часто порушують загальноприйняті норми поведінки [3].

Педагоги встановили [4], що особливо слід зважати на занижені вимоги щодо високообдарованих дітей, ця реакція частіше спостерігається у дитячому садку. Ознака таких дітей – це боязлива і судорожна поведінка. Ці діти нездатні розслабитися і постійно живуть у страху зробити якусь помилку. Майбутні невдачі вони переживають наперед. Такі діти мають проблеми неадекватної самооцінки власних здібностей. Оскільки вони не довіряють власній думці, то постійно потребують підтвердження цього в інших людей для правильної орієнтації і надійності. Ставлячи перед собою високі цілі, вони часто не можуть відрізнити важливе від найважливішого. Звісно обдаровані діти можуть бути задоволені бездоганними досягненнями, але це залежить також від їх відчуття самовартості. Саме ці діти, як же йшлося вище, скаржаться дуже часто на хронічні головні болі і болі у животі, які виникають через судоми [3].

Робота з такими дітьми, вважають німецькі педагоги, потребує спеціальної підготовки дошкільних працівників. Потрібно вчити дітей концентруватися на істотному, розпочатому. Наприклад, гру слід доводити до кінця. Це допомагає їм, у випадку підтримки, ставити перед собою реальну мету. Похвала, вважають німецькі педагоги, має бути цілеспрямованою, а критика не повинна приголомшувати.

Педагоги Німеччини наголошують на тому факті, що дуже боязливі діти, які діють депресивно вже у віці дитячого садка. Ці діти постійно змучені і не можуть сконцентруватися. Вони шукають помилки лише у власній особі; вони не можуть звільнитися від відчуття безнадійності; вони впевнені у своїй неуспішності. Безперечно, це негативно впливає на процес інтелектуального розвитку. З цієї причини вони упускають кожную спробу брати завдання. Якщо вони повинні прийняти рішення, то блокуються всередині. Такі діти відчувають, що життя не має певної мети і не можуть відчувати через це ніякої радості [5].

За таких обставин німецькі наковці вважають доцільним підтримувати кожную дитину у її починаннях, дозволяти їй робити ті речі, які приносять задоволення. Педагог повинен заохочувати не лише фізичну чи інтелектуальну діяльність, але й процес розслаблення. Виховательки повинні брати до відома, що ці діти власне високомотивовані. Тому потрібно звертати увагу на їх відмовки і з ними аналізувати причини такої поведінки. Це дасть змогу зробити перший крок для позитивних змін у стосунках з обдарованою, але проблемною дитиною.

Винятково важкою є робота з дітьми, які шахраюють, брешуть, за цією зовнішньою жорсткістю, часто приховується знаходиться дуже вразлива дитина, незадоволена, засмучена і самотня. Дуже важливо розпізнати таку дитину, щоб, порадившись, наприклад, з сімейним терапевтом, з'ясувати причини неадекватної поведінки. Крім того, з допомогою батьків потрібно створювати навколо дошкільника доброзичливу атмосферу і якомога поміркованіше обходитися з ним. Також, вказують німецькі педагоги, виділяються діти, які дуже сильно концентруються на собі, займаються винятково собою. Абсолютна незалежність від інших людей є для них на першому плані, їх поведінка відповідає за їх дії. Це веде до того, що вони ставлять постійно питання самі собі. Вони не хотіли б у жодному випадку зробити помилку. При цьому їм важко дається концентруватися на щоденних речах. Для цих дітей важливо, щоб їх уважно слухали і поступово знайомили з речами, що їх щоденно оточують, оголошуючи при цьому їм їх важливість і значення. Вони повинні вводитися з великим терпінням в групу, оскільки вони можуть бути егоїстами і за формою світогляду аутсайдерами.

На основі специфічної статевої соціалізації між дівчатками і хлопцями високообдаровані діти також реагують по-різному. Причиною цього є те, що ще сьогодні традиційними є статеві ролі, які визнаються суспільством. На ці ролі орієнтується більшість дорослих (це стосується як сім'ї, так і дитячого закладу) і передають їх дітям. Звідси і виявляється різна реакція дітей на постійні вимоги дорослих. Це стосується також інтелектуального розвитку [4].

Незважаючи на статтю, у всіх обдарованих дітей, як свідчать дослідження, зменшується самоповага. Обдаровані діти мають проблеми з оцінкою своїх власних здібностей, оскільки хочуть виконувати будь-яку діяльність зокрема інтелектуальну абсолютно досконало. Оскільки вони не довіряють своїй власній думці, то постійно потребують підтвердження підтримки, а також орієнтації на інших людей. Вони не можуть відрізнити важливе від неважливого, оскільки часто ставлять перед собою високу, нереальну мету. Такі діти задоволені тільки чудовими результатами [6].

Отже, можна зробити висновки; що діти ніколи не вчаться так багато, як до 6 років. У віці дитячого садка закладається основа для подальшого розвитку особистості, для подальших знань, з якими, ймовірно, будуть працювати діти. Дорослі, батьки і вихователі повинні займати у цьому віці важливу роль – вони мають бути навчальними партнерами і бути готові весь час обмінюватися з дитиною знаннями, думками й цінними судженнями.

Література

1. Матюшкин А.М. Концепция творческой одаренности. Вопросы психологии. – 1989. – № 6. – С.33.
2. Уривки з книги В.Е.Чудновського і В.С.Юркевича «Обдарованість: дар чи випробовування». Обдарована дитини. –2002.– № 3. – С.2.
3. Elisabeth Vopp. Hoch begabte Kinder. Kiga heute. – 2000.– № 7.– S.2 –5.
4. Kleine Kinder – Grosse Begabung. Hoch begabte Kinder erkennen und fördern. Möglichkeiten und Grenzen des Kindergartens. München: BMW Group.– 2000, S. 147 – 163.

5. Feger B. Hochbegabung. Die normalste Sache der Welt. Primus, Darmstadt 1998. – S.25.
6. Heinbokel, Anette. Hochbegabte. Erkennen, Probleme, Lösungswege. 1996. – S.244.
7. Feger, Barbara Prado.: Hochbegabung. Die normalste Sache der Welt. Primus, Darmstadt 1998.– S.24 –27.
8. Heinbokel, Annette: Hochbegabte. Erkennen, Probleme, Lösungswege. Hopf, Münster 1996. – S. 35 – 36.

СТРУКТУРА ТА РІВЕНЬ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПРИРОДНИЧИХ ДИСЦИПЛІН ДО ПРОФІЛАКТИКИ ВЖИВАННЯ ПІДЛІТКАМИ ПСИХОАКТИВНИХ РЕЧОВИН

У статті проаналізовано стан готовності вчителів природничих дисциплін до здійснення первинної профілактики залежності підлітків від психоактивних речовин у найсучасніших наукових дослідженнях.

Ключові слова: адиктивна поведінка, підлітки, психоактивні речовини.

In the article the state of prepare teachers of naturally subjects for organization of primary prophylaxis of dependence of teenagers is analysed from психоактивних matters in modern scientific researches.

Keywords: addictional conduct, adolescent, psychactive substances.

З усіх соціальних інститутів, покликаних розв'язати грандіозне завдання зміни ціннісних орієнтирів більшої частини людей у ставленні до життя і здоров'я, освіта є найефективнішою. Відомо, що здоров'я людини на 50% зумовлене її способом життя, тим, що можна назвати валеологічною компетентністю. А виховати цю компетентність може і повинна саме школа.

Отже, особлива роль освіти в сучасному світі, перетворення її в одну з найважливіших сфер людської діяльності, робить проблему підготовки вчителів, компетентних у питаннях розвитку культури здоров'я, однією з пріоритетних. Учитель, який не має необхідної підготовки з питань здоров'язбереження, не готовий гарантувати, що використовувані ним педагогічні технології не несуть шкоди здоров'ю його учнів, не має морального права входити в клас.

Компетентнісний підхід в освіті висуває на перший план не інформованість учня, а вміння вирішувати виникаючі в житті проблеми, тому формування ключових компетентностей ставить перед природничою освітою наступні завдання:

- 1) розкриття необхідності природничої освіти для вирішення повсякденних життєво важливих проблем;
- 2) реалізація орієнтованого, диференційованого підходу до навчання природничим дисциплінам з урахуванням інтересів, схильностей і здібностей учнів;
- 3) виховання засобами предмета, розвиток культурних і духовних потреб, морального поведіння в навколишньому середовищі;
- 4) формування засобами предмета здорового способу життя, розуміння небезпеки паління, алкоголізму, наркоманії, відповідальності у виборі способу життя.

У своїй педагогічній діяльності вчителі природничих дисциплін мають бути готовими до посилення валеологічного компонента змісту природничої освіти, що передбачає формування цілісного уявлення про світ і місце людини в ньому; виховання культури поведіння в природі, в світі речовин і хімічних перетворень, тобто

виховання здорового способу життя (ЗСЖ). Для виконання таких завдань у учителів природничих дисциплін ще під час їхнього навчання у ВНЗ має бути сформована готовність до формування в учнів ЗСЖ, зокрема й до здійснення первинної профілактики залежності підлітків від ПАР. Така підготовка у ВНЗ становить собою складну, упорядковану, цілісну багато-структурну динамічну систему, що функціонує відповідно до мети, завдань і принципів професійно-педагогічної підготовки, спрямовується на формування системи ціннісних орієнтацій, знань, умінь і навичок студентів, розвиток їх творчого підходу до виховної діяльності і підпорядковується меті – формуванню їхньої готовності до здійснення первинної профілактики залежності підлітків від ПАР.

Ця підготовка включає ефективні умови, засоби, матеріали, технології і здійснюється в результаті цілісного педагогічного процесу, забезпечуючи формування готовності майбутнього вчителя до профілактичної діяльності.

Аналіз наукових досліджень з проблем формування готовності майбутніх учителів до професійної діяльності дозволяє виокремити три досить близьких підходи до трактування цього поняття: готовність як якість особистості; готовність як здатність до діяльності; готовність як синтез властивостей особистості. Найбільш доцільним для нашого дослідження є третій підхід, який інтегрує в собі два попередніх. Він представлений у працях Б. Ананьєва, К. Дурай-Новакової та ін. Готовність до професійної діяльності вчителя визначена ними як особливий стан особистості, що виражається у внутрішньому настрої на певну поведінку з дітьми, установкою на активні й доцільні дії в роботі з ними. Складовими цього стану науковці виділяють компоненти: мотиваційний; пізнавальний; емоційний; вольовий; операційний.

Профілактична діяльність учителя має певні особливості. Основна мета профілактичної діяльності – це зміна поведінки (у контексті теми дослідження – з ризикованої щодо залежності від ПАР на більш безпечну). Превентивні педагогічні заходи здійснюються зазвичай у таких напрямках: достовірне, адекватне інформування молоді стосовно проблем залежності від ПАР; створення мотивації до збереження здоров'я та безпечної поведінки; формування поведінкових навичок. До основних профілактичних заходів відносять: бесіди, лекції, конференції, науково-популярні фільми, колективні справи, масові виховні заходи та ін.

Враховуючи основні підходи до трактування поняття та структури готовності до педагогічної діяльності й особливості профілактичної діяльності педагогів, пропонуємо таке визначення: *готовність учителя природничих дисциплін до первинної профілактики залежності підлітків від ПАР є системним особистісним утворенням, що складається з трьох компонентів (ціннісно-мотиваційного, інформаційно-когнітивного та операційно-процесуального), котрі формуються в процесі спеціально організованої природничої, психологічної та педагогічної підготовки під час навчання у ВНЗ і спрямовані на вироблення в майбутніх учителів:*

- розуміння психологічних і педагогічних основ проблеми адитивної поведінки підлітків;
- усвідомлення власної відповідальності за виникнення цієї проблеми;
- знань, умінь і навичок організації профілактичних заходів.

Для визначення стану готовності необхідно визначити її структуру, тобто, відповідні компонентам критерії, показники та рівні. Для цього потрібно максималь-

но врахувати специфіку превентивної діяльності, що може бути організована саме вчителями природничих дисциплін.

Близькою за проблематикою для нашого дослідження виявилась дисертація А. Радченко (2012 р.), у якій запропоновані критерії (мотиваційно-ціннісний, науково-теоретичний, практичної когнітивності) та показники ефективності професійної підготовки вчителів основ здоров'я [1, с.9]. У дослідженнях Н. Синюк (2014 р.) щодо формування готовності майбутніх соціальних педагогів до профілактики адитивної поведінки учнів загальноосвітніх навчальних закладів критеріями визначено мотиваційно-комунікативний, інформаційно-когнітивний і процесуально-рефлексивний [2, с.11]. Взявши за основу структури готовності майбутніх учителів природничих дисциплін до профілактики адитивної поведінки підлітків схожі критерії, ми розробили дещо іншу систему показників, що більше відповідає специфіці шкільних курсів природничих дисциплін.

Готовність майбутніх учителів природничих дисциплін до профілактики адитивної поведінки підлітків передбачає:

- володіння системою знань про взаємозв'язки фізичного, психічного і соціального здоров'я людини й суспільства;
- володіння організаційно-діяльними вміннями, необхідними для самоаналізу, розвитку своїх творчих здібностей і підвищення кваліфікації;
- усвідомлення здоров'я як цінності, володіння знаннями і уміннями щодо охорони здоров'я й безпеки життєдіяльності;
- уявлення про взаємодію організму й середовища, місце людини в еволюції Землі;
- володіння системою знань, умінь і навичок, які забезпечують збереження та зміцнення здоров'я, розвиток і вдосконалення психофізичних здібностей;
- володіння системою знань про учня як суб'єкта освітнього процесу, його вікові, індивідуально – типологічні особливості;
- володіння знаннями про біологічну природу та цілісність організму людини;
- володіння знаннями про здоровий спосіб життя і його основоположні ознаки;
- володіння знаннями про профілактику і корекцію звичок, що завдають шкоду здоров'ю.

Аналіз специфіки превентивної діяльності, що може бути організована саме вчителями природничих дисциплін, дозволив нам виокремити такі компоненти готовності майбутнього вчителя природничих дисциплін до первинної профілактики залежності підлітків від ПАР: ціннісно-мотиваційний, інформаційно-когнітивний та операційно-процесуальний.

Ціннісно-мотиваційний компонент визначає професійно-педагогічну спрямованість педагога й утворює основу для реалізації інших структурних компонентів готовності майбутнього вчителя до вирішення проблеми профілактики адитивної поведінки підлітків. Наявність цього компоненту є запорукою особистісної активності майбутнього вчителя щодо організації навчально-виховного процесу, професійного пошуку, творчого підходу до формування в учнів знань і вмінь зі здорового способу життя й до створення безпечних, комфортних і результативних умов навчально-виховного процесу.

Проявом ціннісно-мотиваційного компоненту є гуманне ставлення до дітей, усвідомлення свого обов'язку вчителя-вихователя перед суспільством, відповідальності за виховання ЗСЖ кожної дитини. Основою цього компоненту є гуманістична спрямованість природничої освіти. Він пронизує інформаційно-когнітивний і операційно-процесуальний компоненти, є інтеграційним ядром їх взаємозв'язку у підготовці майбутнього вчителя природничих дисциплін до здійснення первинної профілактики залежності підлітків від ПАР.

Інформаційно-когнітивний компонент відображає систему загально педагогічних, психологічних і природничих знань, що необхідні вчителю природничих дисциплін для профілактики адитивної поведінки школярів. Цей компонент визначає обсяг і мобільність знань, розуміння міжпредметних зв'язків та інших навчально-виховних аспектів курсів природничих дисциплін.

Інформаційно-когнітивний компонент пов'язаний з накопиченням необхідної інформації, спрямований на оволодіння студентами знаннями про хіміко-біологічні властивості ПАР, їх вплив на організм людини. Він передбачає також збагачення системи професійно-педагогічних знань стосовно превентивного виховання, видів профілактичної діяльності, розширенню валеологічного світогляду, ознайомленню з досвідом організації профілактичних заходів у навчальних закладах України та інших країн.

Операційно-процесуальний компонент забезпечує практичну реалізацію діяльності щодо створення оптимальних умов безпеки життя й діяльності школярів у навчально-виховному процесі. Він поєднує в собі вміння застосовувати набуті знання на практиці; володіння загально педагогічними та специфічними прийомами та засобами педагогічного впливу; стабільність коригувальної діяльності з виправлення виявлених недоліків.

Операційно-процесуальний компонент включає в себе систему практичних умінь і навичок, які реалізуються майбутніми вчителями природничих дисциплін у процесі виховання в школярів ЗСЖ: умінь підготувати підлітків до сприймання валеологічної інформації, пояснити учням шкідливість ПАР на уроках з природничих дисциплін, організувати позакласні заходи та уроки з профілактичною метою; вміння будувати відносини з підлітками та міжособистісні відносини підлітків між собою; умінь організувати цікаве дозвілля підлітків і колективну роботу учнів; умінь організувати співпрацю з батьками учнів щодо профілактики адитивної поведінки підлітків.

На основі аналізу теоретичних джерел щодо готовності майбутнього педагога до професійної діяльності, сучасних підходів до розуміння сутності професійної педагогічної підготовки ми прийшли до висновку, що комплексний характер підготовки вчителів природничих дисциплін до здійснення первинної профілактики залежності підлітків від ПАР забезпечують взаємопов'язані між собою компоненти, які ми розглядаємо як критерії готовності.

Визначальним у зазначеній системі підготовки вважаємо ціннісно-мотиваційний компонент, який включає в себе: усвідомлення масштабів проблеми залежності підлітків від ПАР, необхідності профілактики залежності підлітків від ПАР, відповідальності за формування в учнів ЗСЖ, цінності принципу гуманізму в навчанні природничих дисциплін; ціннісне ставлення до власного здоров'я та здоров'я

учнів; розуміння можливостей змісту природничих дисциплін у профілактиці адитивної поведінки учнів; бажання здійснювати профілактичну діяльність; прагнення співпраці з батьками учнів у вихованні ЗСЖ; прагнення позбавитись власних шкідливих звичок тощо.

На основі виділених критеріїв і показників готовності майбутніх учителів природничих дисциплін до здійснення первинної профілактики залежності підлітків від ПАР нами розроблено методику її діагностики на різних етапах професійно-педагогічної підготовки студентів. У дослідженні застосований спосіб діагностики за рівнями. Шкала оцінювання включає 5 рівнів сформованості готовності майбутніх учителів природничих дисциплін до здійснення первинної профілактики залежності підлітків від ПАР: низький, нижче середнього, середній, вище середнього, високий.

Низький рівень характеризує часткова сформованість компонентів підготовки майбутнього вчителя, відсутність відповідальності за виховання в учнів ЗСЖ, недостатні знання про хіміко-біологічні властивості ПАР, відсутність практичних умінь і навичок для превентивного виховання підлітків, недостатнє розуміння можливостей природничих дисциплін у здійсненні первинної профілактики залежності підлітків від ПАР.

Рівень нижче середнього характеризується неповною сформованістю компонентів готовності до превентивної педагогічної діяльності; недостатнім розумінням можливостей природничих дисциплін у здійсненні первинної профілактики залежності підлітків від ПАР; погано сформованими вміннями відбору та аналізу дидактичного матеріалу; недостатньо розвиненими практичними навичками організації профілактичної діяльності.

Середній рівень характеризується неповною сформованістю цілісної структури готовності до превентивної педагогічної діяльності, достатньою увагою до можливостей природничих дисциплін у здійсненні первинної профілактики залежності підлітків від ПАР, сформованими вміннями відбору та аналізу дидактичного матеріалу, недостатньо розвиненими практичними навичками організації профілактичної діяльності.

Рівень вище середнього характеризується сформованістю всіх компонентів готовності у їх єдності та взаємодії; достатнім ступенем розуміння превентивних можливостей природничих дисциплін; усвідомленням необхідності здійснення профілактичної діяльності; наявністю знань, сформованістю умінь і навичок, необхідних для профілактики залежності підлітків від ПАР; умінням добирати дидактичний матеріал для занять з підлітками й розкривати шкідливість ПАР, творчим підходом до профілактичної діяльності.

Високий рівень готовності характеризується сформованістю всіх компонентів у їх єдності та взаємодії, цілісністю особистісно-професійної характеристики майбутнього вчителя; високим ступенем розуміння превентивних можливостей природничих дисциплін, необхідності здійснення профілактичної діяльності, міцністю знань, сформованістю умінь і навичок, необхідних для профілактики залежності підлітків від ПАР, умінням добирати дидактичний матеріал для занять з підлітками й розкривати шкідливість ПАР, творчим підходом до навчальної та профілактичної діяльності.

Було з'ясовано, що більшість студентів мають нижчий середнього рівень готовності до здійснення первинної профілактики залежності підлітків від ПАР.

Література

1. Радченко А. В. Професійна підготовка майбутніх вчителів основ здоров'я у вищому навчальному закладі : Автореф. дис. ... канд.пед.наук. 13.00.04 / Радченко А. В. – Луганськ, 2012. – 20 с.
2. Синюк Н. В. Формування готовності майбутніх соціальних педагогів до профілактики адитивної поведінки учнів загальноосвітніх навчальних закладів : Автореф. дис. ... канд... пед.наук. – 13.00.04 / Синюк Н. В. – Хмельницький, 2014. – 20 с.

⊙ ⊙ ⊙